

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 08511

DER YIDISHER POYPS

Yudel Mark

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יודל מארק

לער זגל זשער פזם

פארלאג קינדער-דינג ביים בילדונגס-קאמיטעט פון ארבעטער-דינג

175 איסט בראדוויי, ניו-יארק, נ. י.

קינדער-רינג ביבליאטעק

דער יידישער פויפס

פון יודל מארק

א געוועב פון לעגענדע, געשיכטע און סאנמאזיק

סעריע: היסטארישע געשטאלטן

צייכענונגען פון י. ליכטנשטיין

Copyright, 1947

EDUCATIONAL DEPARTMENT

OF THE

WORKMEN'S CIRCLE

New York, N. Y.

Printed in U. S. A.

400

ערשמער טייל

עס איז שוין באלד פסח, אָבער דער ווינטער לאָזט ניט אָפּ. עס איז נאָך קאַלט און די אַרעמע טערעזע שטייט אייניג-געוויקלט אין אַ טוך. זי צימערט. זי איז אויפגעשטאַנען גאַר פּריי. זי האָט געוואַלט זיין איינע פון די ערשטע ביי דעם גלח. זי דאַרף אים אויסדערציילן אירע זינד, ווייל זי איז אַ פּרומע קאַטוילישע פּרוי. גאַר ווען זי איז געקומען האָט זי שוין געפונען אַ סך אַנדערע פּרויען, אויך אַזעלכע אַרעמע ווי זי.

זי האָט זיך אָנגעשפּאַרט אַן דער קאַלטער וואַנט און אירע ליפּן האָבן עפּעס וואָס געזאַגט און געזאַגט, ביז זי איז צוגעקומען צו דעם שמאַלן פענצטערל. הינטער אַט דעם פענצטערל איז גע-זעסן דער גלח. און טערעזע רעדט אין דעם פענצטערל אַרבייט אַז זי האָט אָפּט שלעכטע געדאַנקען וועגן איר מאַן. ער שיפורט און ער שלאַגט זי און זי מוז האַרעווען. ווען ניט די יידן, וואַלט זי שוין לאַנג געשטאַרבן פון הונגער. איין גליק נאָך וואָס די יידן האָבן אַ שבת און זיי טאַרן ניט אַליין הייצן די אויוונס... — „ביסט גאַר געקומען לויבן די פאַרשאַלטענע יידן?“ — רייסט זי איבער אַ בייזע שטיס פון הינטערן פענצטערל — „דו פאַרזינדיקסט דיין נשמה!“

— „איך בין ניט געקומען לויבן די יידן, איך האָב גאַר דערציילט, אַז פון זיי קריג איך אַ ביסל געלט פאַרן הייצן די אויוונס. זיי גיבן מיר אויך חלה און אַנדערע זאַכן צום עסן, זיי גיבן אויך...“ — „מע טאַר ניט אַרבעטן פאַר יידן! דאַס איז די גרעסטע

יודל מארק

זינד! די קירך וועט ניט פארגעבן אזא שרעקלעכע זינד! —
האט זיך צעשרייען די שמים הינמערן פענצמערל.
מערעזע האט זיך צעוויינט. און די שמים האט איצט רואיק
און שמיל אריינגערעדט איר אין אויער אריין:
— „די קירך וועט ניט פארגעבן דיינע זינד, און דו וועסט
ברענען אין דעם אייביקן פייער פון גיהנום. און די הענט דינע
וועט מען רייסן מיט אייזערנע צוואנגען.“
מערעזע האט זיך נאך מער צעוויינט.
— „גיי, אנדערע ווארמן!“ — האט דער גלח ווידער גע-
שרייען. אבער מערעזע האט זיך ניט גערירט פון ארם. זי לעפט
אזא שווער לעבן און נאך דעם וועט זי נאך ברענען אין פייער
פון גיהנום! ? ווי קען זי אוועקגיין אן אומריינע, א זינדיקע ?
— „גיי, קום צו מיר מארגן גאר פרי, וועל איך ריידן מיט
דיר.“ — האט זי דער גלח א ביסל בארואיקט, — „גיי, אנדערע
ווארמן.“

ב. א נשמה פאר א נשמה

N צימערדיקע און מיט אויגן, פארשוואלענע פון טרערן, איז
מערעזע געשמאנען פארן גלח דעם אנדערן מאג אין
דער פרי. עס איז געווען שבת, דער בעסטער מאג פאר
איר. זי דארף באלד גיין אין יידישע הייזער הייצן די
אוינום, אבער פרויער מוז זי אויסבעטן פון דער הייליקער קירך,
מע זאל איר פארגעבן אירע זינד.
הויז איר איז קיינער ניטא פנים גלח. און היינט איז ער
גוט צו איר. ער שרייבט ניט און בייזערט זיך ניט. ער לאזט
איר זיך אויסרעדן דאס הארץ און נאך דעם זאגט ער:
— „דו האסט געארבעט פאר פארשאלטענע יידן. דאס איז

ד ע ר י י ד י ש ע ר פ ו י ס

די גרעסטע זינד. אבער די קירך וועט זיין גוט צו דיר און וועט
דיר פארגעבן די זינד. דו דארפסט אבער פאר דיין זינדיקער
נשמה אריינברענגען אין קירך אן אנדער נשמה. ברענג פאר
דער קירך א יידיש קינד און דינע זינד וועלן פארגעבן ווערן!
— „א יידיש קינד? און ווי קען איך ברענגען א יידיש
קינד?“ — איז מערעזע אזוי פארוואנדערט אז זי וויינט שוין נימ
מער.
— „יא, א יידיש קינד, אריינצוברענגען עס אין קריסטלעכן
גלויבן.“

— „אבער ווי אזוי קען איך דאס?“
— „מען קען ווען מע מוז! ווילסטו די קירך זאל פארגעבן
דינע זינד? ברענג מיר א יידיש קינד! האב נימ קיין מורא. די
קירך וועט דיר באשיצן. ברענג שוין היינט!“
מערעזע איז געפאלן צו דעם גלחם פים. זי האט געוואלט
נאך א סך ריידן און בעטן, דער גלח זאל בעסער אן אנדער
שטראף ארויפלייגן אויף איר. אבער ווען זי האט ווידער אויפ-
געהויבן די אויגן, האט זי געזען אז זי איז אליין.
מיט וואקלדיקע פים איז זי ארויס פון קירך.

ג. דער קליינער אלחנן

וערעזע גייט איבער דער יידישער גאס און זעט ווי יידן גיין
ען אין שול. מע גייט זיך פאמעלעך, אנגעטאן אין די
שבתדיקע קליידער. מע גייט מיט די פרויען און מיט די
קינדער. אט גייט דער רב. ער איז א הויכער, א גליי-
כער מיט א לאנגער בארד. עס גייט לעבן אים, א ביסל אפגע-
רוקט אין א זינט, זיין פרוי. זי איז אזא גוטע! זי גיט מערעזען

א מאל אן אלט קלייד און שמענדיק גיט זי איר חלה און פיש.
איצט שמייכלט זי איר צו.

פארוואס איז זייער יונגל ניט מיט זיי? פליט דורך א גע-
דאנק בני טערעזען אין קאפ. זי וועט עס פאלד וויסן. זי הייבט
געוויינטלעך אן איר ארבעט פון דעם רבס שטוב.

דארטן געפינט זי די אלטע דינסט און דעם רבס פינפיארדיק
קינד.

— „גוט וואס דו ביסט פרי געקומען“, — זאגט צו איר די
אלטע גאלדע — „דאס קינד איז ניט געזונט. איז צוגעקילט און
הוסט“.

און ווען עס צעפלאקערט זיך דאס האלץ אין אויוון, זעצט
זיך דער קליינער אלחנן אוועק לעבן פייער און די אלטע גאלדע
זיצט לעבן אים און זי דערציילט אים וולטער די מעשה, וואס זי
האט פריער אנגעהויבן:

„... איז געווען א גרויסע שרפה בני אונדז אין מיניץ. עס
האט זיך אנגעהויבן פון דער יידישער גאס, אבער דער ווינט
האט פארטראגן די פונקען אויך אויף די קריסטלעכע גאסן און
פמעט די גאנצע שטאט האט אפגעברענט. די שרפה איז געווען
ביינאכט. דער הימל און דער טיך זינען געווען רויט. מען האט
זיך קוים געראטעוועט מיטן לעבן. דאס גאנצע האב-און-גוטס
איז פארברענט געווארן. האבן די קריסטן געזאגט אז יידן האבן
עס אונטערגעצונדן. זיי האבן אין ערגעץ קיין יידן ניט אריינגע-
לאזן. זינען מיר אלע אוועק קיין שפייער, האבן אונדז די דאר-
טיקע יידן זייער פנין אויפגענומען. דיין טאטן האבן זיי געוואלט
לאזן בני זיך און אים מאכן פאר זייער רב. אבער ר' שמעון איז
צוריקגעקומען אהער. קיין מיניץ, ווי נאר מען האט א ביסל זיך
אפגעבויט“.

— „איך ווייס די מעשה“, — זאגט דער קליינער אלחנן
— אבער פארוואס זאגן די קריסטן אז מיר האבן אונטערגע-

דער יידישער פויפס

יודל מארק

צונדן? יידן האָבן דאָך מער געליטן פון דער שרפה ווי זיי!"
— „פארוואָס זיי זאָגן? פרעג זיי!" — ענטפערט גאלדע
און וואַרפט אַ בליק אויף טערעזען.
— „אָבער זיי קענען אונדז סיני ווי ניט טאָן קיין שלעכטס.
ווען גאָט נעמט זיך אָן פאַר אונדז!" — זאָגט שטאַלץ אַרויס
אלהנן — „אַט ווען ר' עמרם... דערצייל מיר די מעשה מיט ר'
עמרם!"
— „דו ווייסט שוין די מעשה מיט ר' עמרם!"
— „אָבער איך האָב ליב צו הערן ווי דו דערציילסט, דער-
צייל!"

ד. די מעשה מיט ר' עמרם

„ומ", — זאָגט גאלדע — „אָבער דו וועסט נאָך דעם נע-
מען די קריטישעכער קעגן הוסט... ווען ר' עמרם האָט
דערפילט אז ער האַלט פֿינים שטאַרבן, האָט ער אָנגע-
זאָגט די תלמידים זינען אז זיי זאָלן אים ניט מקבר זיין
אין קעלן, נאָר זיי זאָלן אים אַרײַנגלייגן אין אַ שיפל, און דאָס שיפל
וועט שוין אליין שווימען איבערן טײַך רײן און וועט שוין אליין
אַנקומען צו דעם אָרט וואו מען דאַרף אים מקבר זיין.
„נאָכן טױט פון זייער רבין, האָבן די געטרײע תלמידים
אזוי געטאָן. זיי האָבן אים אַרײַנגעלייגט אין אַן אַרון און דעם
אַרון אין אַ שיפל. און עס איז געשען אַ גרויסער נס. דאָס שיפל
איז ניט געשוואומען מיטן שטראָם, נאָר האָט זיך אומגעדרײט
אליין און גענומען שווימען קעגן שטראָם. און דאָס שיפל איז
אזוי געשוואומען איבערן רײן און געשוואומען, ביז עס איז אַנ-
געקומען צו אונדזער שטאָט, צו דער אַלטער שטאָט מיניץ, וואָס
האָט שוין געהאָט אזוי פיל גרויסע יידן.
„ווען דאָס שיפל איז אָנגעקומען צו דער גרויסער בריק

איבערן ריין, האט עם זיך אפגעשמעלט. די קריסטן האבן עם געוואלט מיט אייזנס צושלעפן צום ברעג. אבער דאס שיפל האט זיך געדרייט און זיך ניט געלאזט כאפן פון די קריסטן. האבן יידן געפרוואווט עם כאפן, האט דאס שיפל זיך געלאזט ארויפ-ברענגען אויפן ברעג. יידן האבן אראפגענומען דעם ארון.

„אבער דא זיינען ווידער צוגעקומען די קריסטן און מיט בלאנקע שווערדן אין די הענט פארטריבן די יידן. די קריסטן האבן געוואלט עפענען דעם ארון, און האבן ניט געקאנט. האבן זיי געוואלט אויפהייבן דעם ארון, און האבן ניט געקאנט. צען, צוואנציק מאן האבן געוואלט אויפהייבן און האבן ניט געקאנט. אבער קיין יידן האבן זיי ניט צוגעלאזן. פיינאג און פיינאכט האבן זיי געהיט דעם ארון.

„וואס זאל מען טאן? מע דארף דאך מקבר זיין ר' עמרמען, ווארעם מענטשן וואס זיינען דערווייל געקומען פון קעלן האבן שוין דערציילט וועגן זיין טויט און וואס ער האט באפוילן די תלמידים זיינע. מאכט זיך אז הינטערן שמאט האט מען אויפגע-האנגען א גולן. האבן יידן פיינאכט ארונטערגענומען דעם גולן, און ווען די וועכטערס זיינען א וויילע אינגעשלאפן, איז מען אויף גיך צו צום ארון, ארויסגענומען ר' עמרמען און אריינגע-לייגט דעם טויטן גולן. די זעלביקע נאכט האט מען ר' עמרמען מקבר געווען.

„אויף מארגן אין דער פרי האבן די קריסטן געפרוואווט אויפהייבן דעם ארון, — און זע, ער איז גרינג געווארן! האבן זיי מיט גרויס פארט פאראד באגראבן דעם גולן און זייערע גלחים האבן זיי אינגערעדט אז זיי האבן א נייעם הייליקן.“

ה. א וועטערל קעגן חוסם

עסמו! — האט אויסגערופן דער קליינער אלחנן וואס איז די גאנצע צייט פון דערציילן די מעשה געזעסן מיט א פארכאפטן אטעם. ער האט זיך אבער שמארק צעהוסט.

גאלדע האט אים געגעבן בימערע קריימעכער. דאס קינד האט עס גענומען. ער האט דאך צוגעזאגט. אבער א ווילע שפער-טער האט ער זיך ווידער צעהוסט.

דאס האלץ איז שוין געווען אויסגעברענט אין אויוון. מע-רעזע האט שוין דעם אויוון פארמאכט. זי האט זיך אבער ניט געאנילט אוועקצוגיין.

„אזא טייער קינד!“ — זאגט זי צו דער אלטער יידישער דינסט — „און הוסט און הוסט. א שאד!“

— „אבער וואס זאל מען מאן?“ — טענהט גאלדע — „ער איז ווארעם אנגעמאן. ער איז שוין נעכטן אויך ניט געווען אין חדר און הינט איז ער ניט געגאנגען אין שול אריין, כאטש עס איז שבת.“

— „איך ווייס פון א וועסערל אזא, וואס ווען מען טרינקט עס א פאר מאל, גייט דער ערגסטער הוסט אוועק. אזוי ווי מע וואלט עס מיט א האנט אוועקגענומען.“

— „וואו קען מען עס קריגן?“ — פרעגט גאלדע.

— „איך האב עס! וויקל אים גוט ארום דעם האלדז, וועל איך אים צופירן צו זיך און אים געבן פון דעם וועסערל.“

— „ברענג עס בעסער אהער! עס טויג ניט פארן קינד ארויסצוגיין אין גאס.“

— „דו קענסט ניט מנין מאן, דעם שיפור. ער וועט מיך דערהרגענען אויף טויט, ווען ער וועט זען אז איך טראג אוועק די פלאש מיטן וועסערל. ווען איך וועל זיין מיטן קינד ביי זיך וועט ער לאזן אים געבן א ביסל. ער צימערט איבער דעם ווע-סערל ווי איבער דעם גרעסטן אוצר. דו ווייסט דאך אז איך וואוין ניט ווייט פון אייך. איך וועל באלד זיין מיטן קינד צוריק. וואס האסטו אזוי מורא? ער איז ניט קיין קלייניקער, איך וועל אים ניט צוכאפן.“

— „איך וועל זיך ניט לאזן צוכאפן!“ — רופט אויס אל-חנן וואס האט זיך צוגעהערט צו טערעזעס רייד.

גאלדע האט גוט ארומגעוויקלט אלהננען און מערעזע איז ארויס מיט אים. די אלטע האט זיך ארומגעדרייט אין שטוב, זי האט אנגעהויבן צו דאוונען. זי ווערט אלץ מער און מער אומרו- איק. וואו איז דאס קינד? פארוואס ברענגט אים נים מערעזע צוריק? וואס האט זי דא געטאן?

זי נעמט ארויף אויף זיך א טוך און לויפט ארויס אין גאס. די גאס איז ליידיק. זי לויפט אויף א זניטיק געסל. אט דא איז דאס ארעמע שמיבל וואו עס וואוינט מערעזע. דארטן איז קיינער ניםא.

וואו איז אלהנן? ווי אן זיך, ווי א משוגענע לויפט די אלטע דינסט ארום. וואס האט זי דא אפגעטאן? וואו איז דאס קינד?

ג. דער פארשמערטער שבת.

פאמעלעך און רואיק גייט זיך אהיים ר' שמעון. שבת דארף מען נים שמעלן קיין גרויסע טריט. לעפן אים, א ביסל אפגערוקט אין א זינט, גייט די רביצין. זי איז אומרואיק און זי וואלט שוין וועלן זיין אין דער היים. אבער עס איז דאך שבת. דארף מען זיך נים איילן.

ר' שמעון עפנט די טיר. די ליפן זיינען שוין גרייט צו זאגן א פריילעכן „גוט שבת!“ — אבער וואו איז דאס קינד? וואו איז גאלדע? פארוואס איז דער טיש נים גרייט? פארוואס איז עס נישט ווי אלע מאל?

— „וואו האט גאלדע אוועקגעפירט דאס קינד?“ — רופט אויס די מוטער — „דאס קינד הוסט דאך אזוי שמארק! דאס הארץ איז מיר טאקע געווען נים רואיק“...

— „זי וועט באלד אריינקומען מיט אלהננען“ — טרייבט זי ר' שמעון, און ער אליין ווערט אויך אומרואיק.

די רביצין גרייט צום טיש. עס שטייט שוין דער בעכער מיט ווייץ צו מאכן קידוש. אבער ר' שמעון ווארט. ער האט ליב צו הערן ווי זיין ינגעלע ענטפערט אזוי הויך און פריילעך

יודל מארק

„אמן“ ווען ער מאכט קידוש. אלחנן איז א טייער קינד! אלץ קען ער, אלץ ווייס ער! אט האט ער אים די מעג געוויזן ווי אזוי מע שפילט שאך — און ער האט גלייך געכאפט די שפיל, ער שפילט שוין ווי א גרויסער. אזא פלינג קעפל! אלחנן וועט זיין א גרויסער רב בני יידן!

די מיר גיט זיך אן עפן אויף און מיט א געוויין לויפט אריין די אלטע גאלדע. זי כליפעט און דערציילט ווי אזוי מערעזע האט ארויסגעפירט דאס קינד, ווי זי איז שוין געלאפן איבער אלע גאסן און זיי געזוכט... קיינער ווייס ניט וואו זיי זיינען, קיינער האט ניט געזען. עס קומען אן א סך יידן וואס האבן שוין זיך דערוואוסט וועגן דעם אומגליק. יא, מערעזע האט ערגעץ וואו פארשלעפט דאס קינד. זי איז ניט געווען בני קיינעם צו הייצן די אויוונס.

— „אפשר וויל זי געלט? דער מאן דער שיפור האט עס איר געהייסן אזוי טאן פדי צו קריגן געלט!“ — אזוי זאגן אנדערע און מע טרייסט דעם רב און די רביצין.

א פאר יינגערע יידן רופן זיך אפ אז זיי וועלן הימן דאס הייזל וואו עס וואוינט דער שיפור. דער רב גייט אוועק אין מא- גיסטראט און דארטן זאגט מען אים צו אז מע וועט העלפן זוכן דאס קינד. עס איז שבת. אבער ראטעווען א מענטשן איז העכער ווי שבת — זוכט מען דאס קינד, זוכט מען מערעזען. ניטא!

געפונען האט מען נאר מערעזעס מאן. א שיפורער האט ער זיך געוואלגערט אין א שענק. ווען מען האט זיך צונויפגע- רעדט מיט אים, האט ער צוגעזאגט אז ער וועט מערעזען א- ברעכן די ביינער. עס איז געווען קאנטיק אז ער ווייס ניט פון קיין שום זאך.

עס איז שוין שפעט אין אונט. א פארפייניקטע פון וויי- טאג, ליגט די מוטער אין בעט און וויינט שטילערהיים. דער פא- מער זיצט ביים טיש, דער קאפ איז אנגעשפארט אויף די הענט. ער דרעכלט א וויילע איין...

ז. די דרני שפיגלען.

עפעס פירט מען אים ווייט, ווייט. מע פירט אים אין א גרויסן זאל אריין. ער שרעקט זיך פאר עפעס. ער זעט פאר זיך א הויכן טראץ. אויפן טראץ זיצט אלחנן. ער איז אינגעוויקלט אין א רוימן מאנטל. אלע בוקן זיך פאר אים. ער, דער פאטער, בוקט זיך אויך פאר אים. אלחנן זאגט צו אים:

— „שרעק זיך ניט, פאטער מינער! איך בין דיר א גע- מרינער זון און איך גיב דיר א טייערע מתנה דערפאר וואס דו ביסט געקומען צו מיר פון אזוי ווייט. איך גיב דיר דרני וואונדערלעכע שפיגלען. אין איין שפיגל וועסטו קענען זען אלץ וואס עס איז געווען אויף דער וועלט. אין איין שפיגל וועסטו קענען זען אלץ וואס עס קומט פאר אויף דער וועלט, אין איין שפיגל וועסטו קענען זען אלץ וואס עס וועט פארקומען אויף דער וועלט. נאר היט זיך, וויין ניט, פאטער! אברהם אבינו האט אויך ניט געוויינט, ווען ער האט זיין איינציקן זון געפירט צו דער עקדה. גרים די מוטער און זאל זי אויך ניט וויינען!“

אלץ איז פארשוואונדן. דרני שפיגלען ליגן אויפן טיש. ר' שמעון קוקט זיך איין אין ערשטן שפיגל:

ער זעט אזוי פיל בילדער! אבער ער ווייס עס אלץ. אט זעט ער — א שלאכט. א קיניג איז אין געפאר, די שונאים רינג- לען אים ארום, זיין פערד איז געפאלן. עס רייסט זיך דורך א ייד און גיט אפ דעם קיניג זיין פערד — א, דאס איז דאך זיין עלטער-זיידע קלונמוס וואס האט אין שלאכט געראטעוועט דעם קיניג אטא און דערפאר האט אים דער קיניג נאך דעם בצלוינט און אים געבראכט פון אימאליע קיין מיניץ.

אט מרייבט מען יידן פון מיניץ. א פאוואוסטער גלח האט אנגענומען דעם יידישן גלויבן — מרייבט מען דערפאר ארויס די יידן. אט זעט ער זיך!

ער גייט צו פום קיין שפייער, די ווייב טראגט אויף די הענט
 דאס צווייטאָכיקע קינד זייערס... און אַט האָט איינער אין אַ
 שוואַרצן מאַנטל געגעבן אַ כאַפּ אַלחננען, ער פאַרשטאַפּט אים
 דאָס מויל, דער יונגל קען נאָך דערשטיקט ווערן...
 עס פאַלט אַ טרער פון זיינע אויגן. צששש — פון שפיגל
 איז געוואָרן אַש.

ר' שמעון גיט אַ קוק אין צווייטן שפיגל. וואָס איז איצט?
 די אויגן זיינען פאַרלאָפן מיט טרערן, זעט ער גיט קלאַר. עס
 איז אַ קליין קאַמערל, אין אַ ווינקל ליגט צונויפגעקנוילט אַ קינד.
 מען האָט דאָס קינד געשלאָגן — עס זיינען נאָך פאַראַן צייכנס
 פון קלעפּ אויפן פנים! דאָס קינד כליפּעט און רופּט. ער הערט
 גיט — וואָס, נאָר דאָס קינד רופּט! אפשר רופּט ער — „מאָ-
 מע!“ „ראַטעווע!“ עס איז דאָך זיין קינד, עס איז דאָך אַלחנן!
 עס פאַלט ווידער אַ טרער פון זיינע אויגן — פון דעם צווייטן
 שפיגל ווערט אויך אַ בערגעלע אַש.

ער וועט מער גיט וויינען! ער מוז וויסן וואָס עס וועט זיין
 מיט זיין זון! ער זאל אפילו זען דאָס סאַמע שרעקלעכע — מיט
 צוואַנגען וועט ער איינהאַלטן די טרערן!

און ער גיט אַ קוק אין דריטן שפיגל. אַזוי פיל מענטשן
 גייען, אַלע גייען זיי אויף מלחמה. אַלע שרייען זיי און לאַכן
 אַזוי ווילד. זיי קומען צו די טויערן פון דער שמאַט מיניץ. אַזוי
 פיל בלוט! דאָס קוילעט מען מענטשן? יידן? אַט איז ער אַליין!
 ער לויפט אין אַ גאַרטן, ער באַהאַלט זיך... וועלן נאָך בלייבן
 יידן אין מיניץ? פאַרפלאַמטע און טרוקענע קוקן די אויגן אויף
 אַ גרויסן אומגליק וואָס וועט קומען. ער דאַרף זען אַלחננען!
 אַט זעט ער אים... ער טראַגט אַ גרויסן צלם אויף דער ברוסט.
 עס איז איבער די פּוּחות. עס פאַלט ווידער אַ טרער. פון
 לעצטן שפיגל ווערט אַ ביסעלע אַש...

דאָ האָט די אומגליקלעכע מוטער אַ געשריי געטאָן. ר'
 שמעון האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז אויפגעשפרונגען.

ה. דער פאטער מאמאס.

ט "ערעווע, וואס שלעפסטו מיך אזוי פאר דער האנט? איך קען גיין אליין!" — האט אלחנן געוואלט ארויסציען זיין הענטל פון מערעזעס האנט. ער האט זיך געשראקן פאר מערעזען און געוואלט אנטלויפן אהיים. מערעזע האט ניט געענטפערט. זי האט געגעבן א כאפ ארויף דאס קינד און גענומען לויפן, אזוי אז אירע הילצערנע שיך האפן געשפריצט אין דער בלאטע פון געסל. עס איז איר אנטקעגן ארויס א הויכע געשטאלט. פון עפעס א טויערל איז דער מענטש ארויס.

— „פאטער מאמאס! פאטער מאמאס!“ — האט זיך מערעזע א לאז געטאן צו אים.

יענער האט א כאפ געטאן דאס קינד. אלחנן האט אנגע-
הויבן שרײַען. אבער דער פאטער מאמאס האט אים פארשטאמפט
דאס מויל מיט א טיכל, אריבערגעווארפן איבער אים א פאלע פון
זיין לאנגן שווארצן מאנטל און אריין מיט אים אין דעם טויערל.
דאס קינד האט אים געבריקעט און מערעזע האט געוואלט אים
אנכאפן פאר דער האנט. זי האט זיך געבעטן:

— „לאז אפ דאס קינד! איך וויל ניט, איך וויל עס ניט!“
— „שוויג, דו נארישע, איצט איז שוין אלץ פארפאלן פאר
דיר. ווען דו וועסט זיין שטיל און פאלגן וואס איך זאג דיר, וועל
איך דיך ראטעווען. אנים וועלן די פארשאלטענע יידן דיך דער-
הרגענען. דאס איז ניט קיין קינד, עס איז א טיטוול!“ — האט
דער פאטער מאמאס אויסגעשרײַען, ווען ער האט געקראגן א
שטארקן קלאפ פון אלחננס פוס.

זיי זיינען אלע אריין אין אן אלט הייז וואס איז געשטא-

יודל מארק

נען איז מיטן פון א גרויסן הויף. דער גלח האט אראפגעלאזן דאס קינד פון די הענט און אים באפרויבט דאס מויל. — „פלייב דא!“ — האט דער פאטער טאמאס געזאגט מערעווען — „פרואוו נאר ניט צו אנטלויפן! פון דאנעט אנט-לויפט מען ניט. דו וועסט דארפן די נאכט אוועקפארן פון מינין. מינער א דינער וועט דיך אוועקפירן, דו זאלסט ניט אריינפאלן צו די יידן אין די הענט אריין. וויין ניט און שריי ניט, עס וועט דיר ניט העלפן!“

דער פאטער טאמאס האט מערעווען פארשלאסן אין קאמער און דאס קינד האט ער ווידער גענומען אויף די הענט. ער איז מיט אים געגאנגען דורך אן אונטערערדישן גאנג. ווען אלחנן האט ווידער געפרואווט אים בריקען מיט די פיס און אפילו אים בייסן, האט ער ווי א מערדער געשלאגן דאס קינד. ער האט עס לאנג געטראגן אין דער פינצטער, געבראכט צו א טיר, אויפ-געעפנט זי, א ווארף געטאן דאס קינד און ארויס.

אלחנן איז געבליבן אין דער פינצטער. ער האט לאנג גע-וויינט, ביז ער איז איינגעשלאפן. ער האט זיך אויפגעכאפט, ווען עס איז אים געווארן קאלט. עס איז געווען פינצטער און ער האט זיך געשראקן. ער איז איצט אויך געווען הונגעריק. ער האט געפרואווט שרייען. זיינע געשרייען האבן אזוי מאדנע אפ-געקלונגען אין דעם ליידיקן צימער. ער האט זיך צוגערוקט צו א וואנט. די וואנט איז געווען א קאלטע, א נאסע. ער האט ניט געוויינט מער. ער האט אנגעהויבן צו בעטן גאט. אלע געפעטן וואס ער האט שוין געקענט אויף אויסנווייניק האט ער געזאגט און געזאגט, ביז ער איז ווידער איינגעשלאפן.

ווען ער האט זיך ווידער אויפגעכאפט, האט פון ערגעץ א שפאלט אריינגעשניט א ביסל ליכט. די טיר האט א סקריפע געטאן. דער פאטער טאמאס איז געשמאנען פאר אים.

ט. עם איז אַ טייל!

X אלחנן אט זיך דערשראקן און זיך פאררוקט אין ווינטסטן
ווינקל.

אָבער איצט איז דער פּאָטער טאַמאַס געווען אַן אַנדער-
רער. ער האָט זיך צוגעזעצט צום ייִנגל און אָנגעהויבן צו ריידן
צו אים מיט גוטן. ער האָט אים דערציילט, אַז מע וויל אים ניט
מאָן קיין שלעכטס, מע וועל אים ראַטעווען. מע וועט אים געבן
גוט צו עסן, אַ גוט אַרט וואו צו זיין. מע וועט אים געבן שיינע
קליידער און אַלע גוטע זאַכן וואָס ער וועט נאָר וועלן. ער דאַרף
אָבער פּאַלגן, מאָן אַלץ וואָס מען הייסט אים.

— „איך וויל אַהיים!“ — האָט אלחנן געענטפּערט.

„דיין היים וועט זיין אַן אַנדערע, אַ נייע!“ — האָט דער
גלח געזאָגט אזוי זיס, ווי ער האָט נאָר געקאָנט, און ווייטער
גענומען ריידן ווי גוט עס וועט אים דאָ זיין. נאָך דעם האָט
ער אים אַרויסגעפירט פון דעם קעלער, מען האָט אים געבראַכט
אין אַ שיינעם צימער. איינע אָן עלטערע פרוי האָט אים אַרומ-
געוואָשן און אים געבראַכט עסן. אלחנן האָט זיך צום עסן ניט
צוגערירט. די פרוי האָט אים גענומען איינריידן, אַז ער זאל
וואָס עסן, אים גענומען פרעגן, פאַרוואָס ער עסט ניט.

— „עס איז טרייף!“ — האָט אלחנן געענטפּערט.

איז זי אַרויס און אים געלאָזן ביים טיש מיט אַלע גוטע
עסנס. קיינער איז צו אים ניט אַרנין. די טירן זיינען אָבער גע-
ווען פאַרשלאָסן. אלחנן איז געווען זייער הונגעריק, אָבער ער
האַט צו קיין זאַך זיך ניט צוגערירט. אזוי איז אוועק דער גאַנצער
טאַג.

אין אַוונט איז אַרנין דער גלח מיט נאָך אַ צווייטן, האָט
ער געזען ווי אַלץ שטייט אויפן טיש ניט געריט און געזאָגט:
— „טייוואָלים זיינען זיי, ניט קיין קינדער! אַם דער קליי-

דער יונגל האט שוין צוויי טעג קיין זאך אין מויל ניט געהאט!
 ער וועט נאך שטארבן פון הונגער, אט דער טיטוול!"
 האבן ביידע גלחים איבער גוואלד גענומען פיסערן
 אלהננען. דער יונגל האט זיך געווארפן אין אלע זיטן און זיך
 געריסן פון זייערע הענט. אבער ער איז געווען זייער שוואך
 און זיי האבן אים אריינגעשטאפט אין מויל אריין עסנס, און כדי
 ניט דערשטיקט צו ווערן, האט ער עס געמוזט אראפשלינגען.
 אבער ווי נאך די גלחים האבן אים אפגעלאזן, האט ער אריינגע-
 לייגט די האנט מיט אין מויל אריין און אויסגעבראכן וואס ער
 האט אראפגעשלונגען.

— „עס איז א טיטוול! א פינפאריק קינד זאל זיין אזוי
 איינגעשפארט!" — האט געזאגט דער פאטער טאמאס.
 — „עס טויג ניט אזוי", — האט זיך אפגערופן דער צוויי-
 טער — „מע קען ניט איבער גוואלד".

זיי האבן אים צו רו געלאזט. עס איז אריין די פרוי, זי
 האט געמאכט פאר אים א גומן און ווייכן געלעגער. זי האט מיט
 אים גענומען ריידן, וואס ער מעג יא עסן. אלהנן האט געבעטן
 אן עפל. ער האט עס גלייך געקראגן. די פרוי האט אריינגע-
 בראכט נאך פרוכט און אים אנגעזאגט, אז ער קען פעטן ביי
 איר אלץ וואס ער וויל.

— „לאז מיך ארויס פון דאנעט! איך וויל אהיים!" —
 האט ער געענטפערט.

י. דער יונגל אנטלויפט.

עס זינען אוועק א פאר טעג. איין מאל האט מען דעם
 יונגל אויפגעוועקט אין מיטן נאכט, מען האט אים ווא-
 רעם אנגעטאן און אים אריינגעזעצט אין א גרויסן וואגן.
 מיט אים איז מיטגעפארן דער פאטער טאמאס. מען
 איז געפארן א גאנצע נאכט און א גאנצן טאג. נאך צוויי מאל

האַט מען זיך אָפגעשמעלט, כדי די פּערד זאָלן זיך אָפרוען. צום
 יינגל האָט איצט קיינער ניט גערעדט, ניט דער גלח טאַמאַס, ניט
 דער פּורמאַן וואָס האָט געטריבן די פּערד.

— „וואוהין פירט איר מיך?“ — האָט אלהנן שוין הונ-
 דערטער מאל געפרעגט. ער האָט געוויינט און געבעטן, מע
 זאל אים זאָגן, וואוהין מע פירט אים, אָבער קיינער האָט אים ניט
 געענטפערט.

ווען עס איז געקומען די צווייטע נאַכט, האָט מען גענעכ-
 טיקט אין אַ קרעטשמע. מען האָט אַרױפגעפירט דעם יינגל אין
 אַ דאַכקעמערל. מען האָט אים געגעבן עסן וואָס ער האָט גע-
 בעטן: אַן איי, פּרוכטן. דער פּורמאַן איז אַראָפּ שלאָפן אין
 וואָגן, דער גלח טאַמאַס האָט זיך געלייגט אין בעט. נאָך אַ געלע-
 גער האָט מען צוגעגרייט פארן יינגל.

אלהנן האָט זיך געמאַכט שלאָפנדיק. ער האָט געוואַרט אַז
 דער גלח טאַמאַס זאָל איינשלאָפן. עס איז שוין אין מיטן נאַכט.
 אַלע מוזן שוין שלאָפן. אלהנן קריכט שטיל אַרונטער פון געלע-
 גער. ער גייט צו צום שטול וואו עס ליגן דעם גלח'ס זאַכן. ער
 האָט געזען וואו יענער האָט אַרױנגעלייגט דעם שליסל פון צו-
 מערל. אַט האָט ער שוין דעם שליסל אין האַנט.

אויף די שפיץ פינגער גייט אלהנן צו דער טיר. ער עפנט
 דעם שלאָס. ער גייט שוין אַראָפּ פון די טרעפּ. קיינער הערט
 ניט. אַט איז ער אונטן. עמעצער כראַפעט. עס איז שטיל. ער
 עפנט נאָך אַ טיר. ער איז אין דרויסן, ער איז פּרײַ!
 — וואוהין זאל ער לויפן?

יא. אליין אין וואלד.

X לחנן איז געשטאנען אין דרויסן און געצימערט. עס האט געבלאזן א קאלטער ווינט. די נאכט איז געווען א פינצ-טערע, קיין לכנה, קיין שמערן אין הימל. א וויילע האט זיך אים גאר געוואלט גיין צוריק, זיך אנדערלייגן אויפן ווייכן און ווארעמען געלעגער. אבער דאס איז געווען נאר איין קרוצע וויילע.

דער יונגל האט אנגעהויבן צו גיין. די אויגן האבן זיך שוין צוגעוויינט צו דער פינצטערניש. ער גייט מיטן ליידיקן וועג. די פיס טרעטן אין א ווייכער בלאטע. „ניט לויפן! ניט שרעקן זיך!“ — זאגט ער צו זיך אליין. פון ווייטן הערט זיך א בילן פון הינט און אלחנן האלט ניט אויס — ער הייבט אן צו לויפן. דער ווינט פאטשט אין פנים און ער לויפט. דער וועג גייט בארג אראפ, ער לויפט און אטעמט קוים. ער פארטשעפעט זיך אן עפעס און פאלט.

ער האט זיך ניט צעקלאפט. אבער איצט איז ער אין גאנצן אין בלאטע, די קליידער זיינען נאס. דער וועג האט געבראכט צו א וואלד. שטייט אין מיטן נאכט, אנגעשפארט אן א בוים א קליינער יונגל, שטייט און בעט זיך:

— „אליהו הנביא, גומער אליהו. קום און ראטעווע מיך, קום און פיר מיך אהיים!“
פלוצעם דוכט זיך אים, אז ער זעט ווי פֿייערלעך וואלטן זיך דערנענטערט צו אים.

— וועלף! — גיט ער א טראכט. ער נעמט קלעטערן אויפן בוים. ער זיצט איצט אויף א צווייג, מיט ביידע הענט האלט ער ארומגענומען דעם פֿיכטן שטאם און ער קוקט זיך אום.
קיין פֿייערלעך זיינען ניטא. ער הערט נאר ווי דער ווינט גייט איבער די קעפ פון די ביימער און ווי די ביימער קרעכצן.

אלחנן האָט צוגעטוילעט דאָס פּנימל צום שטאַם פּון בוים, און
ער בעט זיך ווייטער:

— „אליהו, גומער אליהו...“

און דער גומער אליהו דערהערט אויפן הימל דאָס שטילע
בעטן זיך, און ער קומט אַראָפּ, אין אַ פּייערדיקן רייטוואָגן קומט
ער אַראָפּ, אין דעם זעלביקן רייטוואָגן, וואָס האָט אים אַרויפ־
געבראַכט אויפן הימל. ער לאָזט שטיין דעם פּייערדיקן רייט-
וואָגן אין מיטן די וואַלקנס און אַליין קומט ער אַראָפּ אָן ער
גיט אים אַ נעם, און ער וויקלט אים איין אין אַ לאַנגן, ווייכן, וואַ-
רעמען האַריקן מאַנטל, און ער גיט אים אַ הייב און ער זעצט אים
אָוועק לעבן זיך אין רייטוואָגן, און די פּייערדיקע פּערד פּלען.
און אליהו שמויכלט צו אים, און עס איז אים אַזוי גוט, אַזוי גוט.
קוקט ער זיך אום און זעט, ווי איינער, אַ הויכער און מיט אַ
שוואַרצער באַרד, אַבער מיט אַ גרויסן גלאַנציקן פּליך שטרעקט
אויס די הענט צו דעם רייטוואָגן. ער בעט זיך, מע זאָל אים אויך
אַרויפנעמען און ער שרייבט:

— פאַטער מיינער, פאַטער מיינער, נעם מיך אויך מיט.

און אלחנן בייגט זיך צו צו אליהו הנביא און זאָגט אים אין

אויער:

— דאָס איז דאָך אלישע, דיין תּלמיד אלישע, נעם אים אויך

מיט!

אַבער אליהו נעמט אים אַרום און ענטפּערט אים גאָר

שטיל:

— מע קען ניט, מע קען נישט אַפּשטעלן דעם פּייערדיקן

רייטוואָגן, ווייל דער גלח טאַמאָס יאָגט זיך נאָך נאָך אונדז. מיר

דאַרפן וואָס ווייטער אָוועקפּלען פּון אים.

— יא, טייערער אליהו, יא, מיר דאַרפן וואָס ווייטער

אָוועקפּלען פּון אים.

— האַלט זיך אָן אָן מיר, דו זאָלסט ניט אַרויספּאַלן פּון

רייטוואָגן! ...

יב. אין היץ.

דינט בילן, עס דערנענטערן זיך ריטערס. ער איז שוין גרוי-
 ער פרימארגן. אלחנן ציטערט. ער איז ארויסגעפאלן פון
 ריטוואגן און איצט וועט אים דער בייזער מאַמאַס זוי-
 דער אַרבינקריגן אין זינע הענט. אַבער ער וועט גאָר
 שמיל זיצן אויפן בוים. אפשר וועלן זיי אים ניט דערזען?
 זיי זינען פאַרביי! נאָר אַט שמעלן זיי זיך אָפּ, זיי קוקן
 אין אַלע זייטן. די הינט דערשפירן עפעס און לויפן אויף צוריק.
 אַ הויכער דאַרער הונט מיט שפיציקע אויערן שפּרינגט שוין צום
 בוים. און אַט איז שוין די שמים, די בייזע שמים פון דעם בייזן
 מענטשן:

— „קריך אַראָפּ, דו מייוול!“

ניין, ער וועט קיין וואַרט ניט ענטפערן, ער וועט ניט אַראָפּ-
 קריכן. ער וועט נאָך מער זיך דריקן צום בוים. אפשר וועט גע-
 שען אַ נס, אפשר וועט דער בוים אויף אים רחמנות קריגן, און
 דער בוים וועט זיך שפּאַלמן און וועט אים אַרבינעמען אין זיך.
 אַזוי ווי דעם נביא ישעיהו, ווען די געשיקטע פון בייזן קיניג
 האָבן אים געיאָגט און געזוכט צו טייטן. ער וועט נאָך העכער
 קריכן!

אלחנן פאַלט. מע כאַפט אים אונטער. ניין, ער האַט ניט
 קיין כוחות אפילו אַ בריקע צו מאַן זינע פּיניקערס. עס רינען
 נאָר שטילערהיים די טרערן און עס איז אים אַזוי הייס, אַזוי
 הייס.

מע טראַגט אים. ער ליגט ערגעץ וואו. דוכט זיך, מע פאַרט
 ווייטער. איצט איז אים אַבער אַזוי שרעקלעך קאַלט. פאַרוואָס
 דעקט אים די מאַמע ניט איין? ... ווער זיצט דאָס לעבן אים?
 איז דאָס מאַמאַס אַדער דער גומער אליהו? ער איז דאָך געקומען
 צו אים! ...

יודל מארק

- דוכט זיך אז ער ליגט אין בעט. דוכט זיך אז א לעמפל
ברענט אויף א מישל. וואו איז ער? ער האלט די אויגן אָפֿן,
זעט ער לעבן זיך אן אלטן מאן. יענער באַמערקט אים, ער
שמייכלט צו אים און פרעגט מיט א גומער שטים:
— „נו, איצט איז דיר שוין גוט?“
— „איך וויל טרינקען!“
— „ווארט, איך וועל דיר אונטערהאלטן דעם קאַפּ, וועט
דיר זיין באַקוועמער צו טרינקען. אַט אזוי!“ — און דער אלטער
הייבט אים אונטער דעם קאַפּ און גיט אים עפעס צו טרינקען.
— „א דאַנק.“
— „ביסט א גוט קינד, און איצט וועסטו שוין זיין געזונט“
— שמייכלט צו אים דער אלטער און עס פרייען זיך אלע
קנייטשן פון זיין פנים.
— „וואו בין איך?“
— „איז קלויסטער פון הייליקן יאַקאב, אין בראַמבערג.“
— „ווי בין איך אַהער געקומען?“
— „דו ביסט שוין דא א וואָך צייט. דו ביסט געווען זייער
קראַנק און מיר האָבן זיך דא אַלע געשראַקן פאַר דיין לעבן.
זיך איך דא טאָג און נאַכט און וואַרט, אז דיר זאַל בעסער ווערן.
נו, זעסטו. ביסט טאַקע שוין פאַלד געזונט.“
— „אַבער ווי בין איך אַהער געקומען?“
— „מען האָט דיך געבראַכט אַהער זייער א קראַנק און
דיך געלאָזט דא.“
— „ווער זייט איר? ווי רופט מען אייך?“
— „רוף מיך פאַמער פעליקס.“

יג. דער פאטער פעליקס.

א, יך וויל אהיים, פאטער פעליקס! — האט א זאג גע-
 מאן אלחנן און געוואלט זיך אויפזעצן.
 — „ווארט, דו ביסט נאך זייער שוואך. פריער דארפ-
 סטו אין גאנצן געזונט ווערן“.
 דער פאטער פעליקס איז ניט אפגעטראטן פון יינגלס בעט.
 ער האט אים געגעבן רפואות, ער האט אים דערציילט א סך
 שיינע מעשיות און אים געטרייסט אז ער וועט קומען אהיים.
 דער יינגל איז געווען זייער שוואך און אלץ וואס דער פאטער
 פעליקס האט אים געזאגט — האט ער געפאלגט. ער האט ליב
 געקראגן דעם גומן גלח פאטער פעליקס.
 און ווען אלחנן איז אראפ פון בעט, האט אים דער פאטער
 פעליקס צוגעזאגט אז ווען ער וועט נאר קאנען, וועט ער אים
 פירן צוריק קיין מיניץ. דערווייל אבער זאל ער שוין בעסער
 א ביסל ווארטן, ביז מע וועט אים קענען פירן אהיים. ער וועט
 דערווייל זיין מיט אים, אים לערנען, אים דערציילן שיינע
 מעשיות, אים געבן צו עסן נאר דאס וואס ער וויל עסן און אים
 היטן, אז עס זאלן ניט קומען אים נעמען אזעלכע שלעכטע מענ-
 טשן ווי עס איז דער בייזער פאטער טאמאס, אויף וועמען אלחנן
 האט זיך אזוי ביטער געקלאגט.
 עס איז שוין געווען זומער. ארום דעם קלויסטער האט זיך
 געצויגן א גרויסער גארטן. דארטן זיינען געזעסן אלחנן מיטן
 פאטער פעליקס און זיי האבן געלערנט. דער יינגל האט נאך
 אלץ געהוסט. דער פאטער פעליקס פלעגט אים געבן רפואות
 קעגן הוסט, אים גלעטן, אים אונטערטראגן געשמאקע זאכן.
 א גאנצן מאג איז ער געווען מיט אים און ביינאכט זיינען זיי
 געשלאפן איינער לעבן אנדערן. דאס פענקען אהיים איז געווארן
 שוואכער. איצט האט שוין דער יינגל געוואלט קומען אהיים,

אבער דער פאטער פעליקס זאל אויך פארן מיט אים און בלייבן מיט אים.

אלחנן האט ניט געקאנט ניט פאלגן אזא גוטן מענטשן ווי עס איז געווען דער פאטער פעליקס. האט ער געטראכט, אז ער זינדיקט, אז ער דארף גאר אנמלויפן — אבער בני דעם איז אים א קעלט דורכגעגאנגען דורך די ביינער. ער האט זיך דערמאנט די נאכט אין וואלד און ער האט א קלער געטאן: אליהו הנביא איז ניט געקומען, און דער פאטער פעליקס האט אים יא געהאלפן.

האט ער זיך דערשראקן, וואס ער טראכט אזוי. ער איז זייער בלאס געווארן.

— „וואס איז מיט דיר?“ — האט א פרעג געטאן דער פאטער פעליקס.

— „איך האב זיך דערמאנט א מעשה.“

— „דערצייל מיר דיין מעשה.“

יד. די מעשה מיט ר' אמנון.

Aין מייניץ האט אמאל געלעבט זייער א חשובער ייד וואס פלעגט אפט אריינקומען צום בישאף (ביסקאפ) און געהאט מיט אים לאנגע געשפרעכן. ר' אמנון האט ער געהייסן. האט דער בישאף אים געוואלט איבערריידן אז ער זאל זיך שמדן, אבער ר' אמנון האט שמענדיק זיך אפגע- זאגט פון דעם. איין מאל האט דער בישאף צו אים זייער לאנג גערעדט און פיל מיט אים געמענהט, אז ר' אמנון זאל זיך שמדן, און נאך דעם אים געסטראשעט, אז אויב ניט, וועט ער אים פארטרייבן פון שטאט. האט ר' אמנון זיך ארויסגעכאפט מיט א ווארט: „זאל דער בישאף מיר געבן דריי טעג זיך צו בא- טראכטן.“ „גוט“ — האט געענטפערט דער בישאף, און ר' אמנון איז אוועק אהיים.

אז ער איז געקומען אהיים, האט ער קלאר דערפילט, סארא זינד ער איז באגאנגען. פארוואס האט ער זיך ניט אפגעזאגט? וואס האט ער דא צו באטראכטן? ניין, ער וועט אין דרין מעג ארום ניט קומען צום בישאף! און ווען די דרין מעג זינגען פאר- בני און ר' אמנון איז ניט געקומען צום בישאף, האט דער בישאף אים געשיקט רופן צו זיך. איז ר' אמנון ניט געגאנגען. האט דער בישאף נאך א מאל געהייסן קומען צו אים. ווען ר' אמנון האט ווידער ניט געפאלגט, האט מען אים איבער גוואלד געבראכט צום בישאף. „שנייד אויס מיין צונג וואס האט געזינדיקט און גערעדט פאלש — איך האב זיך ניט וואס צו באטראכטן, איך וועל קיין מאל ניט פנימן מיין גלויבן!“ — אזוי האט ר' אמנון געזאגט דעם צארנדיקן בישאף. און דער בישאף האט געענטפערט: — „ניין, דיין צונג האט גוט גערעדט, מע דארף זי ניט אויסשניידן, אבער דינע פיס האבן ניט געפאלגט, ווען איך האב געהייסן קומען!“ — און דער בישאף האט פאר- פוילן מע זאל דעם אומגליקלעכן ר' אמנון אפשניידן די פיס.

ר' אמנון איז געווען צופרידן מיט דער שטראף. ער האט געזינדיקט און איז פאשטראפט געווארן. נאך דעם אז עס איז געקומען ראש השנה, האט ער געבעטן מע זאל אים אוועקטראגן אין שול, און אין שול האט ער צום ערשטן מאל געזאגט די תפילה... איך האב פארגעסן ווי די תפילה הייסט! איך ווער א גוי, פאטער פעליקס! איך בין זינדיק, א סך מער זינדיק ווי ר' אמנון.“

— „אבער קיינער וועט דיר די צונג ניט ארויסשניידן און קיינער וועט דיר די פיס ניט אפהאקן“, — האט רואיק גע- שמייכלט דער אלטער מאן — „און קיינער וועט דיך ניט צווינגען צו ווערן אויס ייד.“

— „אבער איך זינדיק! איך האב אזוי פיל געטראכט וועגן ר' עמרם וואס איז געקומען א שוימער צו שווימען אין זיין שטאט מיניץ. געדענקסט? איך האב דיר דערציילט. און איצט

טרעכט איך גאר וועגן אן אנדער מעשה. איצט ווייס איך ניט, צי איך בין נאך א ייד. איך וויל פארן אהיים".

— „מע דארף טאקע אוועקפארן פון דאנעם", — האט פלוצעם א זאג געטאן דער אלטער — „מיר וועלן ביידע אוועק-פארן ווייט, ווייט, אין א שיין לאנד. איך האב דיר א סך דער-ציילט וועגן איטאליע, וועגן רוים. מיר וועלן ביידע פארן אהין".

— „און מע פארט פארבני מיניץ? און איך וועל זען טא-טע-מאמע?"

דער אלטער האט אזוי ווי ניט געהערט די לעצטע פראגע:

— „יא, מיר פארן קיין רוים".

פו. דער ברענער-דורכגאנג.

7 י פערד האפן זיך אפגעשמעלט. אלחנן האט אויס גע-שמעלט זיין נייגעריק פנימל און געפרעגט:

— „וואו זינען מיר איצט?"

— „מיר זינען ביים ברענער-דורכגאנג", — האט דער פאטער פעליקס געענטפערט — „מיר וועלן זיך דא אפרוען".

זיי זינען שוין געפארן צוויי חדשים צייט. מען האט זיך ניט געאיילט. מען האט אפט גערוט. אין שיינע ערטער איז מען געשמאנען עטלעכע טעג. פאטער פעליקס האט געוווין אל-חננען בערג און טיכונ, און שיינע געביידעס און אלטע קלויס-טערס. אין די קלויסטערס האט מען גערוט. פאטער פעליקס האט פאר די מאנאכן זיך בארימט מיט דעם, סארא גוט יינגל עם איז זיין קליינער תלמיד אלחנן. פאטער פעליקס האט מיט אלחננען געלערנט די גאנצע צייט די שפראך פון דער קריסטלע-כער קירך — לאטיין. ער האט אים געלערנט, ווי אזוי מע רעדט איצט אין איטאליע, וואוהין זיי פארן. ער האט אים אויך דערציילט א סך שיינע מעשיות וועגן קריסטלעכע הייליקע.

אלחנן איז געווען זייער צופרידן וואס אלע לויבן אים. ער האט געוואלט אז פאטער פעליקס זאל אים נאך מער לערנען פון זיינע זאכן, וועט ער וויסן ווי צו ענטפערן אויף נאך מער פראגעס פון פאטער פעליקסעס פריינד. זיי וואונדערן זיך אזוי און זיי שאקלען מיט די קעפ און ריידן צווישן זיך אין דער שטיל: „איז דאס א קינד! האט ער א קאפ! מיר האבן נאך אזא קינד ניט געטראפן!“ און אלחנן הערט עס און ער לאזט פארשעמט אראפ די אויגן, און פאטער פעליקס גלעט אים איבערן בעקל און זאגט: „יא, ער האט א טייערן קאפ. וואס מע זאגט אים, גע-דענקט ער עס גלייך!“

אלחנן איז ארויסגעשפרונגען פון וואגן. ער האט זיך ארומגעקוקט. ער האט שוין געזען שיינע ערטער. אבער איצט איז ער געבליבן שטיין א פארוואונדערטער. איבער אים האט דער הויכער בארג ברענער זיך געטונקט אין דעם ליכט פון דער זון וואס גייט אונטער. דער שניי אויפן בארג איז פרייער געווען רויט, נאך דעם ראז, נאך דעם האבן די קאלירן זיך גע-נומען גיך בייטן. נידעריקער האט זיך געזען א שווארצער וואלד. ווייס, רויט, שווארץ, גרין — אזוי פיל פארבן אין איינעם!

— „ווי שוין עס איז גאטס וועלט!“ — האט פאטער פעליקס געזאגט. און אלחנן האט א טראכט געטאן: דער טאטע וואלט אזוי גערעדט. האט זיך אים מיט א מאל פארוואלט וויי-נען. ארום איז אזוי שוין און אים איז געווארן אזוי טרויעריק! אבער ער האט קיין צייט ניט געהאט צו טראכטן. עס זיי-נען ארויסגעלאפן מענטשן פון דער קרעטשמע, וואס זי איז געווען ניט ווייט פון ארט וואו זיי האבן זיך אפגעשטעלט. עס איז גע-ווארן א טומל, מען האט זיי אריינגעפירט אינעווייניק. מען האט זיי געגעבן צו עסן. און אלחנן איז גראד געווען הונגעריק. נאך דעם האט מען זיך געלייגט שלאפן.

גאר פרי איז מען אויפגעשטאנען. צוויי מיליאיוולען האבן געווארט פאר דער טיר. אויף איינעם האט זיך געזעצט פאטער פעליקס, אויף דעם צווייטן איינער זייער א הויכער מאנאך וואס

האָט גענומען צו זיך אלהננען.

פאמעלעך זיינען זיך די מוילאייזלען געגאנגען בארג ארויף. מען איז געקומען צו א שמאלן און געדריידלמן וועג. האָט מען די מוילאייזלען אָפגעשטעלט ביי אַ קליינעם היזל און ווייטער איז מען געגאנגען צו פוס. דער הויכער מאַנאָך האָט גענומען אלהננען אויף די פלייצעס און מען איז געגאנגען נאָך העכער. מען איז געקומען צו אַ קליינעם קלויסטער. פון דארטן האָט מען געקענט זען אַרום זיך אזוי פיל וועלט!

— „מיר זיינען אויף דער גרענעץ“ — האָט פאָטער פערליקס געזאָגט — „אַט פון דער זייט זעסטו דאָס שיינע לאַנד לאַמב באַרדיע. מיר וועלן פאַרן אַהין און נאָך דעם ווייטער קיין רוים“.

— „און ווען וועלן מיר זיין אין מיניץ?“ — האָט אלהנן געפרעגט און טרערן האָבן זיך באַווויזן אין די אויגן. — „יא, מיר וועלן קומען קיין מיניץ, אָבער פריער וועלן מיר נאָך זען אַ סך שיינע זאַכן. מיר וועלן פריער זיין אין רוים, אויפן וועג צוריק וועלן מיר קומען אין מיניץ“.

אלהנן האָט געשוויגן. ער האָט געטראַכט, אז אליהו הנביא דאַרף קומען און ביינאַכט אים אַוועקטראָגן קיין מיניץ. אָבער ער האָט ניט געוויינט: עס איז געווען אזוי שוין אַרום אים!

מז. ביים פויפס.

X זין אַ האַלב יאָר אַרום איז אלהנן אָנגעקומען קיין רוים. פאָטער פעליקס האָט אים געפירט איבער אַלע שיינע ערטער, אים געוויזן די געפֿינדעס און די רואינען וואָס זיינען געבליבן פון די אַלטע צייטן.

עס איז געקומען אַ גליקלעכער טאָג אין פאָטער פעליקסעס לעבן. מאַרגן וועט ער קומען צום פויפס! ער האָט אזוי פיל דער-ציילט אלהננען וועגן פויפס. מער פון אַלץ האָט ער אים דער-ציילט וועגן דעם גרויסן פויפס גרענאַר דעם זיבעטן, וואָס ער

איז געווען שטארקער פארן שטארקסטן קיניג פון זיין צייט. ער האט אים אויך דערציילט, אז דער איצטיקער פויפס הייסט אור-באן דער צווייטער און אז ער וויל נאכמאכן דעם גרויסן פויפס גרעגאָר. אומעטום נעמט פאטער פעליקס מיט אלחננען. מאַרגן וועט ער אים אויך מיטנעמען. ער דאַרף אַפער דאַרפן אים אַלץ נאַכמאַן.

אלחנן איז אויך געווען אומרואיך. ער האט געוואלט זען דעם פויפס און ער האט געטראכט, אז איצט זינדיקט ער שוין גאר שטאַרק. אַט שמייען זיי ביידע פאַר זייער אַ גרויסן זאַל. פאַטער פעליקס האלט אים פאַר דער האַנט. עס עפענען זיך די טירן. פאַטער פעליקס פאַלט אויף די קני. ער ציט אַראָפּ צו זיך אלחננען. און אויף די קני רוקן זיי זיך ביידע, ביז זיי קו-מען צו צו אַ טראַן. אויפן טראַן זיצט אַן אַלטער מאַן אין אַ לאַנגן רויסן מאַנטל. פאַטער פעליקס קושט די האַנט פון דעם אַלטן מאַן און אלחנן טוט אים נאָך. דער אַלטער מאַן שמיילט. ער הערט ווי פאַטער פעליקס דערציילט וועגן אים דעם פויפס. דער גוטער פאַטער פעליקס לויבט אים אזוי שטאַרק. און אל-חנן הערט ווי דער פויפס זאָגט:

— „ברענג אים צו מיין גוטן פריינד פיערלעאָני. דאַרפן וועט אים גוט זיין.“

— „איך האָב געהערט אז פיערלעאָני שטאַמט פון יידן“ — האט שמיל געזאָגט פאַטער פעליקס — „אפּשר...“

— „מיין פריינד פיערלעאָני איז געבאָרן געוואָרן אַ קריסט“ — האט דער פויפס געזאָגט — „זיין פאַטער, לעאָ, וואָס איז געווען אַ דאַקטער ביים פויפס האט אַנגענומען אונדזער גלויבן. פיערלעאָני און זיין פאַטער זינען אַלע מאַל געווען אונדזערע געטרייסטע אָנהענגערס.“

זיי האָבן גערעדט זייער שמיל און אויף לאַטיין. אלחנן האט ניט אַלץ פאַרשטאַנען. ער האט זיך געשראַקן און ער איז געווען זייער נייגעריק: וואָס וועט איצט געשען מיט אים?

יז. אין פאלאץ.

X ויף מארגן אין דער פרי האט אים פאטער פעליקס אויסגע-
פוצט און געזאגט :
— „מיר גייען איצט צו דעם רייכסטן מענטשן אין רוים.
ער הייסט פיערלעאני און ער איז זייער א גוטער און
קלוגער מענטש. קען זיין אז מיר וועלן דארטן וואוינען די גאנ-
צע צייט וואס מיר וועלן זיין אין רוים.“
— „און ווי לאנג וועלן מיר זיין אין רוים?“ — האט אל-
הנן געפרעגט. אבער ער האט קיין ענטפער ניט געקראגן.
פאטער פעליקס האט אים געפירט פאר דער האנט. זיי
זינגען געקומען צו א שיינעם פאלאץ. דער פאלאץ איז געווען
העכער פון אלע אנדערע הויזער און ער איז געווען געבויט פון
מירמלשטיין. זיי זינגען ארויף אויף ברייטע טרעפ. פון ביידע
זייטן זינגען געווען קאלאנעס. ביים אריינגאנג — צוויי שטיי-
נערנע לייבן. מען האט זיי געפירט איבער א סך צימערן, ביז
זיי זינגען געקומען צום פאלעבאס פון פאלאץ.
פיערלעאני האט גענומען אלהננען אויף די קני און אָנגע-
הויבן מיט אים צו ריידן. ער האט אים געפרעגט וועגן דעם וועג
וואס ער האט דורכגעמאכט, וועגן די זאכן וואס ער האט געזען.
ער האט געהאט א רונדע געשאַרענע פאַרד מיט א פיסל ווייסע
פעדעס צווישן די שווארצע האַר.
— „האַסט אַ מײער קעפל“, — האט ער נאך דעם צו אים
געזאגט און פאטער פעליקס האט געשיינט פון גליק — „דו וועסט
בלויבן בני מיר. אין איין צימער וועט וואוינען פאטער פעליקס
און אין צווייטן וועסטו זיין. דו וועסט קריגן נייע קליידער און
נייע שיר. וואס דו וועסט וועלן — זאג מיר, און דו וועסט עס
קריגן.“
נאך דעם האט דער פאלעבאס גערעדט מיטן פאטער פער-

ליקס. ער האט זיך בארימט מיט זיין רינכקייט און מיט זיין דעה אין רוים:

— „ווען ניט איך“ — האט ער געזאגט — „וואלט דער פויפס קיין איין טאג ניט געקענט בלייבן אין רוים. די אדללייט פון רוים האלטן מיטן קייסער און זיי זינען קעגן פויפס, אבער איך, מיט מינע פריינד, מיט מינע מענטשן, איך שטיין דעם פויפס“.

און פון יענעם טאג אן איז אלחנן געבליבן אין פאלאץ. א דינער האט געהאלפן אים זיך אויסטאן און זיך אנטאן. ער איז געגאנגען אנגעטאן אין שטערע קליידער און געהאט ארום זיך זייער שיינע זאכן. דעם פאטער פעליקס האט ער געזען א סך ווייניקער ווי פריער. נאך צוויי - דריי שעה א טאג זינען זיי געווען אין איינעם, ווען דער אלטער פריינד זינער האט מיט אים געלערנט. די איבעריקע צייט איז ער געווען אין דער פא-מיליע פיערלעאני. גענעסן האט ער בני זייער מיש. א סך מענטשן פלעגן זיין ארום מיש, אלע קינדער פון דעם באלעבאס און א סך פריינד זינען.

ער האט אפט זיך געשפילט מיט דער יינגסטער טאכטער. זי איז געווען א ביסל עלטער פון אים. געהייסן האט זי טרא-פעא.

יח. א געשפרעך.

7 ו האסט אזא מאדנעם נאמען“ — זאגט צו איר איין מאל אלחנן.

— „ניין, — ענטפערט טראפעא — „דיין נאמען איז א מאדנער. איך קען דיך ניט רופן מיט אזא לאנגן נא-מען. מען האט מיר שוין לאנג געזאגט, אז איך זאל דיך רופן פעטרוס“.

— „דו זאלסט מיך ניט רופן פעטרוס, דו הערסט ?!“

— „איך וועל דיך רופן פעטרום, אניט וועל איך זיך ניט שפילן מיט דיר.“

— „איך וועל וויינען אז דו וועסט מיך רופן פעטרום... איך וויל ניט...“

— „נאר קליינע מיידעלעך וויינען. איך וויין שוין אויך ניט. און דו ביסט א יינגל.“

— „אבער איך בין א ייד און א ייד הייסט ניט אזוי. איך האב א נאמען וואס דער טאטע האט מיר געגעבן.“

— „אבער מיין טאטע זאגט אז דו בלייבסט ביי אונדז און דו וועסט זיין מיין ברודער.“

— „איך וויל ניט זיין דיין ברודער!“

— „גיי, דו ביסט א שלעכטער. דו ווילסט זיך ניט שפילן מיט מיר?“

— „איך וויל זיך שפילן מיט דיר, אבער איך וויל ניט זיין דיין ברודער. און איך וועל באלד אוועקפארן פון דאנעט.“

— „וועל איך וויינען! איז דיר דא שלעכט?“

— „מיר איז דא זייער גוט, אבער איך וויל זיין ביי טאטע-מאמע און איך וויל לערנען תורה. דו ווייסט, וואס איך וועל ווערן? איך וועל זיין א רב.“

— „און איך האב געהערט, ווי מען האט ביי אונדז גערעדט אז דו וועסט ווערן א קארדינאל און אפשר גאר א פויפס!“

— „איך — א פויפס?! איך בין דאך א ייד. איך האב זיך ניט געשמדט ווי דיין זיידע!“

— „דו ביסט א שלעכטער און א ליגנער אויך! מיין זיידע איז ניט געווען קיין ייד. איך האב אזא זאך קיין מאל ניט געהערט.“

— „און איך ווייס אז איר אלע דא שטאמט פון יידן. פאר מער פעליקס האט עס אליין געזאגט. דיין זיידע האט זיך געשמדט און מיין פאטער איז א רב... אבער וואס וויינסטו? וויין ניט! איך וועל עס מער ניט זאגן... וויין ניט, טראפעא!“

און מיט אויגן, פארלאפענע מיט טרערן, האט די מיידל זיך געבעטן:
 — „פלייב דא, פלייב דא אויף אלע מאל, פלייב דא, פעט-רום!“

י. א בריוו.

Aלחנן לעבט שוין אין פאלאץ פון פיערלעאני גאנצע דריי חדשים. ער איז שוין אזוי ווי אן אייגענער. מע רופט אים פעכרום — און ער רופט זיך אפ. אַנגעהויבן האט עס זיין חברטע, טראַפעא, און נאך איר האבן ביסלעך-ווייז אלע אנדערע אים אזוי גערופן. דער איינציקער וואס רופט אים מיטן אלטן נאמען איז דער פאטער פעליקס. און דער פאטער פעליקס איז אויך דער איינציקער, וואס אלחנן דערמאנט אים וועגן מיניץ און וועגן פארן אהין. אבער אלחנן דערמאנט עס אלץ זעלטענער און זעלטענער. עס איז ווידער פריילינג. איז עס ניט פסח-צייט איצט? אפשר איז עס גאר די נאכט פון סרד? אלחנן שלאפט אין זייער אן אומרויאיקער. הלומט זיך אים:

ער איז א שטומער. ער וויל דערציילן אלעמען אז ער איז א ייד, אבער ער קען ניט ארויסברענגען קיין איין ווארט. ער דארף קומען אהיים, צו טאטע-מאמע. ער גייט אויף א לאנגן ווייטן וועג. ער גייט שוין וואכן און חדשים, און ער קומט נאך אלץ ניט אהיים. וויל ער וויסן צי ער גייט אויפן ריכטיקן וועג, אבער ער קען קיינעם ניט פרעגן. ער טרעפט מענטשן, ער שמעלט זיי אפ, ער וויל ארויסברענגען קלאנגען פון מויל — אבער ער איז שטום. די מענטשן קוקן אויף אים מיט רחמנות. זיי זיינען גרייט אים צו העלפן, אבער זיי ווייסן ניט, וואס ער וויל פון זיי. גייט ער אזוי און גייט, און די פיס זיינען אין וואונדן,

און די קליידער זינגען צעריסן, און ער איז הונגעריק און דאָרש-
 מיך, און ער ווייס ניט, צי ער גייט כאַטש אויפן ריכטיקן וועג.
 וויל ער בעטן גאט. קען ער ניט אַרויסברענגען קיין שום געבעט.
 וויל ער אינעווייניק אין זיך זאָגן אַ וואָרט פון געבעט, האָט ער
 פאַרגעסן אַלע תפילות וואָס ער האָט אַמאָל געלערנט. גייט ער
 ניט מער, נאָר ער לויפט. לויפט ער אַזוי און לויפט, ביז ער
 קומט צום סוף פון וועג, צו אַ מיפער, מיפער גרוב. אונטן פליסט
 אַ וואַסער, אַרום זינגען פעלדזן, און נאָך דער גרוב ציט זיך
 ווייטער דער וועג, אַ גליכער, אַ באַוואַקסענער מיט ביימער. ער
 שטעלט זיך אָפּ אַ ווילע פּי דער גרוב. זאָל ער גיין צוריק? . . .
 ניין, ער מוז דאָך קומען אַהיים! שפּרינגט ער איבער דער גרוב,
 און ער פאַלט, און ער פאַלט — און ער כאַפט זיך אויף.

אין שרעק איז אַלחנן אויפגעשפרונגען. באַמערקט ער
 גלייך אויפן טישל לעבן בעט אַ בריוו! עס איז פון פאַטער פּע-
 ליקס. פאַרוואָס שרייבט אים פאַטער פעליקס? ער איז דאָך דאָ
 גלייך אין צווייטן צימער!

מיט צימערדיקע הענט עפנט אַלחנן דעם בריוו. ער איז
 אויף לאַטיין, וואָס אַלחנן קען שוין איצט אַזוי גוט, און ער
 לייענט:

„מיין ליב קינד, מיין טייערער תלמיד אַלחנן!

„מיר איז זייער שווער דיר צו שרייבן דעם דאָזיקן בריוו,
 אָבער איך מוז עס טאָן. מיט דער צייט וועסטו מיך פאַרשטיין
 און וועסט ניט טראַגן אין האַרצן קיין שנאה צו מיר וואָס איך
 פאַרלאָז דיך. איך האָב געמוזט אַוועקפאַרן פון רוים. אַזוי האָט
 באַפוילן דער הייליקער פאַטער. איך פאַר צוריק אַהיים אין
 קלויסטער וואו איך האָב דיך אויסגעהיילט. דו וועסט בלייבן דאָ,
 דו וועסט זיין אַן אמתער זון פון דעם פּיינעם און האַרציקן פּיער-
 לעאַני. אַזוי איז עס באַשערט, און איך בין זיכער אַז דו וועסט
 זיין גליקלעך. דו וועסט ווערן אַ גרויסער מענטש, אַ גרויסער
 געלערנטער. ווען דו וועסט ווערן אַ קאַרדינאַל, אַדער גאָר אַ

דער יידישער פויפס

פויפס, וועסטו זיכער אויפטאן א סך מער, ווי ווען עס וואלט קיין זאך ניט געטראפן מיט דיר. דו ביסט דאך אזא קלוגער, טאג נעם אן רואיק און ניט ווי א קינד דאס לעבן דינס, דאס לעבן ווי פעטרוס פיערלעאני. איך האב זיך ניט געזעגנט מיט דיר, ווייל איך האב געוואלט דיר פארשפארן איבעריקע טרערן. איך קוש דיר און איך בעט גאט, מינע אויגן זאלן דיר נאך זען, ווען דו וועסט הערשן איבער רוים.

פאטער פעליקס".

ב. פיערלעאניס זון.

אלחנן פילט, ווי עס צימערן אים די הענט וואס האלטן דעם בריוו. יא, דער וועג אהיים האט זיך איבערגעריסן. יא, ער איז געשפרונגען און געפאלן...

א גאנצן טאג ליגט ער אין בעט און וויינט. ער פאר-יאגט דעם דינער, וואס איז געקומען אים העלפן זיך אנטאן. ער ענטפערט ניט פיערלעאני, וואס איז געקומען צו אים אין צימער און געוואלט ריידן מיט אים. עס קלאפט אין טיר טראפעט און בעט אים ארויסקומען. אבער ער ליגט אומבאוועגלעך אויפן בעט.

אין אונט האט ער אבער באמערקט אין פאלאץ אן אומ-געוויינלעכע באוועגונג. מע שרייט און מע לויפט. עס קלאפט טירן, עס הערן זיך געוויינען. נאך דעם איז געווארן גאר גאר שמיל. עפעס האט פאסירט!

אלחנן טוט זיך אן. ער גייט שמיל פון איין צימער אין צווייטן. ער קומט אין דעם גרויסן זאל. א סך ליכט ברענען. עמעצער ליגט איבערגעדעקט מיט א שווארצן טוך. עס שטייען און זיצן די גאנצע משפחה פיערלעאני. שמיל וויינען די פרויען. ביזנע פארגליווערטע פנימער האבן די מענער.

וואס האט דא פאסירט?

אלחנן רוקט זיך אומבאמערקט ארויס. שטויסט ער זיך אן אויף זיין דינער. ווארט גיט דער דינער אויף קיין פראגעס. ער גייט מיט אים אריין אין א זיטיקן צימער און ער דערציילט: די לעצטע עטלעכע וואכן האט זיך דער אלטער קריג צווישן דער משפחה פיערלעאני און דער משפחה פראנדזשיפאני צע-פלאקערט פון דאס גני. די משפחה פיערלעאני איז פארן פויפס, די משפחה פראנדזשיפאני איז קעגן דעם פויפס. ווען עס טרעפן זיך מענטשן פון דער משפחה פיערלעאני מיט זייערע שונאים און קאנקורענטן פון דער צווייטער שטארקער משפחה אין רוים. הייבט מען זיך אן צו שלאגן. מיט א פאר טעג צוריק האבן פיער-לעאנים אנהענגערס דערהרגעט איינעם פון דער משפחה פראנ-דזשיפאני. יענעם געשלעג, וואס האט זיך געענדיקט אזוי בלו-טיק, האט גראד אנגעפירט פיערלעאנים עלטסטער זון, אלבער-טום. היינט אין דער פרי זיינען פראנדזשיפאנים באפאלן דעם יונגן פיערלעאני, ווען ער איז גראד געווען איינער אלליין אויף א זיטיקער גאס, און האבן אים דערשטאכן.

אלחנן איז ווידער אריין אין זאל מיט די ליכט און מיט דעם „עמעצן“. די ערשטע האט אים באמערקט די וויינענדיקע טראפעא. זי איז צוגעלאפן צו אים. זי האט אים אנגענומען פאר דער האנט און צוגעפירט צו איר פאטער און מוטער. טראפעא אס מוטער האט אים א קוש געטאן אין קאפ און אירע טרערן זיינען געפאלן אויף זיינע האר. טראפעאס פאטער האט אים ארויפגענומען אויף די קני.

צום ערשטן מאל אין זיין לעבן האט אלחנן דערפילט אז ער איז א פיערלעאני.

כא. דער פויפס וואָס באַהאַלט זיך.

ד י פיערלעאָנים האָבן ניט געשוויגן. מען האָט זיך גע-
שלאָגן אין די גאַסן. עס זינגען געפאלן אָנהענגערס פון
די בידע משפחות.

אַבער די פראַנדזשיפאָנים האָבן געהאַט די אייבערהאַנט.
און אַזוי ווי דער פויפס איז אָפן געווען אויף דער זייט פון זינגע
שמענדיקע אונטערשטיצערס, האָט זיך דער קריג זייער שלעכט
געענדיקט פארן פויפס. ער האָט געמוזט פאַרלאָזן זיין רעזידענץ,
ווייל ער אליין האָט אויך מורא געהאַט פאַר מערדערס. און
איין מאָל בינאַכט איז ער געקומען אין פאַלאַץ פון די פיער-
לעאָנים. דאַרטן איז ער געבליבן אַ לענגערע צייט.

ווען אַלחנן האָט דאָס ערשמע מאָל געזען דעם פויפס, איז
יענער געווען אַזאַ ווייטער און אַזאַ גרויסער. דער זאַל אין
וועלכן ער איז געזעסן, דער טראַן, דער לאַנגער רויטער מאַנטל
— דאָס אַליץ האָט געוואַרפן אַ שרעק. איצט האָט מען זיך ניט
געדאַרפט דערנענטערן צו אים, קריכנדיק אויף די קני. איצט
האַט אים ... פעטרוס פיערלעאָני געזען אַזוי אָפּט און אַזוי נאָ-
ענט. דער פויפס איז געווען אַן אַלטער, אַ צערשאַקענער מאַן,
און דער „פאַטער“ פיערלעאָני איז אין פאַרגלייך מיט אים געווען
אַזוי שמאַרק און זיכער ביי זיך. אַלחנן האָט רחמנות געקריגן
אויפן פויפס. אַ אז ער וועט זיין אַ פויפס, וועט ער זיי אַלעמען
ווייזן, די קיניגן פון דייטשלאַנד און די פאַרשאַלטענע פראַנדזשי-
פאָנים! ...

אַזוי האָט אַלחנן געטראַכט און ער האָט זיך אליין פאַר-
שעמט. איז ער שוין טאַקע אויס אַלחנן? איז ער אויף צום
אַמתן פעטרוס פיערלעאָני?

יודל מארק

און דער פויפס, וואס האט געוואוסט ווער עס איז דער יונגער פערטרום, איז געווען זייער גוט צום יינגל. ער האט ליב געהאט מיט אים צו ריידן און אים צו דערציילן וועגן דעם גרויסן פויפס גרענאר דעם זיבעטן. ער איז ניט געווען אזוי גוט ווי פאטער פעליקס, אבער ער האט געוואוסט מער ווי פאטער פעליקס. און דער פויפס האט אויך גערעדט מיט אים וועגן יידן. און פון איין זאך האט אלחנן הנאה געהאט:

דער פויפס האט אים געזאגט: „יידן זיינען אייביק, זיי וועלן אייביק בלייבן!“

— „פארוואס צווינגט איר יידן, זיי זאלן אוועקווארפן זיי-ער גלויבן?“ — האט אלחנן געפרעגט.

— „ניט אמת,“ — האט דער פויפס געענטפערט, — „אמתע קריסטן טוען עס ניט, דאס טוען נאר בארבארן, ווילדע מענטשן, וואס מיינען אז זיי זיינען קריסטן.“

אלחנן האט זייער געוואלט א פרעג טאן וועגן זיך, אבער ער האט ניט געוואוסט ווי אזוי צו פרעגן. אנטשטאט דעם האט ער פלוצעם געפרעגט גאר א זימיקע זאך: — „איז דאס אמת, אז ראמולוס האט ארומגערינגלט די שמאט רוים מיט א מויער, ווייל ער האט מורא געהאט פאר דעם יידישן קיניג דוד?“

— „קען זיין אז דאס איז אמת,“ — האט דער אלטער מאן געענטפערט, און ער האט אים גענומען דערציילן, אז עס זיינען פאראן צוויי אייביקע שמעט: ירושלים און רוים.

און געענדיקט האט ער:

— „איך מיין אז ירושלים דארף איצט ראטעווען רוים!“

כב. ערב גרויסע געשעענישן.

X לחנן האט די מאדנע ווערטער ניט פארשטאנען. אבער זיי זיינען געבליבן בני אים אין קאפ און ער האט זיך דערמאנט וועגן זיי שפעטער.

די פיערלעאנים האבן ווידער די אייבערהאנט אין רוים, און דער פויפס איז ווידער אין זיין גאנצער מאכט. און איצט גרייט צו דער פויפס א גרויסן פלאן. בני די פיערלעאנים שמור עסט מען אפט וועגן אט דעם פלאן. עס רעדט זיך וועגן א הייר-ליקער מלחמה קעגן די מוכאמעדאנער. די קריסטן זאלן אייני-נעמען דאס הייליקע לאנד, זאלן האבן אין זייערע הענט די הייליקע שטאט ירושלים, דער פויפס זאל אנפירן די מלחמה, דער פויפס זאל דורך דעם ווערן גרויס און שמארק.

פעטרוס פארשטייט שוין וואס עס האט באטייט: „ירד-שלים דארף איצט ראטעווען רוים!“ דער אלטער פויפס טוט אלץ וואס ער קען, אז די קריסטן זאלן ווערן אויפגערודערט. מען טראכט אויס פארשיידענע מעשיות, אז די מוכאמעדאנער פניניקן די קריסטן און לאזן זיי ניט צו צו קריסטוסעס קבר. און דער אלטער פויפס איז גאר אליין געפארן אזוי ווייט, אזש אין קלער-מאן, וואס איז אויף יענער זייט-אלפן, און ער האט דארטן פאר א גרויסן צוזאמענפאר פון קריסטן גערופן צו א מלחמה, צו א קרייצצוג, צוזונעמען דאס הייליקע לאנד פון די מוכאמעדאנער. אין מיטן פון די צוגריימונגען איז דער פויפס געשטארבן. דער ניער פויפס האט ווייטער געפירט די זעליקע ארבעט, געגרייט דעם קרייצצוג.

עס איז אוועק נאך א יאר. די געשעענישן זיינען געקומען. גרויסע ארמיען קריסטן גייען אייננעמען דאס הייליקע לאנד.

פעטרוס פיערלעאני ווייסט וועגן אלץ. ער איז דאך שוין
 ניט קיין קליינינקער, ער איז שוין צוועלף יאָר אלט. און קענען
 קען ער מער ווי אַ סך גרויסע. און קיין זאך באַהאַלט מען ניט
 פון אים. מאַ וואָס האָט מען די לעצטע צײַט אָנגעהויבן ווידער
 צו האַפן סודות פון אים? ער ווייסט אז וועגן געוויסע נײַסן
 רעדט מען אין דער שטיל, ער זאָל ניט הערן. ער האָט באַ-
 מערקט אז מען האָט אַ פּאַר מאַל איבערגעריסן אַ שמועס, ווען
 ער איז אַרײַן. וואָס קומט דאָ פאַר?

ער האָט געוואוסט אז דער פּויפּס קריגט עפּעס אזעלכע
 באַריכטן, וואָס גראַד וועגן זײ וויל מען ניט ריידן, ווען ער איז
 דערפּײַ. פאַרוואָס? וואָס קען זײַן אין די באַריכטן? — האָט
 ער געפרעגט דעם פּאַטער, אַבער ער האָט קיין ענטפּער ניט
 געקריגן.

ווי דערגײט מען דעם אמת? אפשר ווייסט טראַפּעאַ? זײ
 וועט אים אלץ זאָגן! אַבער טראַפּעאַ האָט נאָר געזאָגט: „אַך,
 עס איז שרעקלעך, שרעקלעך!“ און זײ האָט זיך צעווייגט.
 ער מוז דערגײן וואָסערע שרעקלעכע נײַסן דאָס זײַנען!

בג. אליין בײַנאַכט אין לאַטעראַן

לער ווייסט גוט די צימערן פון לאַטעראַן. ער ווייסט וואו
 מען האַלט אלע דאַקומענטן, אלע באַריכטן וואָס זײַנען
 אָנגעקומען די לעצטע צײַט. ער ווייסט אויך וואו עס
 שטייען די וועכטער בײַנאַכט. ער וועט שוין זיך דער-
 שלאָגן צו די נײַסן!

עס איז אַ ליכטיקע זומערדיקע נאַכט. עס איז שטיל. די
 גאַסן זײַנען לײדיק. די גרויסע שויערן פון לאַטעראַן זײַנען פאַר-
 שלאָסן, אַבער אַ קליין שויערל איז אָפּן. די נאַרישע וועכטערס
 זיצן אין אַ זײַט און דערצײלן זיך מעשיות אַדער זײ שפּילן אין

ביינדלעך. זיי באמערקן ניט דעם יינגל וואס האט זיך צוגערוקט
 ביז צום מויערל. אט שליכט ער זיך דורך. אט לויפט ער דורכן
 הויף. ער ווייס זייער גוט דעם וועג. די ביימער פארדעקן אים
 מיט זייער שאטן. ער איז שוין בני א מיר. אבער דא איז פאר-
 שלאסן דער אריינגאנג!

ער רוקט זיך לענג-אויס דער וואנט. אט איז א פענצמערל
 אפן. ווי א קאץ קריכט דער יינגל אויף דער שטיינערנער וואנט,
 אבער ווייטער איז די וואנט גלאט. ער כאפט זיך אן אן א צווייג
 פון א בוים וואס שפארט זיך אריין מיט זיינע צווייגן אין פענצ-
 מערל אריין. ער וועט א שפרונג טאן! און אט האלט שוין איין
 האנט דעם ראנד פון פענצמערל און אט איז ער שוין אינעווייניק.
 ער קען דאס צימער. איצט דארף ער עפענען א מיר
 רעכטס, און אט איז ער שוין דארטן וואו מע האלט אלע דאקר-
 מענטן.

אט שטייען אלמערס. ער וויל עפענען — זיי זיינען פאר-
 שלאסן. פראוויט ער איין אלמער נאכן צווייטן. אט איז אן
 אפענער אלמער. יא, דא זיינען פאראן די דאקומענטן וואס זיי-
 נען אנגעקומען ניט לאנג צוריק.

די לבנה שיינט אריין. סארא גומע לבנה! אט האט ער
 דאך וואס ער דארף!

ער געפינט א באריכט פון דער שטאט ווארמס. דעם בא-
 ריכט האט צוגעשיקט דער בישאף פון ווארמס אדאלבערט...

מען איז באפאלן די יידן וואס מען האט געפונען אין זייערע
 הויזער און מען האט זיי אויסגעקוילעט. מען האט אויסגערויבט
 די יידישע הויזער און נאך דעם זיי אונטערגעצונדן. ווען יידן
 האבן געזען אז זיי האבן קיין האפענונג ניט צו אנטלויפן און
 זיי קענען זיך ניט אנטקעגנשטעלן — האבן זיי זיך אליין געטייט,
 זיי זאלן ניט אריינפאלן אין די הענט פון די קרייצפארערס...

דער בישאף האט באהאלטן יידן אין זיין פאלאץ. דער וויל-

יודל מארק

דער המון האט באלאגערט דעם פאלאץ. ווען יידן האבן געזען אז זיי קענען ניט ארויס און אז די וואך פון פאלאץ וויל זיי ניט פארטיידיקן, האבן א סך זיך אליין גענומען דאס לעבן. די איר-בעריקע זיינען אויסגעקוילעט געווארן. אין גאנצן זיינען אומגע-קומען איבער 800 יידן...

און דא איז אן אנדער דאקומענט, א באריכט פון דער שטאט שפייער... ווידער בלום, רציחה, שרעקלעכע, שרעקלעכע זאכן... די יידן שרייען „שמע ישראל“, און „שמע ישראל“ שעפטשען דעם יינגלס ליפן.

און דא איז נאך א באריכט. פון בישאף ראטהארט, פון מיניץ!

כד. 1014 יידן פון מיניץ

מיט ברענעדיקע אויגן האט פעטרוס זיך איינגעגעסן אין דעם דאקומענט:

די יידן פון מיניץ האבן פון דעם וואס עס איז פארגע-קומען אין אנדערע שטעט געוואוסט, ווי אזוי די קרייצ-פארערס באגייען זיך מיט יידן. דערשראקענע, מיט א סך מתנות אין די הענט, זיינען זיי געקומען צום בישאף און גע-בעטן הילף. דער בישאף נעמט צו די מתנות און זאגט זיי צו די הילף. ווען די סרייצפארערס זיינען געקומען צו דער שטאט מיניץ, האבן זיי געפונען די טויערן געשלאסן, און אויף די ווענט פון דער שטאט איז געשטאנען די וואך און צוזאמען מיט איר באוואפנטע יידן. צוויי טעג האבן די קרייצפארערס אומזיסט געפרוואווט אריינקומען אין דער שטאט. מיט גוטן האט מען זיי ניט אריינגעלאזן, און מיט געוואלט האבן זיי זיך ניט גע-קענט אריינרייסן.

אבער די דריטע נאכט זיינען זיי אריין! עס האבן זיך גע-פונען קריסטן וואס האבן אין געהיים זיי געהאלפן. אזוי ווי דעם

הויפט-טויער האָבן געהיט ייִדן, האָט מען די קרייצפּאַרערס אַרײַנגעלאָזן פּינאַכט, געהיים, דורך צוויי קליינע זיטיקע טויערן. פון אינעווייניק זײַנען זיי באַפּאַלן די ייִדן וואָס האָבן געהיט די שמאַט. די שטאַטישע וואַך האָט ניט געהאַלפּן די ייִדן. די ייִדן זײַנען געווען זייער העלדיש. אַבער זיי זײַנען געווען קליין אין צאַל און ניט גוט באַוואַפּנט, און מען איז זיי באַפּאַלן פון הינטערן רוקן.

ווען די ייִדן האָבן געזען אז זיי האָבן פאַרשפּילט, האָבן אַ טייל זיך אַליין גענומען דאָס לעבן, די איבעריקע זײַנען אויסגעקוילעט געוואָרן. נאָר איינער האָט זיך געשמדט, פּדי זיך צו ראַטעווען. אַבער אַ טאַג שפּעטער האָט ער חרטה געהאַט, איז אַוועק אין שול און האָט אונטערגעצונדן די שול, זי זאָל ניט אַרײַנפּאַלן אין די הענט פון די קריסטן. ער איז פאַרברענט געוואָרן. די שרפה האָט זיך פון דער שול אַריבערגעכאַפט אויף אַנדערע הויזער און עס האָט אַפּגעברענט אַ טייל שמאַט.

53 פון די חשובע ייִדן אין מינין, צוזאַמען מיט דעם פּירער זייערן קאַלאַנימאַס, האָבן זיך אַרויסגעראַטעוועט און זיך באַהאַלטן אין רודעסהיים, געשיצט פון דעם בישאָף. אַבער די קרייצפּאַרערס האָבן זיך דערוואוסט וואו זיי זײַנען און זיי האָבן אַרומגערינגלט דעם שלאָס. דער בישאָף האָט געזען אז די ייִדן זײַנען פאַרפּאַלן, האָט ער געוואַלט זיי צוריידן, אז זיי זאָלן זיך שמדן און בלייבן לעבן. אַבער ווען דער בישאָף האָט מיט דעם אַנבאַט זיך געווענדט צו קאַלאַנימאַס, איז ער אים באַפּאַלן און געוואַלט אים טיימן. דעם בישאָפּס מענטשן האָבן דערהרגעט קאַלאַנימאַסן און די קרייצפּאַרערס האָבן געטייט די איבעריקע ייִדן.

דער לאַנגער פאַריכט ענדיקט זיך מיט די ווערטער: „אַ קליינע צאַל ייִדן זײַנען אַנטלאָפּן, די אַלע איבעריקע האָט מען אויסגעהרגעט. עס איז ניט פאַרבליבן, ווער עס זאָל באַגראַבן די טויטע. האָבן מינע מענטשן אויסגעציילט זייער צאַל, און עס

יודל מארק

איז געווען אין גאנצן 1014 — מענער, פרויען און קינדער. מיר האָבן זיי באַגראָבן אין ניין גרויסע קברים.”

אלחנן האָט געהאַט גענוג פּוּחות דורכצולייענען דעם באַ-
ריכט ביזן סוף. ער האָט ניט באַמערקט, אז דער נאַמען פון דעם
ייִדישן פירער איז גאַר אַן אַנדערער, ניט זיין פאַטערס נאַמען.
דאָס פאַפיר האָט זיך אַרויסגעגליטשט פון זיינע הענט, ער איז
געפאַלן צו דער ערד...
אַ פאַר שעה שפּעטער האָט מען אים געפונען ווי ער איז
געלעגן אַ געהלשמער. ווען מען האָט זיך דערוואוסט, ווער ער
איז — האָט מען אים געפראַכט צו טראָגן אין דעם פאַלאַץ פון
די פיערלעאַנים.

כה. טראַפעאַ, שוועסטער מיניע!

וען אלחנן האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט ער דערזען לעבן
זיך טראַפעאַ. ער האָט גענומען איר האַנט און שטיל,
אַרויסגערעדט: „טראַפעאַ, שוועסטער מיניע!“ — און
זיך באַגאַסן מיט טרערן. טראַפעאַ האָט אויך געוויינט.
דער דינער ביי דער טיר האָט זיך געווישט די אויגן.
אַ פאַר מעג איז פעטרוס געלעגן אין בעט. ער האָט ניט
געוויינט, אָבער עס פלעגט אים יעדע וויילע זייער קאַלט ווערן.
און ער האָט ניט געהאַט קיין פּוּח זיך אויפצוהייבן פון בעט.
טראַפעאַ איז די גאַנצע צייט געזעסן לעבן אים.
ווען ער איז אַרויס פון בעט, האָט אים דער פאַטער
אַריינגערופן צו זיך און געזאָגט:
— „איצט האָבן מיר מער ניט וואָס צו פּאַהאַלמן פון דיר.
דו ווייסט דעם גאַנצן אמת. דו זעסט איצט, אז דו האַסט שוין

נימ צו וועמען צו פארן צוריק. דו ביסט מיין זון, וואס וועט מיר פארבייטן אויף שמענדיק דעם געהרגעטן. איך בין דיין פאטער, וואס וועט מיר פארבייטן אויף שמענדיק דעם אומגעקומענעם. קיינער וועט נימ וויסן דיין סוד. דער פאטער פעליקס איז פארשוואונדן, דער פויסט לעבט נימ מער, און דעם דינער, וואס ער ווייסט צו פיל, וועל איך אוועקשיקן גאר ווייט פון דאנעם. וואס עס וועט נימ געשען מיט מיר, וועט עס אלץ פאסירן מיט פעטרוס פיערלעאני!"

פעטרוס האט זיך אויפגעשטעלט און ארומגענומען זיין פאטער. ער האט דערפון געטראכט: אלחנן וואלט דאך געווען מוים, אויב ער וואלט געבליבן אין מיין. דער וואס לעבט איז טאקע פעטרוס פיערלעאני. די זעלביקע זאך האט ער געטראכט בינאכט, ווען ער האט זיך געלייגט שלאפן, און דער אלטער דינער איז שוין נימ געווען. און נאך א זאך האט זיך אים געטראכט, און ער איז דערפון רויט געווארן פון פארשעמען זיך פאר זיך אליין: „טראפעא, שוועסטער מינע!"

יארן זיינען נאך דעם גיך אוועק. פעטרוס איז שוין אכצן יאר אלט. ער איז זייער א געלערנטער. אין רוים האט ער שוין נימ ביי וועמען זיך צו לערנען און דער פאטער וויל אז ער זאל פארן קיין פראנקרייך, ער זאל זיך לערנען ביים בארימטן געלערנטן אבעלאר און ווערן א מאנאך.

פעטרוס פאלגט אלץ וואס דער פאטער הייסט אים, אבער אים ווילט זיך נימ ווערן א מאנאך. ער האט אזוי שמארק ליב טראפעאני! ער איז אויסגעוואקסן מיט איר אין איינעם, זי האט זיך מיט אים געשפילט, זי האט אים געטרייסט אין די שווערסטע מינוטן פון זיין לעבן. וועגן איר טראכט ער איצט: זי איז אזוי שוין!

אבער ווי קען ער גאר קלערן וועגן איר? ביי מענטשן אין די אויגן איז זי דאך זיין שוועסטער. און פעטרוס קלערט איצט גאנצע נעכט. ווי ווערט מען איצט ווידער אויס פיערלעאני?

ווי מאכט מען אזוי, אז ער זאל קענען האפן כאמש, אז זי וועט ווען עס איז ווערן אויס שוועסטער ?

ער שלאפט ניט, אבער ס'העלפט ניט. פעטרוס האט זייער א גוטן קאפ, אבער ער קען זיך ניט דערטראכטן צו קיין שום פלאן. דערווייל ווייסט ער, אז מע רעדט טראפעצן שידוכים. פיערלעאני אבער איילט זיך ניט, כאמש טראפעצא איז שוין פאלד צוואנציק יאר אלט. דער פאטער האט געווארט אויף א גאר וויכטיקן חתן. איצט איז דא אזא חתן, ווי עס פאסט פאר די פיערלעאנים. דאס איז דער יונגער קיניג ראדזשער פון סיזיליע. טראפעצא וויל ניט ווערן א קיניגין. זי וואלט בעסער גע-וואלט... אבער ווי קען זי ? ער איז דאך איר ברודער ! און אט קומט דער מארגן, ווען זי דארף מיט דער באגלייטונג פון א סך דינערס און קרובים פארן קיין סיזיליע, ווערן די ווייב פון דעם קיניג ראדזשער. טראפעצא קען ניט שלאפן די לעצטע נאכט אין דעם פאלאץ, וואו זי איז געבוירן געווארן און זי האט אפגעלעבט אלע אירע מיידלשע יארן. עס איז א שטילע פריילינגדיקע נאכט. זי הייבט זיך אויף פון בעט, טוט עפעס אן אויף זיך און מיט שטילע טריט גייט זי אריין אין גרויסן גארטן. זי גייט איבער דעם נאסן גראז, אזוי ווי אין א חלום. פון דער ווייטן דערזעט זי א פיגור פון א מענטשן וואס זיצט אינגעפויגן אויף א באנק. דאס הארץ זאגט איר ווער דאס איז. זי לויפט גיך צו. דער וואס זיצט הערט ניט אירע טריט ; ער הייבט ניט אויף דעם קאפ. זי נעמט ארום דעם אינגעפויגענעם קאפ און קושט.

פעטרוס שפרינגט אויף, ער נעמט ארום די ציטערנדיקע טראפעצא, ער קושט זי און זאגט גאר שטיל, מיט גרויס ווייטאג :

— „טראפעצא, שוועסטער מיניע !“

טראפעצא רייסט זיך ארויס און אנטלויפט. אויף מארגן איז זי אוועקגעפארן קיין סיזיליע. א טאג שפעטער איז פעט-רום אוועקגעפארן קיין פראנקרייך, א יאר שפעטער איז ער שוין געווארן א מאנאך אין דעם בארימטן מאנאסטיר קליני.

דער ייִדישער פויפס

ב. דער קארדינאל פון טראסטעווערע

ד י קאריערע פון פעטרוס פיערלעאני איז געווען אן אויסער-
 געוויינלעכע. פון יאר צו יאר איז ער געשטיגן אויף דעם
 לייטער פון דער קאטוילישער קירך. עס האט געשטעקט
 א פוח אין דעם נאמען פיערלעאני. און פעטרוס אליין
 איז געווען מער געבילדעט ווי די איבעריקע גייסטלעכע. ער
 האט געהאט אן אויסערגעוויינלעכן קאפ. ער איז געווען זייער
 א פעאיקער דיפלאמאט, מען האט אים געשיקט מיט וויכטיקע
 מיסיעס אין פארשיידענע לענדער. נאך אין דייטשלאנד איז אים
 נאך ניט אויסגעקומען צו זיין. נאך א ריי מיט יארן אין פאר-
 שיידענע ערטער איז ער ווידער אין דעם פאלאץ פון די פיער-
 לעאנים. ער איז א גרויסער גאסט און דער אלטער פיערלעאני
 שפיגלט זיך אין אים.

אבער פעטרוס איז געקומען ניט אין קיין גוטער צייט. עס
 איז זייער אומרואיק אין רוים. דער פרעפעקט פון שמאט איז גע-
 שטארבן. האבן די פראנדזשיפאנים צונויפגעקליבן א גרופע אדל-
 ליט און זיי האבן באשטימט, אז דער יונגער זון פון געשמאר-
 בענעס וועט איצט זיין דער פרעפעקט. אבער די פיערלעאנים
 האבן געוואלט אויסקלייבן פאר דעם פרעפעקט זייערן א קרוב.
 און דער פויפס האט באשטימט אזוי ווי די פיערלעאנים האבן גע-
 וואלט. האבן די פראנדזשיפאנים אויפגעהעצט דאס פאלק, אז
 דער פויפס נעמט צו אלע רעכט פון די אינוואוינערס פון רוים.
 איז מען באפאלן דעם פויפס. ווען ער איז געווען אין קירך דעם
 צווייטן טאג פאסטא. דער פויפס האט זיך קיים געראטעוועט
 מיטן לעבן. ווידער האט זיך א פויפס באהאלטן בני די פיערלע-
 אנים. אבער דער פויפס האט געמוזט נאכגעבן דעם פאלק. די

פיערלעאנים זיינען דאס מאל דורכגעפאלן. דער פרעפעקט איז געבליבן דער וואס די פראנדזשיפאנים האבן געוואלט. פדי ווי ניט איז צו פארגלעמן זיין שולד פאר די אלטע פריינד, האט דער פויפס גלייך נאך דעם באשטימט פעטרוס פיערלעאני פאר א קארדינאל. ער איז געווען דער זינגסטער קארדינאל פון דער קירך. זיין אפיציעלער נאמען איז געווען „קארדינאל פון טראסטעווערע“. און טראסטעווערע איז גראד יענער ארט אין רוים, וואו עס איז געווען די יידישע באס, יענער ארט פון וואנעט עס שטאמען די פיערלעאנים.

דער יונגער קארדינאל האט געקריגן א פארארדענונג פון פויפס צו פארן קיין דייטשלאנד מיט זייער א וויכטיקער מיסיע. מיט א שווער הארץ האט פעטרוס זיך געלאזט פארן אהין. ווען ער איז געווען ביים ברענער-דורכגאנג האט ער זיך דערמאנט, ווי אזוי ער איז דא געווען מיט פאמער פעליקס און געקלערט: „דאס פאר איך אהיים?“

בז. עפעס א ייד

ד ער קארדינאל איז געפארן מיט זייער גרויס פארזאד. פון אלע זייטן זיינען געווען רייטערס אויף פערד וואס האבן אים געהיט. אליין איז ער געפארן אין א גרויסער קאר-רעטע, וואס פיר פייערדיקע פערד האבן גרינג געיאנט איבער די שטויביקע וועגן.

אין דייטשלאנד איז יעמאלט געווען א מלחמה צווישן די פירשטן (וואס האבן געהאלטן מיטן פויפס) און דעם קייניג מיט זיינע ריטערס. דער קארדינאל איז געקומען קיין דייטשלאנד פדי צו העלפן פירן דעם קאמף קעגן דעם קייניג. ער האט איינגעטרעטן א סך פירשטן. זיי זאלן צושטיין צום פויפס. מיט קלוגע עצות האט ער געהאלפן פירן די מלחמה קעגן דעם קייניג.

ווען דער קארדינאל האט געדארפט קומען קיין רעגנסבורג, האט ער געהאט ארום זיך גאר א גרויסע וואך. אין דער געגנט זינגען געווען א סך ריטערס וואס האבן געהאלטן מיטן קיניג. דער שטארקסטער צווישן זיי איז געווען דער „ריטער פון רויטן פעלדז“. מען האט דערציילט דעם קארדינאל, אז אט דער ריטער, זייער א גראבער און א בייזער, האט זיך גערימט — ער וועט פארנאכטן דעם קארדינאל און וועט אים פארשפארן בני זיך אין שלאס, אויפן רויטן פעלדז.

דער קארדינאל פארט אבער רואיק אריין אין רעגנסבורג. ער איז אנגעטאן אין זיין ברייטן וויאלעטן מאנטל. די קארעמע איז באפוצט, טרומפייטן שאלן, פרומע קריסטן פאלן אויף די קני. פלוצלונג שמעלט זיך די קארעמע אפ. עס ווערט א טומל. — „וואס איז געשען?“ — גיט א פרעג דער קארדינאל. — „איינער האט זיך א ווארף געטאן אונטער די פיס פון פערד. די פערד האבן אים שיער ניט צעמראסן“ — האט גע-ענטפערט א באדינער.

— „ווער איז ער?“ — גיט א פרעג דער קארדינאל.

— „עפעס א ייד.“

— „פון וואנעט ווייסטו אז א ייד?“

— „ער זעט אויס ווי א ייד. א יידן קען מען גלייך דער-

קענען!“

— „וואס וויל ער? צו וואס האט ער זיך געווארפן אונטער

די פערדס פיס?“

— „ער האט מיט דעם געוואלט אפשטעלן די קארעמע.

ער וויל עפעס פון דעם הייליקן קארדינאל.“

— „אבער וואס?“

— „ער זאגט עס ניט. ער וועט עס זאגן נאר דעם קארדי-

נאל — אזוי האט ער געשריען, ווען מיר האבן אים ארויסגע-

שלעפט פון אונטער די פערדס פיס.“

— „נעמט אים ארויף צו מיר אין קארעמע!“ — זאגט

קורץ און שארף דער קארדינאל.
 און הענט פון באדינערס הייבן ארויף א צעמראמענעם, א
 צעפנילמן יידן אין פארשמוציקטע קליידער. דער ייד קען קוים
 ארויסזאגן א ווארט. ער וויל כאפן דעם קארדינאלס האנט, זי צו
 קושן. אבער דער קארדינאל דערלאזט עס ניט. ער קוקט מיט
 רחמנות אויף דעם יידן. ער רעדט צו אים און בארואיקט אים,
 ביי דער ייד קומט צו זיך.

כה. דער ריטער פון רויטן פעלדז

„ו,ו,ו, ער ביסטו?“ — פרעגט אים דער קארדינאל.
 „איך הייס משולם, איך בין א ייד פון רעגנסבורג.“
 — ענטפערט דער ייד.
 „וואס דארפסטו?“
 — „דער גוטער קארדינאל זאל מיר העלפן. נאר איר
 קענט מיר העלפן אין מיין גרויסער נויט!“
 — „וואסער אומגליק איז געשען מיט דיר?“
 — „העלפט מיר פון די הענט פון מיין שונא, דעם ריטער
 פון רויטן פעלדז!“
 — „דער ריטער פון רויטן פעלדז איז אויך דער שונא פון
 דעם פויפס. ער איז אויך מינער א שונא. און אויב מיר האפן
 דעם זעלביקן שונא, זינען מיר פריינד!“
 דעם יידנס פנים האט אויפגעלויכטן. ער האט זיך שוין גע-
 פילט זיכער און ער האט געקענט א ביסל רואיקער דערציילן:
 — „איך האב א טאכטער, אן איינציקע טאכטער. רבקה
 הייסט זי. זי איז זייער א שיינע און א געראמענע. עס קלינגט
 מיט איר גאנץ רעגנסבורג. אבער פאר א יידן איז אן אומגליק
 א שיינע טאכטער. מען האט דעם ריטער פון רויטן פעלדז דער-
 ציילט פון איר שיינקייט. האט ער מיט זינע מענטשן זי אפ-“

געהיט א מאל, ווען זי איז שבת געגאנגען אין שול. איבער גוואלד האט מען זי א כאפ געטאן אין מיטן העלן טאג און גע-
בראכט אויפן רויטן פעלדז, אין דעם רימערס שלאס. פון יעמאלט
אן איז זי געפאנגען אין שלאס.

— „ווי אלט איז דיין טאכטער?“

— „זי איז דרייצן יאר אלט. איך האב אָנגעבאָטן דעם רי-
מער פון רויטן פעלדז דאָס גאַנצע האָב-און-גומס מינס. עס האָט
געבעטן פאַר מיר דער בישאָף פון רעגנסבורג. אָבער קיין זאך
העלפט ניט. דער רימער פון רויטן פעלדז זאָגט: ער וועט זי
האלטן ביי זיך. ביז זי וועט אונטערוואַקסן; ער וועט זי שמדן
און זי צווינגען ווערן זיין ווייב...“

— „אויב מע קאן זי ניט אַפּקויפּן פאַר געלט, אפּשר קען
מען זי מיט פּוח צונעמען פון אים...“ — האָט דער קאַרדינאַל
אָזוי ווי געטראַכט אין דער הייך.

— „ער זאָגט טאַקע“ — דערציילט ווייטער דער ייד, —
„קומט און נעמט זי צו פון מיר!“

— „פאַר וואָס באַרימט ער זיך אָזוי?“

— „ווייל זיין שלאָס איז אויף אַ הויכן פעלדז. נאָר אַ שמאַ-
לער און אַ געדריידלטער וועג פירט אַהין. און ווען דער רימער
איז ניטאָ אין שלאָס, האָט ער מענטשן וואָס היטן דעם וועג, וואו
איינער קען זיך שטעלן אַקעגן צען. ווי קען מען איבער גוואלד
ראַטעווען מיין טאָכטער?“

— „ביי די פיערלעאָנים, אין אונדזער משפּחה,“ — האָט
אַ שמיכל געטאָן דער קאַרדינאַל — „איז דאָ אַזאַ ווערטל: ווען
עס העלפט ניט קיין געלט — העלפט די שווערד; ווען עס
העלפט ניט די שווערד — העלפט אַ קלוגע צעה.“

דער ייד פון רעגנסבורג איז שוין געווען אין גאַנצן רואיק.
ער האָט אפילו געהאַט מוט אַ זאָג צו טאָן:

— „עס קלינגט ווי אַ ייִדיש ווערטל.“

דעם קאַרדינאַלס פנים איז געוואָרן זייער ערנסט. דער ייד

האט זיך דערשראקן. ער האט א כאפ געמאן דעם קארדינאלס
האנט און א קוש געמאן. די קארעמע האט זיך אפגעשמעלט,
ווייל מען איז צוגעקומען צו א גרויסן קלויסטער.
— „לאזט דעם יידן צו צו מיר, ווען ער וועט דארפן!“ —
האט דער קארדינאל באפוילן זיינע מענטשן.

כמ. די קלוגע עצה

Aין אונט איז דער ייד ווידער געווען ביים קארדינאל און
האט אים דערציילט, אז דער ריטער פון רויטן פעלדז
האט א הארן און ווען מע גיט ארויס דורך דעם הארן
דריי לאנגע, צעצויגענע קלאנגען, ווייסן זיינע מענטשן
אז מע דארף דורכלאזן צום שלאס און עפענען דעם טויער.
אין א פאר טעג ארום איז דער פלאן געווען פארטיק. דער
קארדינאל איז געפארן גיט ווייט פון רויטן פעלדז. עס האבן אים
באגלייט נאר עטלעכע באדינערס. ער האט זיך געריכט אז דער
ריטער פון רויטן פעלדז וועט אים באפאלן און וועט אים וועלן
פאנגען. אבער קיינער האט דעם קארדינאל גיט געשמערט צו
פארן גיט ווייט פון שלאס. האט עס דער קארדינאל געמאן א
צווייט מאל: פון הינטער ביימער איז ארויס דער ריטער פון
רויטן פעלדז מיט א גרופע באוואפנטע מענטשן. זיי האבן אפגע-
שמעלט די פערד. זיי האבן אנגעהויבן צו אנטוואפענען דעם
קארדינאלס באדינערס.

אבער דא האט זיך פלוצלונג באוויזן א שטארקע מחנה וואס
איז פון אלע זייטן באפאלן דעם ריטער פון רויטן פעלדז. אין
עטלעכע מינוט האט מען שוין געהאט געבונדן דעם ריטער און
זיינע מענטשן. דעם ריטער האט מען א געבונדענעם אריינגע-
זעצט אין דער קארעמע. מען האט ארויסגעריסן דעם הארן וואס
האט געגעבן די סיגנאל און מען האט זיך געלאזט צום שלאס.

דעם רימערס מענטשן האָבן געזען פון דער ווינטנע, ווי דער רימער זיצט אין דער קארעמע. זיי האָבן געהערט די סיג-נאלן פון האָרן, וואָס זיי האָבן גוט געקענט. האָבן זיי ניט גע-שמערט אַרױפּפאַרן צום שלאָס. האָבן זיי ברייט געעפנט דעם טויער. ערשט ווען דעם קאַרדינאַלס מענטשן זײַנען געווען אין שלאָס, האָבן יענע דערזען דעם טעות. אָבער עס איז שוין געווען צו שפעט. דער שלאָס איז שוין געווען אין די הענט פון קאַרדי-נאַל.

אַ געפאַנגענער, אַ געבונדענער, אַ דערנידעריקטער, איז דער שטאַלצער רימער געקומען אין זײַן אייגענעם שלאָס. ער האָט געהאַלטן די אויגן אַראָפּגעלאָזט און געשוויגן.

דעם קאַרדינאַלס מענטשן האָבן געזוכט די ייִדישע מיידל, זיי האָבן זי ניט געקענט געפינען. האָט דער קאַרדינאַל געהייסן, אַז מע זאָל אים ברענגען דעם געבונדענעם רימער. — „וואו האַלטסטו די ייִדישע מיידל?“ — האָט ער אים געפרעגט.

— „איר וועט זי ניט געפינען. אויב זי קען ניט ווערן מיט-גע, זאָל זי אויסגיין פון הונגער אין איר קאַמערל! איך וועל אײַך ניט ווײַזן, וואו זי איז, און איר וועט זי ניט געפינען!“

— „ניט געבן דעם רימער צו עסן און טרינקען, ביז ער וועט ניט ווײַזן וואו די געפאַנגענע געפינט זיך!“ — האָט באַ-פוילן דער קאַרדינאַל.

אויפן צווייטן טאָג האָט דער רימער געמאַלדן, אַז ער וועט ווײַזן דעם וועג צום געהיימען קאַמערל וואו עס געפינט זיך די ייִדישע מיידל. ער איז געגאַנגען פאַרויס, דער קאַרדינאַל און עט-לעכע מענטשן זײַנען אים נאַכגעגאַנגען. דער רימער האָט זיי גע-פירט אַלץ העכער און העכער, ביז צום שפיץ טורעם — און פל-אָ-צעם האָט ער זיך געגעבן אַ ריס און זיך אַראָפּגעוואָרפן פון טורעם.

דער יידישער פויפס

ל. רבקה און אירע מויבן.

בער מע מוז דאך געפינען די מיידל! אומזיסט זוכט מען, מע ברעכט ווענט, מע קריכט אין די קעלערן, מע גע- פינט אונטערערדישע גענג... אבער וואו איז רבקה? און דעם ריטערס מענטשן ווייסן ניט, אדער זאגן ניט אויס. דער קארדינאל איז זייער פארזארגט. גייט ער ארום אי- בערן גארטן לעבן שלאס. קוקט ער אויף די הויכע ווענט. דער- זעט ער, ווי מויבן קרייזלען ארום א פענצטערל גאר הויך. אט האבן צוויי מויבן זיך אוועקגעזעצט אויף א פענצטערל. אט זעט ער זיי ניט מער. זיי זיינען מסתמא אריינגעפלויגן אינעווייניק. אט דארטן איז רבקה! — פאלט אים איין א געדאנק.

ער רופט ארויס מענטשן, ער ווייזט דאס פענצטערל, מע פראוואט געפינען א מיר וואס זאל פירן אהין. מע געפינט ניט! — „כאפט מיר א מויב!“ — באפעלט דער קארדינאל. מע כאפט א מויב. דער קארדינאל שרייבט אן א צעטעלע און ער בינדט עס צו צום פיסל פון דער מויב. מע לאזט די מויב אפ. זי קרייזלט זיך ארום דעם פענצטערל גאר הויך אונטערן דאך און פארשווינדט. ווען מע כאפט זי ווידער א וויילע שפעטער, האט די מויב אן אנדער צעטעלע:

— „גאר איין טירל פירט צו מיין קאמערל — פון דאך. באקוקט גוט דעם דאך!“

אין א פאר שעה ארום האט מען געפונען דאס פארשמעל- טע טירל און עס אויפגעבראכן. מען האט ארויסגעפירט די גע- פאנגענע מיידל, וואס האט געהאלטן צוגעדריקט צו דער ברוסט צוויי מויבן. רבקה האט זיך קוים געהאלטן אויף די פיס. אין די

אויגן זינען געשמאנען טרערן פון פרייד און גערעדט האָט זי ניט
צו די מענטשן אַרום, נאָר צו אירע טויפן:

— „טייבעלעך מינע, איך האָב שוין ניט געהאַט קיין
ברעקלעך פאַר אייך!“

דער קאַרדינאַל איז געפאַרן צוריק אין רעגנסבורג און ער
האַט אָפּגעפירט רבקהן צו איר גליקלעכן פאַטער. רבקה האָט
געהאַט לאַנגע שוואַרצע האָר און בלוילעך-גרויע אויגן. מיט
שטאַלצע פּיערלעך אין זיי האָט זי אַ זאָג געטאָן דעם קאַרדינאַל:
— „ניט מיט גוטן און ניט מיט בייזן האָט מען ביי מיר
ניט געקענט אויספירן!“

— „בני מיר האָט מען אויך ניט אויסגעפירט מיט בייזן,
אַבער מיט גוטן האָט מען מיך פּייגעקומען!“ — האָט איר דער
קאַרדינאַל געענטפערט. רבקה האָט ניט פאַרשטאַנען די מאַדנע
רייד און האָט מיט אירע גרויסע, בלוילעך-גרויע אויגן געקוקט
אויף דעם מענטשן וואָס האָט זי געראַטעוועט.

לא. דער אַלטער פּיערלעאַני שטאַרבט

דער קאַרדינאַל פון טראַסטעווערע האָט קונציק דורכגע-
פירט די מיסיע אין דייטשלאַנד. די אָנהענגערס פון
פּוּיִם האָבן געזיגט. ווי אַ העלד איז דער קאַרדינאַל צו-
ריקגעקומען קיין רוים. דער פּוּיִם האָט אים אָפּגעגעבן
גרויס כבוד. אַבער דער אַלטער פּיערלעאַני האָט שוין פון דעם
קיין נחת ניט געקענט האָבן. ער איז געלעגן אַ קראַנקער און גע-
פילט אַז עס דערנענטערט זיך זיין סוף. זיין ציל איז נאָך ניט
דערגרייכט: פעטרוס פּיערלעאַני איז נאָך ניט דער פּוּיִם! ער
וועט עס שוין ניט דערלעבן. אַבער געשען מוז עס!
און ווען דער פּוּיִם איז געקומען צו זיין שטאַרבנדיקן
פּריינד, האָט ער אים געמוזט צוזאָגן: ער וועט אַלץ טאָן פּדי
וואָס פּאַפּולערער צו מאַכן זיין זון, ער וועט זען אַז נאָך אים זאל

ווערן פויפס דער עלטסטער אין דער פאמיליע פיערלעאָנן, דער קארדינאַל פון טראַסעווערע. רואיק האָט דער אלטער פיערלע- אָנן פאַרמאַכט די אויגן אויף אייביק.

און דער פויפס האָט געהאַלטן וואַרט. ער האָט אָנגעזאָגט דעם עלטסטן קארדינאַל, פעטרוס פון פאַרטום, אז ער זאל נאָך זיין טויט אַרויסשטעלן די קאַנדידאַטור פון קארדינאַל פיערלע- אָנן. פעטרוס פון פאַרטום האָט ביסלעכווייז געקליבן אָנהענגערס פאַר זיין קאַנדידאַט. ער איז געווען זיכער אז ער האָט אַ מער- הייט קארדינאַלן אויף זיין צד. דאָס האָבן אָפּער אויך געוואוסט די פראַנדזשיפּאַניס. ביידע פאַרטייען האָבן געוואַרט אויף דעם טויט פון פויפס האָנאַרויס.

לב. דער אומגעזעצלעכער און דער געזעצלעכער פויפס.

ו י נאָר דער פויפס האָנאַרויס האָט צוגעמאַכט די אויגן, האָט אַ קליינע גרופע קארדינאַלן זיך צונויפגעקליבן, ניט רופנדיק די איבעריקע, און זיי האָבן פראַקלאַמירט, אז דער פויפס איז דער קארדינאַל גרעגאָריוס, וואָס זיי האָבן אים אָנגערופן פויפס אינאַקענט דער צווייטער.

אַ פאַר שעה שפּעטער, ווי נאָר די מערהייט קארדינאַלן האָבן זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט מען אויסגעקליבן דעם גע- זעצלעכן פויפס, אויסגעקליבן נאָך אלע געזעצן פון דער קירך. פעטרוס פון פאַרטום האָט אַרויסגעשטעלט די קאַנדידאַטור פון פעטרוס פיערלעאָנן, און די מערהייט קארדינאַלן, די מערהייט איינזואוינערס פון רוים און די מערהייט אַדללניט — אלע זיינען געווען פאַר אים. מען האָט דעם פויפס אָנגערופן אַנאַקלעט דער צווייטער.

דער געזעצלעכער פויפס, אַנאַקלעט דער צווייטער, האָט

דער ייִדישער פויפס

פארנומען דעם לאטערען, האט פארנומען די גאנצע שטאט רוים. דער פאלשער פויפס האט א קורצע צייט זיך געהאלטן אין דער פעסטונג פון די פראנזשיפאנים, אבער ער האט געמוזט אנט-
לויפן קיין פראנקרייך.

אנאקלעט דער צווייטער האט זיך געגרייט צו דער פייער-
לעכער צערעמאניע פון אפיציעל ווערן דער פויפס. ער האט זיך
געטראכט: צוויי פויפסן — יעקב און עשו, דערווייל האט יעקב
געזיגט... וועט עס בלייבן אזוי?

טראפעא האט צוגעשיקט א באגריסונג, און דעם פויפס איז
פון דער באגריסונג אומעטיק געווארן אויפן הארצן. און ער האט
געקלערט וועגן זיינע יונגע יארן און זיך דערמאנט די מעשה מיט
ר' אמנונען, וואס האט אליין געבעטן, מע זאל אים אויסשניידן
די צונג וואס האט געזינדיקט. און ער האט געקלערט וועגן א יונ-
גער ייִדישער מיידל מיט בלוייען-גרויע אויגן, וואס זי איז גע-
ווען שטארקער פון אים.

— „הייליקער פאטער!“ — האט זיך געווענדט צו אים
דער אלטער קארדינאל פעטרוס פון פארטום — „עס הייבט זיך
באלד אן די צערעמאניע!“

צווייטער טייל

א. א פאטער און א מאכטער

לס איז געווען ווינטיק און רעגנדיק. א ייד אין די מיטעלע יארן און א מיידל פון א יאר פופצן זינגען ביידע געשמאקע נען ביים ברעג פון א וועג וואס האט געפירט קיין רוים. לעבן זיי איז געלעגן אן אייזל. ער איז געפאלן און האט ניט קיין פוחות זיך אופצוהייבן. דער פאטער און זיין מאכטער מאטערן זיך איבער אים. אבער עס העלפט ניט. ער שטרעקט אפילו מער ניט אזויס דעם קאפ צום בינטל גראז וואס די מיידל האט אנגעריסן. ביי דער מיידל, אין די גרויסע בלוילעך-גרויע אויגן, שטייען טרערן. עס איז איר קאלט און זי האט רחמנות אויפן אייזל.

— „קום, לאמיר לאזן דעם אייזל און גיין צו פוס קיין רוים. עס איז שוין ניט ווייט!“ — זאגט דער פאטער.

— „אבער ווי זאלן מיר אים לאזן דא אליין? ער האט אונדז געטריי געדינט!“ — ענטפערט די מיידל און רירט זיך ניט פון ארט.

— „דו זעסט דאך, אז מיר קענען אים ניט העלפן. ער וועט זיך שוין ניט אויפהייבן און מיר קענען אים דאך ניט טראגן אויף זיך“, — פורטשעט ארויס דער אומצופרידענער פאטער.

— „לאמיר דא שטיין און ווארטן. אפשר וועלן מיר אים קענען אוועקשענקען א גומן פויער וואס וועט אים ארייננעמען אין א שטאל און אים געבן רפואות!“ — לייגט פאר די מאכטער.

— „קיינער וועט זיך מיט אים ניט פארנעמען. מע וועט אים דערלאנגען מיט א פלאקן איבערן קאפ און אראפשינדן די פעל. און אפשר דאס אויך ניט. די פעל איז אויסגעקראכן און אפגעריבן!“

— „אבער ווי קענסטו אזוי ריידן?“ — האָט אַ מענה די מאַכטער. זי בייגט זיך אַראָפּ און גלעט דעם אייזל.
 — „זיי ניט קיין קליין קינד!“ — ווערט דער פאַטער שטרענג. — „אויב מיר וועלן דאָ בלייבן שטיין, וועלן מיר אויס-גיין פון הונגער און קעלט ווי דער אייזל. דערמאָן זיך וויפל צרות מיר זיינען שוין אויסגעשמאַנען זינט מיר האָבן פאַרלאָזן רעגנס-בורג. און אַלץ דו! כדי דיר צו ראַטעווען פון די הענט פון די רויבערס, וואָס האָבן צוגענומען פון אונדז דאָס געלט, האָב איך זיי געמוזט אָפגעבן דעם דימענט, וואָס איך האָב געהאַט פאַרנייט אזוי קונציק, אַז קיינער וואָלט אים ניט געקענט געפינען. און איבער וועמען האָב איך געמוזט פאַרלאָזן רעגנסבורג, אויב ניט צוליב דיר?“

די מאַכטער האָט ניט געענטפערט. רונדע טרערן האָבן זיך איצט געקניקלט איבער איר בלאַסן פנים. די קליידער אירע זיינען געווען באַשפּריצט פון וועג. דאָס טוך אויף אירע פלייצעס האָט געהאַט לעכער און האָט ווינציק וואָס געוואַרעמט. זי איז געווען דורכגענומען פון נעץ און האָט געציטערט. עס האָט דעם פאַטער אַ צי געטאָן פנים האַרצן. זיין טאָן האָט זיך אין גאַנצן געביטן:

— „קום, רבקה! דו אַליין פיסט מיין איינציקער דימענט! דו ווייסט, אַז איך טו אַלץ צוליב דיר. עס איז נאָר שווער פאַר אַ יידן צו האָבן אזא שיינע מאַכטער. עס האָט זיך אָנגעהויבן מיטן ריטער פון „רויטן פעלדז“ און נאָך דעם האָב איך געזען ווי אַנדערע לוייערן אויף דיר. און חתונה מאַכן האָב איך דיר ניט געקענט, ווייל פייזע צינגער האָבן גערעדט פאַרשיידענע נאַריש-קייטן. און די מאַמע זיינע איז געשמאַרפן. און מיר ביידע האָבן עס אַליין גענומען אויף זיך — אַרויסצואוואַנדערן פון אונדזער שטאָט און לאַנד און זיך צו לאָזן אין אזא ווייטן וועג. שולדיק בין איך. זיי ניט קיין קליין קינד, וויין ניט! קום, לאַמיר גיין.“

די מאַכטער האָט קיין וואָרט ניט געענטפערט. זי האָט נאָך

א מאל זיך אראפגעבויגן צום אייזל און אים א גלעט געטאן. און
זי האט זיך געלאזט אין וועג אריין מיטן פאטער.

ב. ביים טויער פון רוים.

7 יי זינגען שוין געווען לעבן דער שטאט. זיי זינגען געווען
זייער פארמאטערט פון וועג, אבער איצט האט שוין
ניט געלוינט זיך אפצושמעלן. און ווייל דער ייד האט
געוואלט פארגעסן דעם הונגער און ניט קלערן וועגן דעם,
אז ער קומט אן אין רוים ווי א בעטלער, האט ער דערציילט
דער מאכטער:

— „און דו ווייסט ווי רוים איז געבויט געווארן? מיט יודי-
שע זינד איז רוים געבויט געווארן. ווען דער קיניג שלמה האט
חתונה געהאט מיט פרעהס מאכטער, איז אראפ א מלאך פון
הימל און האט געמאכט א קרייז אין מיטן ים. און פון דעם קרייז
האט זיך ארויסגעהויבן א שטיק ערד און זיך באדעקט מיט וואלד.
און ווען ירבעם, דער זון פון נבט, האט אויפגעשטעלט די צוויי
גאלדענע קעלפער אין דן און בית-אל, זינגען אהין געקומען די
ערשמע מענטשן און האבן דארט אויפגעשטעלט די ערשמע צוויי
געצעלטן. און ווען אליהו הנביא האט זיך געדארפט באהאלטן
פון איזבל — איז אין רוים אויפגעקומען דער ערשמער קיניג.
און ווען מנשה, דער קיניג פון יהודה, האט איינגעפירט אז מע
זאל ווידער דינגען געצן אין בית-המקדש און געשיקט מענטשן
צו טייטן ישעיהו הנביא, האט רוים אנגעהויבן איר ערשמע
מלחמה איינצונעמען די ארומיקע לענדער. רוים דאס איז עשו.
יעקבס אייביקער שונא“.

— „אבער איך געדענק ווי דו האסט מיר דערציילט, אז
משיח זיצט ביי די טויערן פון רוים. ער ווארט, עס זאלן זיך
פארהיילן די וואונדן אויף זינגען פיס, און ער וויקלט אפ די וואונדן
צו זען. צי זיי זינגען שוין פארהיילט און ער פארוויקלט זיי ווי-

יודל מארק

דער, ווייל די וואונדן היילן זיך ניט. ער איז א בעמלער בני די
טויערן פון רוים.

אזוי ווי מיר... — האט די מאַכטער פאַרענדיקט מיט אַ
טרויעריקן שמייכל.

דער פאַטער האַט אויפגעציטערט. דער געוועזענער רייכער
סוחר פון רעגנסבורג האַט זיך נאָך ניט צוגעוואוינט צו זײַן איצ-
טיקער אַרעמקייט.

בנים טויער פון דער שטאַט האַפּן זיי ניט דערזען קיין בעט-
לער וואָס וויקלט פּונאַנדער די וואונדן פון די פּיס. עס איז גע-
ווען שפעט אין אַוונט און עס האַפּן זיך גאַר קיין מענטשן ניט
געזען. נאָר צוויי זעלנערס, באַוואַפנט מיט שווערדן און פּיקעס,
האַפּן זיי פאַרשטעלט דעם וועג. זיי זײַנען געווען אַ ביסל שיפור,
זיי האַפּן זיך געשמופּט און געלאַכט.

— „היי, איר זעט ניט דעם צלם?“ — האַט איינער אויס-
געשרייען.

— „מיר זײַנען יידן“, — האַט משולם געענטפערט.
— „און די שיינע מידל איז דײַן מאַכטער?“ — האַט
דער זעלנער געפרעגט.

— „ביסט שיפור, אַנטאַניאַ“, — האַט דער צווייטער זיך
צעלאַכט, — „אַ שמוציקע בעמלערקע איז שײַן אין דיניע
אויגן!“

— „עס איז גוט צו זײַן שיפור. ווען מע קלייבט אויס אַ
יידן פאַרן פּויפּס, דאַרף שוין בעסער יעדער פּרומער קריסט זײַן
שיפור!“

— „און וואָס אַרמ דײַך, אַז דער פּויפּס איז אַ ייד, אַפּי מע
גיט אונדז וויין אַן געלט. הײַנט האַט מען אַ גאַנצן מאַג געקענט
קריגן לעבן פאַלאַץ פון די פּיערלעאַנים וויפל וויין מע האַט נאָר
געוואַלט. זאַלן לעבן די פּיערלעאַנים!“

דער ייד און זײַן מאַכטער האַפּן זיך צוגעהערט צו די מאַד-
נע רייד און זײַנען אומגעשמערט אַרײַן אין דער שטאַט רוים.

ג. אין דער יידישער גאס

משולם און זיין טאכטער רבקה זיינען אנגעקומען צום הויז, וואו עס האט געלעבט דער הויפט-רב פון רוים. ר' שלמה בן אברהם האט ער געהייסן. מע האט אים גערופן דער נשיא.

דער נשיא איז געווען זייער פארנומען, ווייל מע האט זיך געגרייט צו דער מארגנדיקער צערעמאניע. דער שמש האט שוין דערציילט משולמען, אז מארגן איז די פייערלעכע צערעמאניע פארן נייעם פויפס אנאקלעט דעם צווייטן. יידן מוזן נעמען אן אַנטייל אין דער צערעמאניע. זיי האבן שוין פריער געמוזט אויס-פוצן מיט מייערע טעפעכער און מיט בלומען די „יידישע בריק“ איבערן טיבער. מע האט זיי געצוואונגען, ווי שטענדיק פאר אזא צערעמאניע, אויסצופוצן דעם טריאומף-בויגן פאר מיטוסן, וואס האט איינגענומען ירושלים און הרוב געמאכט דעם בית-המקדש. און מארגן קומט א טאג פון געפאר. ווער ווייסט וואס עס קען ארויסקומען פון דעם? יידן קומען באגעגענען דעם נייעם פויפס. די קריסטן לאזן פון זיי און ווארפן שטיינער אויף זיי. און קר-מען מוז מען!

ווען משולם, וואס האט דערווייל זיך געהאט אנגעווארעמט און א ביסל זיך אפגערוט, האט דערציילט דעם נשיא זיין גאנצע געשיכטע, האט ר' שלמה בן אברהם איבערגעפרעגט:

— „איר זאגט, אז דער קארדינאל פון טראסטעווערע האט געראטעוועט אייער טאכטער?“

— „יא, דער קארדינאל פון טראסטעווערע.“

— „דער קארדינאל פון טראסטעווערע איז אויסגעקליבן געווארן ווי דער פויפס. מארגן דארף איך אים איבערגעבן א ספר-תורה אין נאמען פון די יידן פון רוים. און פון מיין זיידן

ר' יחיאל האב איך אליין געהערט, אז ער האט גוט געקאנט דעם עלטערזיידן פון איצטיקן פויפס, ברוך האט ער געהייסן. זיין זון לעא האט זיך געשמדט און איז געווען דער דאקטער פון דעם פויפס לעא דעם ניינטן. פון אים קומען דאס ארויס די פיערלעא-נים. ווער פארשטייט גאטס וועגן?"

— „איך בין דא א פרעמדער און קום נאך הילף. נאר אזוי ווי איר זינט פרינדלעך צו מיר, וויל איך נאר צוגעבן, אז ביי אונדז, צווישן די יידן אין דייטשלאנד, זאגט מען, אז יעדער משומד איז א המין“.

— „די פיערלעאנים זיינען געבליבן וואוינען צווישן יידן, אין טראסטעווערע. זיי האבן קיין מאל ניט געליקנט, אז זיי שטאמען אפ פון יידן. מיר זיינען שטאלץ מיט דעם נייעם פויפס, שטאלץ און... אומרואיק“.

דער נשיא האט צוגעזאגט דעם פרעמדן, אז מע וועט אים העלפן, און געבעטן דעם שמש, ער זאל דערווייל פארזארגן פאר אים און זיין טאכטער אן ארמ וואו צו זיין.

ד. דער רב מיט דער ספריתורה.

7 י שטאט רוים איז געווארן ארעס פון דעם קאמף צווישן די פויפסן און דעם קייסער פון דייטשלאנד. אבער איצט איז ווידער געקומען דער פיערלעכער טאג אין לעבן פון דער שטאט. רוים קריגט א נייעם הערשער, די קאמאליקן פון דער גאנצער וועלט — א נייעם פירער. האט די שטאט זיך אויסגעפוצט אין אמאליקער פראכט. פאנען האבן געווייט. די גאסן, איבער וועלכע עס האט געוואלט דורכגיין די פראצעסיע, זיינען געווען אויסגעפוצט מיט טעפעכער און מיט גרינסן. עס האבן געזונגען די כאָרן פון אלע קירכן און א גע-קלאנג פון גלאקן האט זיך געטראָגן אין דער לופט.

אלטע מנהגים האָבן באַשטימט אין פאָרויס אלץ וואָס עס דאַרף פאַרקומען אין דעם פּייערלעכן טאַג. די יידן האָבן געמוזט זיך צונויפקלייבן אין אַ באַשטימטן אָרט. זיי זיינען געשטאַנען און געזונגען תּפילות און געזאַגט קאַפיטלעך תּהילים. ווען די פּראָצעסיע דערנענטערט זיך צום אָרט, וואו די יידן שטייען, טרעט אַרויס דער רב מיט אַ ספר-תּורה אין די הענט. די ספר-תּורה איז אין אַ מענטעלע וואָס איז באַשטימט מיט גאַלד און זי איז איינגעוויקלט אין אַ שליייער. דער רב נעמט אַראָפּ דעם שליייער און דערלאַנגט די ספר-תּורה דעם פויפס.

דער פויפס ווערט געטראָגן פון זיינע נאַענטסטע מענטשן. איבער אים איז אַ חופּה. ער איז אין אַ לאַנגן רויטן מאַנטל. אויפן קאַפּ — אַ מיאַרע מיט דימענטן. דער פויפס נעמט צו די ספר-תּורה פון דעם רבס הענט. איז זי אזוי שווער, אז די הענט פון פויפס ציטערן דערפּי? אָדער האָט זיך דער יונגער פויפס עפעס וואָס דערמאַנט?

איצט טוט דער פויפס אויס דאָס מענטעלע, גיט אַ וויקל פּוּ-נאַנדער די ספר-תּורה און ווייזט אָן אויף איין פּסוק און בעט, אז מע זאָל אים דעם פּסוק פאַרטויטשן. אזוי איז דער מנהג.

האַט זיך גראַד אויפגעוויקלט די שטעל, וואו עס זיינען פאַר-ראַן די צען געבאַט, און דער אַלמער רב דאַרף זאָגן צום יונגן פויפס: „האַלט אין פּכוּד דיין פאַטער און מוטער, פּדי דיניע טעג זאָלן זיך לענגערן אויף דער ערד.“ דער פויפס הערט עס אויס און ער ענטפערט אזוי ווי דער מנהג הייסט:

— „מיר נעמען אָן די תּורה וואָס גאָט האָט דיר געגעבן, ייד. אָבער מיר נעמען ניט אָן ווי דו פאַרטויטשסט די תּורה. אַמאָל ביסטו געווען גאָטס פּאַלק, איצט ביסטו זיין שונא. האָף ניט: דער אויף וועמען דו וואַרטסט איז שוין געקומען און דו האָסט אים ניט דערקענט!“

די שטים פון דעם פויפס האָט אַ ביסל געציטערט, ווען ער האָט אַרויסגערעדט די ווערטער. איצט האָט ער די ספר-תּורה

יודל מארק

איבערגעגעבן דעם קארדינאל וואָס איז געשטאַנען לעבן אים און
ער האָט געזאָלט אַרויפלייגן זײַן פּוס אויפן שטערן פון דעם רב.
דער רב איז געשטאַנען אויף דער ערד, דער פּויפּס איז געזעסן
אויף אַ טראַגבעט. דאָס אַרויפלייגן דעם פּוס אויפן שטערן פון רב
איז געווען אַ טייל פון דער צערעמאָניע.
דער רב האָט געוואָרט. אלע אַרום האָבן געוואָרט.

ה. אַ שטים פון אַ מיידל

ועם איז אַוועק אַ לאַנגע מינוט. ווען דער פּויפּס לייגט
אַרויף דעם פּוס אויפן קאַפּ פון דעם רב, הייבט דער
עולם אָן צו שרײַען קעגן די יידן. עס טרעפט זיך, אַז
מע וואָרפט שטיינער אויף זיי. עס קען זיך אַנהייבן
אַ בלוטיק געשלעג. עס קומט פאַר ווילדע מענטשן אַ „פּריילע-
כער“ טייל פון דער צערעמאָניע.

אַבער דער פּויפּס וואָרט. ער קוקט זיך אַרום. ער דערזעט
צווישן די יידן וואָס זײַנען צונויפגעדריקט אויפן פּלאַץ אַ מיידל
מיט גרויסע, גרויסע אויגן. די אויגן קוקן אויף אים. וואו האָט
ער די אויגן געזען?

און פּלוצלונג דערהערט ער אין דער שמילקייט אַ שטים.
עס איז די שטים פון דער מיידל:

— „דאָס איז ער! דאָס איז ער!“

עמעצער פאַרשטעלט איר דאָס מויל. יא, ער דערמאַנט זיך:
דאָס איז די מיידל פון „רויטן פעלדז“. זי האָט דאָס אים געזאַגט.
אַז מען האָט זי ניט געקענט בײַקומען. ניט מיט גוטן, ניט מיט
בייזן.

— „הייליקער פאַטער, דעם רעכטן פּוס אויפן רבס
שטערן!“ — שעפּטשעט אים אין אויער אַרײַן דער קאַרדינאַל
פעטרוס פון פאַרטוס.

און דער פויפס זאגט :

— „גיי, ייד, קיינער וועט דיר קיין שלעכטס ניט מאַן. דו ביסט גאָטס אייביקער עדות און מיר דולדן דיר, כאַטש דו האַסט געזינדיקט.“

— „וואָס פאַר אַ ניסן?! וואָס פאַר אַ ניסן?!“ — האַט זיך דערהערט אַ געמורמל. אַבער דער פויפס האַט געגעבן אַ צייכן און מען האַט אים געמראָגן ווייטער. דער אַנטייל פון די יידן אין דער צערעמאָניע איז געווען פאַרענדיקט.

אַ טייל פון עולם איז געבליבן אומצופרידן. די וואָס האָבן אָנגעגרייט שטיינער צו וואַרפן אויף די יידן, האָבן די שטיינער אַרויסגעלאָזט פון די הענט. עס האַט זיך געהערט אַ געמורמל. פלוצעם האַט עפעס אַ שטים איבערגעריסן די שטילקייט :

— „נאָך דער פראַצעסיע קריגט מען ווידער ווייזן לעבן פאַ-
לאַץ פון די פיערלעאַנים!“

עס האָבן זיך דערהערט פריידיקע אויסגעשרייען: „ווייזן!
ווייזן! לעבן זאָלן די פיערלעאַנים!“ עס איז געוואָרן טומלדיק און פריילעך.

נאָר אַ פאַר קארדינאַלן זיינען געגאַנגען מיט בייזע פנימער. און איינער, זייער אַ הויכער און דאַרער מאַנאַך, מיט ברענענדי-
קע אויגן און מיט אַן אויסגעמאַגערטן פנים, האַט אַ שפּי געמאַן און איז אַוועק אין אַ זימטיק געסל.

דער מאַנאַך האַט געהייסן בערנאַר פון קלערוואַ. ער איז געקומען פון פראַנקרייך צו דער פּיערלעכער צערעמאָניע.

ו. צוויי געשפרעכן.

ו ען פעטרוס פון פאַרטום איז נאָך דער צערעמאָניע גע-
בליבן אַליין מיטן פויפס, האַט ער זיך צו אים גע-
ווענדט :

— „הייליקער פאַטער! מיר דאַרפן ניט פאַרגעסן, אַז מיר

יודל מארק

פירן א קאמף מיט זייער א שטארקן שונא און אז מיר האבן געד
זיגט דערווייל נאר אין רוים. און דער שונא וועט אננעמען אלע
מימלען וואס ער וועט נאר קענען."

— „און דער שונא וועט די גאנצע צייט דערמאנען. אז
איך שמאס פון יודן... דאס האסטו געוואלט זאגן, מיין אלטער
און געטרניער פרינד?" — האט אים דער יונגער פויפס אי-
בערגעריסן מיט א שמיכל.

— „ער וועט אויך זאגן: 'דער פויפס וואס שמאסט פון
יודן — בלייבט א יוד!' און מע וועט ווייט און ברייט אויס-
ניצן וואס דער פויפס האט ניט געוואלט באליידיקן דעם יידישן
רב און וואס ער פירט איין נייע פרווילעגניעס פאר די יודן".
— „האב איך דען געטאן אדער געזאגט עפעס א זאך וואס
פאסט זיך ניט פאר דער הייליקער קירך?"

— „כאטש איך בין אלט אין יארן און האב א סך געזען
אין הויף פון די פויפסן — דארף איך ניט לערנען דעם הייליקן
פאטער. איך וויל נאר זאגן: קיין שום נייסן קען מען איצט ניט
אינפירן, און מער פון אלץ דארפן מיר זיך היטן צו טאן עפעס
פאר יודן, פון דעם קלענסטן ביזן גרעסטן".

דער פויפס האט ניט געענטפערט. ער האט זיך פאר-
טראכט. פעטרוס פון פארטוס איז געשמאנען און האט געווארט.
פלוצעם גיט דער פויפס א פרעג:

— „האבן אלע געהערט א שטים פון א מיידל: דאס איז
ער! דאס איז ער!?"

דער ענטפער פון דעם קארדינאל איז ניט געקומען גלייך
נאך דער פראגע:

— „איך האב אזא שטים ניט געהערט. זאל איך זיך נאכ-
פרעגן?"

— „מע דארף ניט... איך וויל זיך אפרוען".

דער אלטער קארדינאל איז ארויסגעגאנגען.

אין אונט האט דער קארדינאל געהאט ביי זיך א היציקן

דער יידישער פויפס

גאטס. דאס איז געווען דער מאנאך בערנאר פון קלערווא. און
יענער האט דערציילט:

— „איך האב באשלאסן צו פארלאזן רוים. איך פאר קיין
פיזע, קיין גענוע. איך וועל דעריאגן מיין פויפס וואס האט גע-
מוזט אנטלויפן פון דעם יידן וואס האט פארקאפט זיין טראן. מיט
וואס איך קען נאר, וועל איך דינען מיין פויפס!“

— „דו האסט פריער אויך געוואוסט, אז דער געזעצלעכער
פויפס אנטקלעט דער צווייטער שטאמט פון יידן. דו ווייסט אויך,
אז די קירך האט שוין לאנג ניט געהאט אזא געלערנטן און אזא
פעאיקן מענטשן אויפן טראן פון הייליקן פעטרוס. און דער היי-
ליקער פעטרוס האט דאך אויך געשטאמט פון יידן.“ — האט
דער קארדינאל אים געוואלט בארואיקן.

— „דער הייליקער פעטרוס האט געשטאמט פון יידן. אלע
אפאסטאלן האבן געשטאמט פון יידן. גאטס זון אליין איז אויף
דער ערד געווען א ייד. אבער זיי אלע זיינען געווען יידן, דער
— איז געבליבן א ייד!“

— „וואס רעדסטו נארישקייטן?“ — איז דער אלטער גע-
ווארן אומגעדולדיק.

— „דו ווייסט וואס איך רייד. דו אליין ביסט ניט צופרידן
מיט זיין אויפפירונג. דו האסט געזען ווי אזוי ער האט גערעדט
צום רב, ווי אזוי ער האט ניט געוואלט זיך האלטן ביי די אלטע
צערעמאניעס אונדזערע. און איך שווער דיר, אז עס איז פאראן
א געהיימע פארבינדונג צווישן די יידן און דעם פויפס. מע גיט
אים צייכנס געהיימע. איך האב געהערט פון צווישן יידן א
שטים פון א מיידל. און ווי נאר יענער האט עס דעהערט, האט
ער שוין גענומען אינפירן ניימן. נייך, ער איז ניט מיין פויפס!“
— „בלויב נאך אין רוים. קוק זיך ארום. דיר וועט עס
לוינען. איך וויל דיר ניט האבן פאר א שונא!“ — האט פעט-
רוס פון פארטום געענטפערט אויף די הייסע רייד פון מאנאך.
— „אהא! דעם עולם קויפן די פיערלעאנים אונטער מיט

יודל מארק

וויין און מיך וויל זייער מענטש אונטערקויפן מיט א נייער שמעל? איך דארף ניט קיין וויין און קיין שמעלן!" — "איז גיי וואו דו ווילסט!" — האט אויסגערופן דער קארדינאל.

— "פארוואס הייסטו ניט, מען זאל מיך פארהאלטן דא? דו זאגסט דאך, אז איך קען זיין א געפערלעכער שונא," — האט דער מאנאך זיך ניט גערייט פון ארט. — "איך וועל דיר קיין שלעכטס ניט טאן. אויב דו ווילסט ניט דינען דעם הייליקן שטול, טאג גיי דיר צו די וואס זוכן אינ-טריגעס און קריגערייען ארום דעם טראן פון פויפס." — "אזוי ווי איך וועל ניט דינען דעם טייוול, אזוי וועל איך ניט דינען דעם יידן וואס דו האסט ארויפגעזעצט אויפן טראן פון די פויפסן!" — האט אויסגעשרייען דער מאנאך און איז ארויס.

ז. "מיר ווילן ניט דעם יידן!"

דעם אנדערן טאג אין דער פרי האט דער קארדינאל אריינגערופן צו זיך צוויי געטרייע דינערס און זיי אָנגעזאָגט, אז זיי זאלן געפינען די יידישע מיידל וואָס האָט עפּעס אויסגעשרייען בעת דער פּייערלעכער צע-רעמאַניע. זיי האָבן געדאַרפֿט זיך נאַכפּרעגן בײַ יידן, צווישן וועלכע זיי האָבן געהאַט באַקאַנטע. ער האָט אויך אַרויסגעגעבן אַ באַפעל צו פאַרהאַלטן דעם מאַנאָך בערנאַר פֿון קלערוואַ. בײַדע באַפעלן האָט מען ניט געקענט דורכפירן. מען האָט ניט געקענט דערגיין קיין זאַך וועגן דער ייִדישער מיידל, און דער מאַנאָך איז שוין אין רוים ניט געווען. דער קארדינאַל איז געווען זייער פאַרנומען און ער האָט ניט געקענט צו פיל קלערן וועגן די ביידע זאַכן. עס זײַנען אָנגעקומען זייער אומרואַיקע און שווערע וואַכן. דער קאַמף קעגן דעם אומגעזעצלעכן פויפס

האָט זיך אַרויסגעוויזן שווערער ווי דער אַלמער קאַרדינאַל האָט געמיינט.

אין רוים איז די לאַגע געווען אין גאַנצן אַ זיכערע. ווייל און געלט פון די פיערלעאַנים און דער אוימאַרימעט פון דער מער-הייט קאַרדינאַלן — דאָס אַלץ אין איינעם האָט אַלעמען פאַר-שטאַפט די מיילער. אָבער יעדן טאָג האָט דער לאַמערזאָן, וואו עס איז געזעסן דער פּויפּס, געקראַגן ענטפערס אויף די הונדער-טער בריוו וואָס מען האָט געשיקט מיט ספּעציעלע מענטשן. די ענטפערס זיינען געווען זייער קורצע:

— „מיר ווילן ניט דעם ייִדן!“

עס איז געווען קלאַר, אַז די ענטפערס זיינען ניט קיין צופּע-ליקע. דער אומגעזעלעכער פּויפּס האָט געאַרבעט זייער ענער-גיש און ער האָט אַריבערגעצויגן אויף זיין זייט די מערהייט ביי שאַפּן. ביים לייענען יעדן נייעם ענטפער 'מיר ווילן ניט דעם ייִדן' — האָט דער פּויפּס געשמייכלט און דער קאַרדינאַל האָט זיך פאַרקרימט פון ווייטאָג.

דער פּויפּס האָט געוואַלט געווינען אויף זיין זייט דעם קיי-טער פון דייטשלאַנד. ער האָט געשיקט צו אים בריוו און מענטשן, אָבער דער קייסער האָט ניט געוואַלט צושטיין צום פּויפּס. ער האָט אויך געהאַט צו טאָן מיט אַ צווייטן פּרעסענדענט אויפן טראַן און ניט געוואַלט זיך שווערער מאַכן די אייגענע לאַ-גע.

דער איינציקער פּרינץ פון פּויפּס וואָס האָט געהאַט אַ גו-טע אַרמיי איז געווען דער נאַרמאַנישער פירער ראַדזשער. און זיין פרוי האָט געהייסן טראַפּעאַ. איין מאל, ווען די לאַגע פון פּויפּס איז געווען גאַר אַ שווערע, האָט ער געקראַגן אַ בריוו פון טראַפּעאַן.

ה. א בריוו פון א שוועפער

דער פויפס האט געהאלטן אין זאנט טראפעאס בריוו. ער האט שוין אזוי לאנג ניט געקראגן קיין בריוו פון איר! ער האט זיך דערמאנט, ווי גוט זי איז געווען צו אים, ווען מען האט אים אמאל געבראכט אין איר היים און ער האט זיך געטראכט: ווען ניט זי, וואלט איך קיין פיערלעאני ניט געווארן; און אויב איך וואלט קיין פיערלעאני ניט געווארן, וואלט איך קיין פויפס ניט געווארן."

ער האט זיך דערמאנט, ווי אזוי זיי האבן זיך געזעגנט אין דער פרילינגדיקער נאכט, אין סאד. און ער האט זיך געטראכט: „ווען ניט איר חתונה, וואלט איך קיין מאנאך ניט געווארן; און אויב איך וואלט קיין מאנאך ניט געווארן, וואלט איך קיין פויפס ניט געווארן."

און ער האט אנגעהויבן צו לייענען:

„פעטרוס, ברודער מינער!"

„ווען דו ביסט געווארן דער פויפס, האב איך דיר צוגע-שיקט א באגריסונג. איך האב געוואלט דיר שרייבן א לאנגן בריוו, אבער איך האב ניט געקאנט. איך בין געווען זייער שמאלץ, און אויך זייער טרויעריק. איך האב אליין ניט געוואוסט פאר-וואס. איצט זיינען מיר א סך זאכן קלאר געווארן. מיר איז קלאר געווארן, אז מיר ביידע זיינען געפאנגענע.

„וועגן זיך וויל איך קיין סך ניט ריידן. קען זיך, אז מיין שטייג איז פון גאלד, אבער איך בין אין א שטייג. א גאנצן מאגן מו איך נאר זאכן וואס איך מוז מאגן, ניט וואס איך וויל מאגן. אלע יארן אזוי, זינט איך האב פארלאזן מיין פאטערס הויז. מיין מאן איז אלע מאל געווען גוט צו מיר, אבער ער פארשטייט מיך ניט און איך פארשטיי אים ניט. ער איז א מוטיקער נארמאלישער

קריגסמאן, אָבער אין מינע אויגן איז ער אַ מאַל אַ קינד, אַ מאַל אַ ווילדער באַרבאַר. איצט איז דאָס ערשטע מאַל וואָס איך אינ-טערעסיר זיך מיט זײַנע פּלענער, ווײַל ער קען דיר העלפּן. און ער וועט דיר העלפּן און ער וועט דײַך פּאַרטיידיקן! ער וויל פאַר דעם אַ באַלוינונג. ער וויל, אַז דער פּוּיפּס זאָל אים קרוינען פאַר דעם קיניג פון סיביליע. זאָל ער עס קריגן. איך דאַרף נײַט די קרוין, און מיר וועט זײַן זײער שווער צו קומען קיין רוים. נאָר איך האָב שוין געטאָן אַ סך זאַכן וואָס מיר איז שווער. איך בין דאָך אַ געפאַנגענע.

„און איך טראַכט: אפשר ביסטו אויך אַ געפאַנגענער? זײַנט די נאַרישע פּרוי האָט דײַך אַרויסגעשלעפּט פון דײַן פּאַטערס הויז, ביסטו דאָך אויך אַ געפאַנגענער. פירסטו זיך דען אַזוי ווי דו ווילסט? דו ביסט אפשר קיין מאַל נײַט גליקלעך געווען. דיר איז גוט געגאַנגען. דו האָסט נײַט לאַנג געטראַגן דעם שוואַרצן מאַנטל פון אַ מאַנאַך, דו האָסט זײער יונג אַנגעטאָן דעם וויאַ-לעטן מאַנטל פון אַ קאַרדינאַל און איצט וועל איך דײַך זען אין דעם פּרייטן, פּראַכטיקן רויטן מאַנטל פון פּוּיפּס. אָבער איך פיל, אַז אונטער דעם רויטן מאַנטל שלאַגט נאָך אַ יונג און אַ רויט האַרץ פון אַ געפאַנגענעם וואָס וויל זיך באַפּרייען.

איך ווייס, אַז איך דאַרף דיר אַזוי נײַט שרײַבן. אָבער ווען מיר וועלן זיך זען, וועל איך עס דיר נײַט קענען זאָגן. און איך מוז איין מאַל כאַטש זיך אויסריידן דאָס האַרץ. אַ געטרײער די-נער וועט דעם פּרוי אַוועקפירן צו דיר און קיין זײַטיקע אויגן וועלן אים נײַט זען.

„דו האָסט מיר אַ מאַל דערציילט אַ מעשׂה מיט אַ הייליקן מאַן וואָס האָט געפּעטן, מען זאָל אים אויסשניידן די צונג, ווײַל ער האָט געזינדיקט מיט איר. מען האָט אים אָפּגעהאַקט די פּיס: דו געדענקסט די מעשׂה? מיר ביידע זײַנען נײַט קיין הייליקע און נײַט קיין שטאַרקע. האָט מען אונדו נאָר געבונדן די פּיס. נײַט אמת?

יודל מארק

„איך וויל ניט קיין ענטפער אויפן בריוו. איך וויל נאָר ווי ניט איז אַ צייכן, אז דו ביסט ניט ביזו אויף דעם בריוו. עס ווינטשט דיר גליק

מראַפּעאַ, די שוועסטער דינע.״

פ. „עס ציט אים אַהיים״

ד ער פויפס איז געוואָרן זייער אומרואיק נאָך דעם בריוו. ער האָט פאַרגעסן אַלע זינע געשעפטן און נאָר גע-קלערט:

„בין איך טאַקע אַ געפאַנגענער? איך, דער פויפס?״

און ער האָט ווייטער געקלערט:

„זאַל איך רופן צו זיך דעם רב און זיך אַוועקזעצן שמועסן מיט אים? קען איך עס? יא, איך קען עס. אָבער עס דאַרף זיין דערפּי פּעטרום פון פאַרטום. אָדער אַן אַנדער קאַרדינאַל. ווען קיינער וועט דערפּי ניט זיין, וועט עס ווערן פאַרדעכטיק. איך וועל קריגן נייע שונאים. און אז איך זאַל וועלן אויסגעפינען, וואו זינען די קברים פון מיין פאַטער און מוטער — קען איך עס? ווי אַזוי? פאַרן אַהין קען איך ניט. אַנהייבן אויספרעגן — עס וועט ווערן זייער פאַרדעכטיק. וואָס האָט דער פויפס צו טאָן מיט קברים פון אַ ייִדישן רב און זיין פרוי, וואָס זינען אומגעקומען מיט יאַרן צוריק?

„און ווען איך זאַל וועלן זיך דורכגיין איבער דער ייִדישער גאַס? ווען איך זאַל וועלן געפינען אין דער ייִדישער גאַס איינע אַ מיידל מיט גרויסע גרוילעך-בלויע אויגן? קען איך עס דען?״
און ער האָט פאַשלאָסן:

„וואָס הייסט, איך בין אַ געפאַנגענער? בני וועמען? אַט וועל איך מאַן וואָס איך וויל!“

און דער פּוּפּס האָט איין מאָל פּלוצלונג אַרויסגעגעבן אַ באַפעל, אַז מען זאָל אים פירן איבער דער ייִדישער גאַס. עס איז געווען אין אַ וואַכעדיקן מאָג און עס איז געוואָרן אַ צעטומלעניש אויף דער ייִדישער גאַס. די ייִדן האָבן זיך ניט געריכט אויף דעם. אין אַנילעניש איז מען געלאָפּן צום רב, אים אַנצוזאָגן, אַז דער פּוּפּס פאַרט, אַז ער איז שוין אַריבערגעפאַרן די „ייִדישע בריק“ און אַט באַלד וועט ער אַנקומען אַהער. — „ווער ווייס וואָס ער וויל?!“ — האָבן צעשראַקענע ייִדן גערעדט צווישן זיך — „צי קומט ער אונדז צו העלפּן אַדער אונדז צו מאַן שלעכטס? אַ פּוּפּס זאָל גאָר וועלן פאַרן איבער דער ייִדישער גאַס?“

דער רב האָט אויך ניט געוואוסט וואָס ער זאָל מאַן. האָט ער גענומען אַ ספּר-תּוּרָה אין די הענט און זיך געשטעלט לעבן זײַן הויז צו באַגעגענען דעם פּוּפּס. נײַגעריקע און צעשראַקענע פּנימער האָבן אַרויסגעקוקט פּון די קליינע שויבן אין די פענצ-טער.

און ווי גאָר דער פּוּפּס איז אַריבערגעפאַרן די „ייִדישע בריק“, האָט ער דערפּילט, אַז ער טוט עפעס אַן שום ציל, אַן שום זינען. ער האָט זיך פאַרשעמט פאַר זיך, פאַר דעם שרעק אויף די פּנימער, פאַר דעם רב מיט דער ספּר-תּוּרָה. אַבער ער איז רואיק געזעסן און האָט געשמייכלט. ער איז צוגעוואוינט צו זען פאַר זיך מענטשן וואָס וואַרפּן זיך אויף די קני. און זײַנע הענט זײַנען שוין געווען צוגעוואוינט צו צלמען די מענטשן אויף די קני. איצט האָט ער געהאַלטן די הענט צונויפגעלייגט, אַז זיי אַליין זאָלן ניט וועלן צלמען.

און ער האָט זיך דעמאַנט אַ מעשָה וועגן אַ זון וואָס איז אוועק פּון דער היים און האָט גאָר יאַרן וואַנדערן אין דער פרעמד

יודל מארק

זיך צוריקגעקערט צום שוועל פון פאטערס הויז. און ער האט זיך צעשמייכלט. ער האט אבער אין הארצן געטראכט:

„ניט אזוי קערט זיך צוריק אהיים א פארבלאנדזשעמער זון, ניט פארנדיק אין אזא פיינער קארעמע, און ניט מיט אזא באגלייטונג, און ניט ווי דער הערשער איבער זיינע ברידער, ניט אזוי!“

און דא דערהערט ער ווי א קארדינאל פייגט זיך צו פעטרוס פון פארטוס און זאגט אים אויפן אויער, אבער אזוי אז דער פויפס זאל הערן:

— „עס איז שלעכט, עס ציט אים אהיים.“

די יידישע גאס האט זיך שוין געענדיקט און דער פויפס איז געפארן צוריק.

י. ביז צו דער שול

Nון עס האט אים טאקע געצויגן „אהיים“. דער פויפס איז נאך אומרואיקער געווארן. עס האט אין גיכן גער- זאלט קומען דער טאג, ווען מען דארף ראדזשערן קרוינען פארן קיניג פון סיציליע. טראפעז וועט קר- מען צו דער צערעמאניע.

דער פויפס האט מיט אומרואיקייט געווארט אויף טראפעז- אן. אבער זי איז געווען אין רוים נאר עטלעכע טעג. זי האט געוואוינט אין דעם אלטן פאלאץ פון די פיערלעאנים, און דער פויפס האט זי געזען נאר איין מאל, ביי דער פייערלעכער צערע- מאניע. ער האט קיין מאל ניט געהאט די געלעגנהייט צו רעדן מיט איר. און נאר ווען ער האט זי געפענטשט, האט ער שטי- לערהייט איר געזאגט:

— „טראפעז, שוועסטער מיניע!“ — און טראפעז האט מיט צופרידנקייט און דאנק אראפגעבויגן דעם קאפ.

ווען טראַפעאַ איז אוועקגעפאַרן, איז דער פּוּיפּס געוואָרן נאָך אומרויאַקער. ער האָט אָפּט געקלערט:
 „איך האָב איין נאַנעטן מענטשן אין דער גאַנצער וועלט,
 אַבער זי איז אין אַן אַנדער שטויג“.

און עס איז געוואָקסן אין דעם פּוּיפּס די בענקשאַפּט נאָך ייִדן. אַבער ווי קומט מען צו זיי? ער וועט מער ניט מאַן די נאַרישקייט און וועט מער ניט פאַרן איבער דער ייִדישער גאַס. ער וויל אַבער קומען אַהין!

ער האָט געקראָגן קליידער פון איינעם פון פיערלעאַנים די- נערס און האָט זיך פאַרשטעלט. אין אַ האַרבעסטיקן אַוונט האָט ער זיך געלאָזט צו דער ייִדישער גאַס.

אַן עלטערע פרוי האָט אים אָפּגעשטעלט:

— „מיין האַר, איך האָב וואונדער-טראַפּנס, ליבע-טראַפּנס צו פאַרקויפּן. ניט מייער! עס איז גענוג איינצוגעבן איר אַ פאַר טראַפּנס, און זי וועט אייך ליב האָבן דאַס גאַנצע לעבן. קויפט, מיין האַר! אַלע קויפּן עס! אויב איר ווילט ניט קיין ליבע-טראַפּנס, קען איך אייך פאַרויסזאָגן וואָס עס וועט געשען מיט אייך...“

— „שעם זיך, אַלמע!“ — האָט זיך אַרײַנגעמישט אַ פאַר-בייגייענדיקער ייִד — „עס איז יום-טובּ פאַלד, און דו האַנדלסט נאָך!“

— „איך האַנדל? מיט וואָס האַנדל איך דאַס? איך בין אַן אַרעמע פרוי און איך דאַרף אויף יום-טובּ.“

דער האַר האָט קיין וואונדער-טראַפּנס ניט געקויפּט, ער האָט דערזען, ווי אַ סך אויסגעפּוצטע ייִדן גייען. ער איז מיטגע-גאַנגען און צוגעקומען צו דער שול. צי זאָל ער אַרײַנגיין?

יא. מעשיות פון אמאל

Aון דער פארבלאנדזשעמער זון איז אריין אין שול. עס איז געווען זייער ליכטיק. די שול איז געווען געפאקט. אבער עס איז דאך געווען שמיל. אלע יידן זיינען געשטאנען אינגעוויקלטע אין מליתים. עס איז געווען א וואלד פון ווייסע שטאלצע ביימער. טייל האבן עפעס געזאגט אין דער שמיל. אזוי ווי א ווינטל וואלט שפאצירט איבער צווייגן פון ביימער. די איבעריקע האבן גע-ווארט. די וואס זיינען שפעט געקומען, האבן שמיל פארנומען זיי-ערע ערטער און גיך זיך אנגעמאן די מליתים. די פנימער זיינען געווען ערנסט און רואיק. די אויגן האבן געלויכטן מיט זיכערקייט און מיט גלויבן. אויף דער בימה איז ארויף דער אלטער רב.

און דער אלטער רב האט דערציילט, ווי מען האט געפינערט דעם הייליקן טאג יום-כיפור אין דעם בית-המקדש. ער האט דער-ציילט ווי אזוי דער פהן-גדול האט זיך געגרייט אריינצוקומען אין דעם הייליקסטן טייל פון בית-המקדש, אין קדשי-קדשים, וואוהין קיינער האט קיין מאל נישט געטארט אריין. און דער פהן-גדול האט דארטן געקענט זיין נאר איין מאל אין יאר, יום-כיפור. נאך דעם האט דער רב דערציילט:

דער בית-המקדש איז הרוב געווארן. איין מאל איז דער פירער פון יידישן פאלק רבי יוחנן בן זכאי געגאנגען מיט איינעם פון זיינע תלמידים איבערן ארט וואו דער בית-המקדש איז גע-שטאנען. האט דער תלמיד געזאגט דעם רבין:

„וויי איז צו אונדז! הרוב איז דאס ארט וואו יידן זיינען פארגעבן געווארן. ווי אזוי און וואו וועלן מיר איצט פארגעבן ווערן?“

האט רבי יוחנן בן זכאי געענטפערט דעם תלמיד זיינעם:

דער יידישער פויפס

„זאל עם דרך נים פארדריסן. מיר האבן א בעסערן מימל פארגעבן צו ווערן — צו טאן גוטס. ווייל גאט זאגט: „גוטס-קייט וויל איך, נים קיין קרבנות!“

דער פארבלאנדזשעמער זון האט נאך דעם אויפגעהערט צו פארשטיין. דער רב האט ארויסגערעדט ווערטער וואס ער האט זיי קיין מאל נים געוואוסט אדער ער האט זיי פארגעסן. פלוצ-לונג האט ער אין גאנצן אנגעהויבן צו צימערן. דער רב האט דערציילט די מעשה מיט ר' אמנונען, די אלטע-אלטע מעשה פון מיניץ מיט דעם הייליקן ייד וואס מען האט אים אפגעהאקט די פיס. און ר' אמנון בעט, מע זאל אים טראגן אין שול. ער וויל לויבן גאט!

לעבן דער מיר שטייט א פרעמדער, דער איינציקער וואס טראגט נים קיין מלית. ער ווישט זיך די אויגן. ער איז א געזונ-טער שיינער מאן. אבער עם דוכט זיך אים אז ער איז נאר פינף יאר אלט, אז ער הייסט אלחנן און אז די אלטע גאלדע האלט אים אויפן שויס, גלעט אים דאס קעפעלע און דערציילט אים די מעשה.

יב. אין דער נאכט פון פל נדרי

דער רב האט דערציילט וועגן די יידישע צרות און אומ-גליקן אין מיניץ, אין ווארמס, אין אנדערע דייטשי-שע שמעט. ער האט דערציילט אז אהער קיין רוים זינען געקומען פליטים פון דייטשלאנד. די פליטים פון דייטשלאנד האבן געבראכט מיט זיך זייער א שיינעם ניגון פאר דער נאכט פון יום-פיפור. דאס איז א ניגון פאר פל נדרי. דער רב וויל אז די יידן אין רוים זאלן איבערנע-מען אט דעם ניגון. האט ער געבעטן איינעם פון די פליטים, ר' משולם פון רעגנסבורג, ער זאל זיין דער חזן, און א פאר

בחורים פון דײַטשלאַנד זאלן זײַן די זינגערס.
 און ווי נאָר דער רב האָט געענדיקט, האָט זיך איבער דער
 ליכטיקער שול גענומען ניסן דער פּייערלעכער ניגון פון פּל-נדרי.
 און די מענער האָבן אַרײַנגערעדט אין די הערצער:
 ״איז שווער צו זײַן אַ ייד, אָבער עס איז גוט, עס איז דער-
 הויבן צו זײַן אַ ייד; און ווען מע דאַרף באַצאלן מיטן לעבן
 פאַרן זײַן אַ ייד — זאַל מען זיך אויך ניט אַפּזאָגן צו פּלײַבן אַ
 ייד...״

— ווי נישטיק איך בין! — האָט דערפּוּ געקלערט דער
 פאַרשמעלטער פּויפּס — איך מוז זיך ראַטעווען! צוריק צו זיי,
 צוריק אַהיים!

ער איז געשמאַנען אַ פאַרטראַכטער די גאַנצע צײַט. נאָר
 ווען מען האָט שוין אָנגעהויבן צו פאַרלאָזן די שול, איז ער אויך
 אַרויס. ער האָט ניט געהאַט מײַן היים און ניט געדאַרפט זיך
 אײַלן. האָט ער זיך אָנגעשפּאַרט אַן דער וואַנט פון שול און באַ-
 טראַכט די יידן וואָס זײַנען אַרויסגעקומען.

אײַנער פון די לעצטע איז אַרויס ר' משולם פון רעגנסבורג.
 מיט אים איז געווען אַ יונגער בחור. און דער פרעמדער הערט
 ווי ער זאָגט צום בחור:

— „לאַמיר דאָ וואַרטן אויף רבקהן. מײַן מאַכטער קומט
 באַלד אַראָפּ פון דער ווייפּערשול. זי איז אזאַ טײַערע נשמה!“
 און עס קומט באַלד צו רבקה און זי הייבט אַן צו רײַדן
 וועגן דעם נײַעם ניגון פון פּל-נדרי וואָס האָט פאַרכאַפט, פאַר-
 פּישופּט אַלע יידן אין רוים.

— „ניט אומזיסט זײַנען מיר געקומען קײַן רוים“, — רעדט
 זי ווייטער און אַלע דרײַ הייבן אַן צו גײַן, — „מיר האָבן טאַקע
 ניט געטראָפּן בײַ די טויערן פון רוים דעם יונגן בעטלער מיט די
 צעוואַנדיקטע פּײַס, אָבער דערפאַר האָבן מיר געזען דעם יונגן
 פּײַפּס און געבראַכט פאַר די יידן אין רוים דעם ניגון פון פּל-
 נדרי.“

— „דו רעדסט אזוי מאדנע, מיין מאכטער“, — איז ר' משולם געווען אומצופרידן — „וואס מישסטו צוזאמען דעם גיגון פון כל-גדרי מיטן פויפס?“
 — „ווער ווייסט?“ — ענטפערט רבקה פארטראכט — „אפשר מישט זיך אלץ צוזאמען אין איין גרויסן סוד.“
 — „לאמיר גיין גיכער“, — זאגט שמיל דער פחור — „מיר דוכט זיך אז עמעצער גייט אונדז נאך.“

יג. דאָס איז ער, ער!

ג, יר האָבן ניט געדארפט בלייבן די לעצטע — זאָגט ר' משולם — „די גאס איז אין גאַנצן אַ ליידיקע.“
 — „וואָס האָט איר מורא?“ — פּרעגט רבקה — „איינער גייט אונדז נאָך און דאָ זיינען דאָך צוויי מע-
 נער.“

— „אויב מע גייט נאָך ביינאכט, האָט מען דערפּי בייזע געדאַנקען“ — זאָגט ר' משולם.
 — „לאַמיר גיכער גיין“, — איז אומרואיק דער פחור.
 — „לאַמיר זיך אַפּשמעלן. וועט דער פרעמדער צוקומען צו אונדז און מיר וועלן אים פרעגן וואָס ער דאַרף.“ — לייגט רבקה פאַר. און זי שמעלט זיך אַפּ און דרייט זיך אום.
 זי דערזעט אַ מענטשן וואָס שמעלט זיך אויך אַפּ און בלייבט שטיין אין שאַטן פון אַ וואַנט אזוי אז די לבנה זאל אים ניט באַליכטן. און רבקה שרייט אויס:
 — „קומט אַהער, פרעמדער, און זאָגט אונדז וואָס איר דאַרפט.“

— „זי איז אַראָפּ פון זינען!“ — זאָגט איר פּאַטער אין דער שמיל.

און דער פרעמדער קומט צו. פאַרבייגט זיך און זאָגט:
 — „איך בין אַ פרעמדער און ניט קיין יוד. איך בין אַבער

יודל מארק

געווען אין שול און געהערט דעם שיינעם ניגון. איך וואלט וועלן קענען דעם ניגון. איך וויל הערן נאך אזעלכע שיינע ניגונים. איך וויל הערן נאך אזעלכע שיינע מעשיות ווי דער רב האט דער-ציילט."

— „אבער וואס ווילט איר פון אונדז?" — האט ר' משולם אים איבערגעריסן.

— „נעמט מיך מיט צו זיך אהיים. לערנט מיט מיר. דער-ציילט מיר, זינגט פאר מיר. איך וויל ווערן א ייד."

— „ס'איז שוין אין מימן נאכט. גייט זיך איבער וועג, פרעמדער. און אויב איר ווילט ווערן א ייד — גייט צום רב. מיר זיינען דא אויך פרעמדע און מיר מישן זיך ניט אין אזעלכע זאכן." — האט ר' משולם געענטפערט און געטראכט אז דער פרעמדער איז ניט ביים זינען.

דער פרעמדער האט זיך אבער ניט גערירט פון ארט. ער האט ניט אראפגעלאזט די אויגן פון רבקה, וואס איז גע-שטאנען א באגאנסענע מיט לבנה-ליכט. איינגעהילט אין א ווייס זינדן טוך, האט רבקה אויסגעזען בלאסער און העכער ווי זי איז געווען. אירע ליכטיקע בלוי-גרויע אויגן זיינען איצט געווען שווארץ און פון די לאנגע וויעס האט זיך א שאטן געלייגט אי-בער די באקן. זי האט געשוויגן און רואיק באטראכט דעם מאד-נעם מענטשן.

— „נעמט מיך מיט צו זיך אהיים," — האט דער פרעמדער

ארויסגעזאגט נאך א פאר מינוט שווייגן — „איך האב ניט וואר-הין צו גיין. איך וויל גיין מיט אייך, בלייבן ביי אייך!"

רבקהס אויגן האבן פלוצלונג זיך געעפנט אין פארוואונדע-רונג און שרעק. זי האט ניט געקענט זיך איינהאלטן און א גע-שריי האט זיך ארויסגעריסן פון אירע ליפן:

— „דאס איז ער, ער!"

— „ווער ער?" — האט א דערשראקענער געפרעגט דער

פאטער אירער.

— „ער, ער, דער קארדינאל פון טראסטעווערע, דער איצ-
מיקער...“

רבקה האָט ניט געענדיקט. ר' משולם האָט מיט דער האַנט
פארשמעלט איר דאָס מויל. דער פרעמדער האָט גענומען לויפן,
אזוי ווי עס לויפט אַ גנב וואָס מע וויל אים כאַפֿן . . .
שמיל און ליידיק איז געווען די ייִדישע גאָס. די לבנה האָט
געלויכטן. פון ווייטן האָט מען געהערט אַ בילן פון אַ הונט.

י.ד. אונטער מיטוסעס טריאומף-בויגן

דער פארבלאנדזשעמער זון האָט זיך אָפגעשמעלט, ווען
ער איז שוין געווען ווייט פון דער ייִדישער גאָס. ער האָט
זיך געווישט דעם שוויים און געטראַכט אז ער איז
קראַנק. ער האָט זיך דערמאַנט, ווי ער איז געלאָפֿן אַ
מאַל אין אַ וואַלד, ווי ער האָט אַרויפגעקלעמערט אויף אַ בוים.
ווי מען האָט אים נאַכגעיאַגט מיט הינט. וואָס זשע לויפט ער
אַבער איצט? קיינער יאָגט אים דאָך ניט. פון וועמען וויל ער
עס אַנטלויפֿן? וואָס איז ער אַנטלאָפֿן פון רבקהן?

ווען ער איז געקומען אין דער ייִדישער גאָס, האָט ער דאָך
געהאַפֿט זי צו טרעפֿן. און ווען ער האָט זי געטראַפֿן — פאַר-
וואָס איז ער אַנטלאָפֿן? יא, ער איז אַנטלאָפֿן פון רבקהס שרעק.
אַז ער קומט צו איר ווי אַ פרעמדער, קוקט זי אים אָן מיט שרעק.
זי קען אים ניט פאַרגעסן, זי דערקענט אים, אָבער זי שרעקט
זיך פאַר אים. וואָס טוט מען, אַז זי זאָל זיך ניט שרעקן?
אַן אַ ציל און ניט וויסנדיק וואוהין ער גייט, האָט דער
פאַרשמעלטער פּוּיִם געבלאָנדזשעט איבער די גאַסן פון רוים.
ער איז דערגעגאַנגען צו מיטוסעס טריאומף-בויגן און האָט זיך
אָפגעשמעלט.

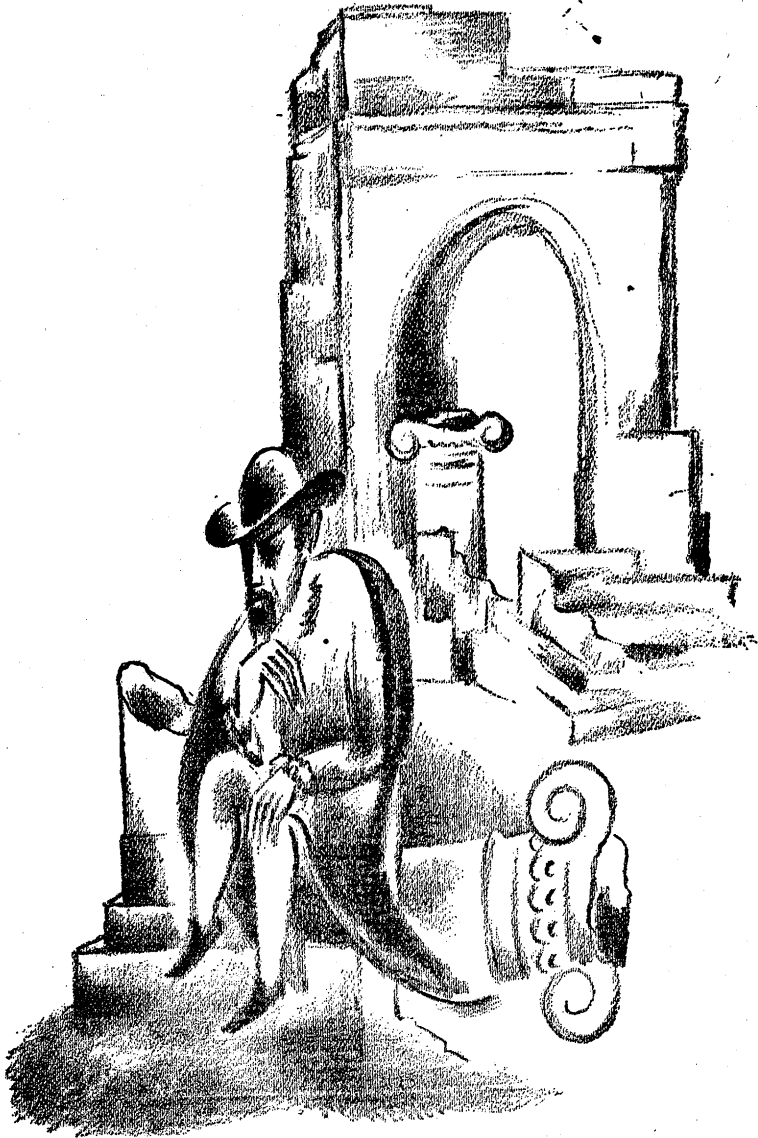
דער טריאומף-בויגן איז געווען באַלויכטן פון דער לבנה.

יודל מארק

מען האט געקענט זען פיגורן פון די יידן וואס ווערן געטריבן אין שקלאפעריי. מען האט געקענט זען די הייליקע פלים פון בית-המקדש וואס מיטום האט אוועקגערויבט. אין די אויערן האט נאך געקלונגען דער ניגון פון כל-נדרים. פאר די אויגן איז נאך געשטאנען רבקה, איינגעהילט אין דעם ווייסן זינדענעם טוך. און אין קאפ איז געווען איין געדאנק: מען האט טאקע פאר מיטום געמאכט א טריאומף-בויגן. אבער מיטום האט קיין מאל ניט געזיגט. די יידישע רבקה קען מען ניט באזיגן.

פו. רוים און ירושלים.

7 י לכנה האט זיך שוין לאנג באהאלטן הינטער די וואלקנס. עס האט זיך געשמארקט דער הארבסטיקער ווינט. די ביינאכטיקע גאסן פון רוים זינען געווען ליידיק, און אי-בער זיי איז געגאנגען דער פארשמעלטער פויפס. עס איז די נאכט פון יום-כיפור! — האט ער געטראכט — א הייליקע נאכט פון א הייליק פאלק, פון מיין פאלק! ווי שוואך און ווי שמארק עס איז מיין פאלק! א הייפעלע יידן אין רוים, נאר א הייפעלע! זייערע אור-עלמערן זינען אליין געקומען אהער אדער מיטום האט זיי גע-בראכט ווי שקלאפן. און זיי זינען דא געבליבן אייביקע עדות. זיי האבן געזען ווי עס זינען געקומען ווילדע פלקער, געקומען געהערשט און פארשוואונדן. און זיי זינען געבליבן. עס זיי-נען געבליבן זיילן פון מירמלשטיין און יידן. די צייט ווארפט אום די זיילן פון מירמלשטיין. און יידן בלייבן. זינען זיי דען ניט שמארקער ווי די זיילן פון מירמלשטיין? ער האט געטראכט וועגן זיין לעבן און וועגן דעם לעבן פון

זיין פאלק. א פארשמעלטער גייט ער ארום איבער די גאסן פון רוים. ווען מע דערקענט אים — דערשרעקט מען זיך. ער איז דער הערשער איבער רוים און דער געפאנגענער אין רוים. האט אים אויך מיטום, דער צעשמערער פון ירושלים, געבראכט אהער קיין רוים?

און די יידן זיינען דא אויך פארשמעלטע. ווען זיי דארפן זיין ביי א פייערלעכער צערעמאניע, בייגן זיי אראפ די קעפ ווי שקלאפן. אבער ווען זיי זיינען אליין, זיינען זיי אזוי שמאלץ און זיכער ווי הערשערס.

ווען וועל איך מער ניט זיין קיין פארשמעלטער? — האט ער געטראכט — ווען וועל איך ווידער זיין איינער פון מינען ברידער?

און ער האט ביי זיך אין הארצן פעסט באשלאסן — ער וועט זיך צוריקקערן! קיינער און קיין זאך וועט אים איצט ניט אפשמעלן: ניט דער פאטער פעליקס, ניט טראפּעאַ, ניט די אייגענע שוואכקייט.

יא, ער האט ליב די שטאט רוים, וואס ער קען זי אזוי גוט. ער איז סײן מאַל ניט געווען אין ירושלים. אבער ביי זיך אין הארצן האט ער געפילט א בענקען נאָכן יידישן ירושלים. ירושלים איז דאָך העכער! וואָס זאָגט דען רוים דער וועלט? ווער עס איז שטארק — דער הערשט. און וואָס זאָגט ירושלים? עס בלייבט לעבן דער וואָס גלייבט, און אייביק איז דאָס שטרעבן צו יושר.

און וואָס האָב איך פון מיין מאַכט? און וואָס דאַרף איך הערשן? און קען איך דען זיין אין רוים און אין ירושלים אין דער זעלביקער צײַט? קען איך דען זיין ניט-ייד און ייד אין דער זעלביקער צײַט?

מו. א ננב אָדער א שפּיאָן

ור איז צוגעגאנגען צום טויער פון לאַטערזאָן. עס איז שוין באַלד געווען באַגינען.

„העי, פרעמדער!“ — האָפּן אים אָפּגעשמעלט די וועכטערס — „מע קריכט ניט אַהער. דאָ לעבט דער

פּוּיפּס!“

— „איך בין איינער פון פיערלעאַנים דינערס און איך קען

אַריינקומען אין לאַטערזאָן.“

— „וואָס איז די נאַכט דאָס געהיימע וואָרט אויף דורכ-

צוגיין?“ — האָט איינער פון די וועכטערס געפרעגט.

דער פאַרשטעלטער פּוּיפּס האָט זיך דערמאַנט: ער אַליין

האָט איינגעשמעלט, אַז יעדע נאַכט איז דאָ אַן אַנדער געהיים

וואָרט. פּדי צו זיין זיכער, אַז עס וועט ניט אַריינקומען קיין זיין-

טיקער. ער האָט ניט געוואַלט ווייזן אַז ער ווייסט ניט דאָס

וואָרט, וואָס דער פּרעפּעקט באַשטימט יעדן אַוונט און ניט עס

איבער די וועכטערס.

— „רוים און ירושלים“, — האָט ער געענטפּערט.

די וועכטערס האָפּן זיך צעלאַכט:

— „דו טרעט בעסער אָפּ, אַניט וועסטו ניט אַוועק מיט

נאַנצע ביינער!“

דער פאַרשטעלטער איז אָפּגעטראָטן. ער האָט זיך דער-

מאַנט, ווי ער איז אַ מאַל שוין אַריין אין לאַטערזאָן פּינאַכט.

ער וועט ווידער אַריבערקריכן אַ וואַנט. אַט דאָ איז זי נידערי-

קער. ער האָט ניט געזען אַז צוויי וועכטערס גייען אים נאָך. ווי

ער האָט אָנגעהויבן קריכן, האָט מען אים געגעבן אַ שלעפּ אַראָפּ.

— „ביסט א גנב אדער א שפיאן!“ — האבן זיי צו אים געשריען — „קום מיט אונדו!“

— „ער איז א שפיאן!“ — האט איינער נאך דעם צוגעגעבן — „ער גייט צו גוט אַנגעטאן פאר א גנב. ווער ווייס פון וועמען ער איז געשיקט.“

— „דאס איז אן אמתער פארשוין, לאמיר אים ברענגען צום פרעפעקט!“

דער פרעפעקט מעאבאלד איז גלייך אויפגעשטאנען און ארויס צו די וועכטערס.

— „מיר האבן געכאפט זייער א געפערלעכן שפיאן!“ — האבן זיי דערציילט — „ער זאגט ניט אויס זיין נאמען!“

— „איך וויל פלייבן מיט פרעפעקט אליין.“ — האט דער געכאפטער געזאגט — „עס וועט אליין קלאר ווערן.“

דער פרעפעקט האט זיך דערוואוסט ווער עס איז דער „שפיאן“. ער איז געווען זייער פארוואונדערט. ער האט אפגעשיקט די וועכטערס, געלאזן ביי זיך דעם פארשמעלטן פויפס ביז אין מיטן העלן טאג. מען האט שפעטער געבראכט פארן פויפס זינע קליידער. איידער ער האט פארלאזן דאס הויז פון דעם פרעפעקט, האט דער פויפס געפרעגט:

— „און וואס איז די נאכט געווען דאס געהיימע ווארט אויף דורכצוגיין?“

— „דאס ווארט איז געווען יום-כיפור. עס איז געווען די יום-כיפור-נאכט ביי יודן, האב איך דאס ווארט גענומען פאר דעם געהיימען צייכן פון דער נאכט.“

נאך דעם האבן זיך פארשפרייט פארשיידענע קלאנגען וועגן פויפס: יעדע נאכט פארלאזט ער דעם לאטערן; ער פירט זיך אויף זייער שלעכט. די פיערלעאנים ווידער האבן דערציילט: די פראנדזשיפאנים האבן געשיקט א מענטשן צו מייטן דעם פויפס.

יז. דער פאלשער פויפס.

פון יענער נאכט אן האט דער פויפס אנאקלעט דער צוויי-
 מער געקראגן נאך א שונא — דאס איז געווען דער
 פרעפעקט פון דער שטאט רוים. ער האט אנגעהויבן
 צו ארבעטן פאר אינאקענט, דעם פאלשן פויפס וואס
 איז געזעסן אין פראנקרייך.

אינאקענט האט איצט שוין געהאט אויף זיין זייט גאנץ
 פראנקרייך. דער מאנאך בערנאר פון קלערווא האט געארבעט
 פאר אים. און דעם מאנאך האבן א סך קריסטן באטראכט ווי
 א הייליקן. ער האט געהאלטן פלאמיקע רעדעס קעגן אנאקלעט
 דעם צווייטן און געהעצט קעגן דעם ייד וואס האט פארשאפט
 דעם פויפסלעכן טראן. ענגלאנד און שפאניע האבן שוין אויך
 געהאלטן פאר אינאקענט דעם צווייטן.

דער פאלשער פויפס האט זיך דערוואוסט פון פרעפעקט
 פון רוים, אז זיין קעגנער איז אריינגעפאלן און אז מע פאר-
 שפרייט וועגן אים שלעכטע קלאנגען. האט ער באשלאסן אז
 איצט איז געקומען די צייט צו פארטרייבן דעם פויפס פון רוים.
 אין דייטשלאנד זיינען אויך געווען צוויי קייסארים. ווי עס
 זיינען געווען צוויי פויפסן. שטארקער איז געווען לאטאר און
 ער האט פארנומען דעם טראן. זיין קעגנער איז געווען קאנראד,
 און ער איז געווען אין לאמבארדיע. האט אינאקענט געשיקט
 זיינע מענטשן צו לאטארן און אים איינגערעדט אז ער זאל זיך
 שטעלן אויף זיין זייט.

און לאטאר האט גענומען זיינע ריטערס און איז מיט זיי
 אוועק קיין איטאליע כדי צו פארטרייבן אנאקלעטן און ארויפ-
 זעצן אויף זיין ארט אינאקענטן.

דער פאלשער פויפס איז דערווייל געקומען אין דער שטאט פיזא, וואס האט שוין פון לאנג קאנקורירט מיט רוים. ער האט אינגערעדט די פירערס פון פיזא, אז ווען ער וועט ווערן דער פויפס אין רוים, וועט ער זען אז דער גאנצער האנדל זאל זיין אין די הענט פון פיזא. האָבן יענע געשיקט א פלאַט צו קעמפן קעגן רוים.

קאָנראַד, לאַטאַרס קעגנער, איז אַנטלאָפן פון לאַמבאַרדיע. לאַטאַר האַט איינגענומען אַלע שמעט פון צפון-איטאַליע און איז געגאַנגען אויף רוים.

אין רוים האָבן די פראַנדזשיפאַנים און דער פּרעפּעקט גע-אַרבעט פאַרן פאַלשן פויפּס. אַנאַקלעט איז געווען אין אַ שווע-דער לאַגע.

— „איך וועל זיך אַפּזאָגן פון צו זיין דער פויפּס און זאַל ווערן שלום“, — האַט אַנאַקלעט דער צווייטער געזאָגט צו זיין קאַרדינאַל פעטרוס פון פאַרטוס.

— „איר וועט עס ניט מאַן“, — האַט דער קאַרדינאַל גע-ענטפּערט — „ווייל קיינער וועט ניט פאַרשטיין, אז איר ווילט שלום אין דער קירך. מע וועט זאָגן: „דער ייד האַט זיך דער-שראַקן“. און איר וועט אויך ניט פאַרלאָזן אייערע פּריינד וואָס זיינען פון אַנהייב אָן געווען מיט אייך.“

— „אַבער מע מוז געפינען אַ וועג וואָס זאַל פירן צו שלום!“ — האַט דער פויפּס געענטפּערט, — „דאָס לאַנד ליידט פון די מלחמות און מער פון אַלץ ליידן די אַרעמע מענטשן.“

— „ניט מיר האָבן די מלחמות אָנגעהויבן און ניט מיר זיינען אין זיי שולדיק“, — האַט דער קאַרדינאַל פאַרענדיקט דעם שמועס.

יח. דער בישאָף טאַמאַס.

אָך דעם האָט דער פויפס אַנאַקלעט דער צווייטער גע-
שיקט מענטשן צום קייסער לאַטאַר. און די מענטשן פון
פויפס האָבן פאַרגעלייגט:
„זאָל דער קייסער צונויפֿרופן אַן אומפאַרטייאישע פאַר-
זאַמלונג פון אַלע קאַרדינאַלן און פון אַלע פירערס פון דער קירך,
און זאָל מען איבערקלייבן דעם פויפס. ווער עס וועט אויסגע-
קליבן ווערן — בלייבט דער פויפס!“
דער קייסער לאַטאַר איז שוין געווען אין וויטערבאַ. ניט
ווייט פון רוים, ווען מען איז געקומען צו אים מיט אַזאַ פלאַן.
דער פלאַן איז דעם קייסער געפעלן געוואָרן. ער האָט געוואוסט
אַז ער האָט ניט גענוג מענטשן מיט זיך און ער איז ניט געווען
זיכער, צי ער וועט טאַקע קענען באַזיגן דעם קיניג פון סיציליע
וואָס האָט געהאַלטן פאַר דעם פויפס אַנאַקלעט.
דער קייסער האָט גערופן זיינע נאַענטע מענטשן און זיי
געפרעגט, וואָס ער זאָל טאָן. אַלע האָבן געענטפערט:
— „דער פלאַן איבערצוקלייבן דעם פויפס איז אַ גערעכט-
טער און אַ גוטער.“
נאָר איין בישאָף איז געווען צווישן אַט די מענטשן. ער האָט
געהייסן טאַמאַס און איז געווען אַ פאַרביסענער שוואַך פון ייִדן.
ער איז אַרויס מיט אַ לאַנגער רעדע:
— „דער ייִד וואָס האָט פאַרכאַפט דעם הייליקן טראָן פון
די פויפסן וויל דאָ אונדז איבערקליגן. ער וועט אונטערקויפן
קאַרדינאַלן, ער וועט שוין מאַכן אַזעלכע קונצן — ער זאָל ווידער
קריגן מער שטימען. אַלע אמתע קריסטן זיינען קעגן אים. ווען
דער קייסער זאָל צושטימען צו דעם ייִדנס פלאַן, וועט ער מיט
דעם פאַרקויפן די קירך. אויסראַטן דאַרף מען די ייִדן און אַג-“

הייבן דארף מען פון דעם ייד וואס האט זיך ארויפגעכאפט אויפן
 טראן פון די פויפסן!
 דער בישאף טאמאס האט געפאכעט מיט א גרויסן צלם
 וואס ער האט געהאלטן אין האנט.
 — „מיר ציען ווייטער!“ — האט פאשלאסן דער קייסער.
 — „קייז רויס, טיין רויס, צו ראטעווען די קירך און צו
 קוילען יידן!“ — האט געשרייען דער בישאף טאמאס.

יט. דער פארלאזענער פויפס.

און דער קייסער לאטאר איז געקומען פאר די טויערן
 פון רויס. און דער פרעפעקט פון רויס און די פראנץ-
 דזשיפאנים און נאך אנדערע אדללייט האבן פאר אים
 געעפנט די טויערן. דער פאלשער פויפס האט זיך פא-
 זעצט אין לאטעראן, דער קייסער האט זיך באזעצט אין אלטן
 אווענטויז, וואס האט שוין געזען אזוי פיל קייסארים. די
 ריטערס פון דעם קייסער האבן אויסגעשמעלט ביידלעך
 ארום דער קירך פון הייליקן פאולוס. די שיפן פון פיזא זיינען
 אריין אין טיבער. און דער פאלשער פויפס האט איצט געזאלט
 לאטארן קרוינען פארן קייסער פון דייטשלאנד.

ארום אנאקלעט דעם צווייטן זיינען געבליבן נאר א פאר
 געטרייע קארדינאלן. מיט אים האבן געהאלטן נאר די פשוטע
 מענטשן פון רויס און פון גאנץ איטאליע. זיי זיינען אבער גע-
 ווען צו שוואך. און ראדזשער, דער קיניג פון סיציליע, איז דער-
 ווייל געווען צו ווייט.

דער פויפס האט זיך געראטעוועט אין דעם אלטן פאלאץ
 פון די פיערלעאנים. נאך דעם איז ער אריבער אין אן אנדער
 פאלאץ וואס איז געווען בעסער באפעסטיקט און זיך געפונען
 אויף דער זייט טיבער, וואו עס האבן געוואוינט די יידן. איצט
 אבער האט ער פאשלאסן, אז ער וועט זיך ניט אונטערגעבן. ער

וועט מער ניט זוכן קיין שלום. ער וועט ווייזן אז א ייד קען זיך פארטיידיקן!

אין מאל איז צו אים געקומען אן עלטערער ייד. מען האט געוואוסט אז די יידן האלטן פאר אַנאַקלעט דעם צווייטן, ווייל זיי האָבן מורא — אינאַקענט און שלעכטע בישאַפּן וועלן זיך אַפּרעכענען מיט אלע יידן. האָט מען דעם ייד צוגעלאָזט צום פּוּיפּס.

— „איך הייס משולם און איך שטאַם פון רעננסבורג,“ — האָט דער ייד אָנגעהויבן, — „דער פּוּיפּס האָט אַ מאל געראַ- מעוועט מיין טאָכטער פון אַ ביזן ריטער.“

— „איך געדענק,“ — האָט אים איבערגעריסן דער פּוּיפּס, — „און וואָס מאַכט איצט דיין טאָכטער?“

— „זי איז אַ טייערע נשמה,“ — האָט דער ייד געענט- פערט, — „אַפּער זי איז זייער אַ מאַדנע. זי וויל ניט חתונה האָבן. אַפּער ניט וועגן איר בין איך איצט געקומען. זאָגט אונדז, וואָס מיר קענען טאָן פאַר אַיך, איך און די אַנדערע יידן. איך בין אַיך שולדיק אַ חוב. און די אַנדערע יידן ווילן אויך ניט זיצן מיט פאַרלייגטע הענט און וואַרטן, ווייל אַייערע שונאים זינען אנדזערע שונאים.“

— „איך דאַנק פאַר די פּריינדלעכע רייד,“ — האָט דער פּוּיפּס געזאָגט, — „און דו קענסט מיר טאַקע העלפּן — איך האָב שוין געשיקט בריוו צום קיניג ראַדזשער, אַפּער איך ווייס ניט צי עס זינען אָנגעקומען צו אים די בריוו.“

— „איך וועל פּרענגען דעם פּוּיפּס' בריוו צו וועמען דער פּוּיפּס וויל נאָר. איך בין שוין דורכגעגאַנגען גענוג געפאַרן אין מיין לעבן און איך ווייס ווי זיך צו געבן אַן עצה. דער בריוו, וואָס איך וועל אים פירן, וועט דערגיין.“

— „איך בין צופרידן וואָס דער ייד וואָס האָט זיך געוואַרפן אונטער מיניע פּערד קען מיר איצט אַפּדינען, ווען אַנדערע, אַ סך שטאַרקערע, אַפּער דערפאַר פאַלשע האָבן מיך פאַרלאָזן.“

און משולם האָט גענומען דעם בריוו פון פויפס צום קיניג
ראָדזשער און צוגעזאָגט:

— „קיינ שום געפאַר וועט מיך ניט אָפהאַלטן!“

ב. אין אַן אונטערערדישער הייל.

יִדן האָבן זיך זייער געשראַקן פאַר די ריטערס וואָס דער
קייסער לאָמאַר האָט געבראַכט מיט זיך פון דײַטשלאַנד
און פאַר די מאַנאַכן וואָס אינאַקענט, דער פאַלשער פויפס,
האַט זיי געבראַכט פון פאַרשיידענע לענדער. די מאַנאַכן
האַבן געהעצט קעגן ייִדן און די ריטערס האָבן זיך געוויצלט, אַז
זיי וועלן צונעמען פון די ייִדן דאָס גאַנצע געלט וואָס זיי האָבן
און אַלע זייערע שיינע טעכטער.

מען האָט די טייערע שטיינער און דאָס גאָלד, וואָס די
ייִדן האָבן געהאַט, צונויפגעטראָגן צום רב. דאָס איז געווען
משולמס פלאַן:

— „קען זײַן מע וועט דאַרפן געלט זיך צו ראַטעווען, אונ-
טערצוקויפן דעם קייסער, ווען אונדזער לעבן וועט זײַן אין גע-
פאַר. קען זײַן אַז זיי וועלן נעמען דאָס געלט און אונדז צו רו
לאָזן. טאָ זאָל דאָס גאַנצע געלט זײַן גרייט.“ — אַזוי האָט
משולם גערעדט אויף אַ פאַרוואַמלונג פון חשובע ייִדן, — „אַבער
וואָס טוט מען מיט אונדזערע טעכטער? וואו באַהאַלט מען זיי?“
— „וואו באַהאַלט מען אונדזערע טעכטער?“ — האָבן זיך
אַפגערופן נאָך אַ פאַר שטימען.

האַט דער רב דערציילט:

— „מיט הונדערטער יאַרן צוריק האָבן ייִדן און קריסטן
געדאַרפט זיך באַהאַלטן פון די געצנדינערס אין רוים. האָט מען
אויסגעגראָבן אונטער דער ערד היילן. אונטער דער שמאַט רוים
זײַנען פאַראַן גענג גאַנצע מיילן די לענג. פאַראַן גענוג אַרם
דאַרמט צו באַהאַלטן אונדזערע שיינע ייִדישע טעכטער. די

קריסטן האָבן שוין לאַנג פאַרגעסן וועגן די היילן און דעם וועג צו זיי. איך אליין וועל ווייזן דעם וועג צו די אונטערערדישע גענג און וועל הייסן מיין זון. ער זאל צושמעלן שפּיט פאַר די יידישע טעכטער וואָס וועלן זיך דאַרמין באַהאַלטן."

ווען משולם איז אַוועק פון רוים מיטן בריוו פון פויפּס, איז ער געווען זיכער: זיין רבקה וועט ניט אַרײַנפאַלן אין די הענט פון דעם קייסערס ריטערס!

עטלעכע צענדליק מיידלעך וואוינען שוין איבער אַ וואַך אונטער דער ערד. די מיידלעך זינען אינגעטיילט אין דריי גרופּעס, און רבקה איז די פירערין פון איין גרופּע. זי לערנט די חברטעס זינגען לידער, זי דערציילט זיי מעשיות און זי טוט אַלץ, מע זאַל ניט זיין טרויעריק. רבקה ווייס אָבער אז דער פאַטער אירער האָט זיך געלאָזט אין אַ געפערלעכן וועג. ווען עס קומט דער מענטש וואָס ברענגט שפּיט — פרעגט זי:

— „נאָך אַלץ ניטאָ דער פאַטער? האָט מען וואָס גע-
הערט פון אים? און וואָס טוט זיך אין שטאָט?"

— „אין שטאָט איז הינט אַ גרויסער פאַרדאָ. אינאַקענט האָט געקרוינט לאַטאַרן פאַרן קייסער פון דער הייליקער רו-
מישער אימפעריע. דער קייסער האָט איצט געמאַכט אַ באַנ-
קעט. אַלע זיינע ריטערס זינען שיבור, און אַלע אייערע גאַעני-
טע זינען צופרידן וואָס איר ליגט באַהאַלטן." — האָט דער-
ציילט דעם רבס זון.

— „איצט וואָלט געווען די בעסטע צייט זיי צו באַפאַלן!"
— האָט רבקה אויסגערופן. — „און מיין פאַטער האָט דעם
בריוו צוגעשטעלט! און דער קיניג ראָדזשער וועט אים ראַטע-
ווען!"

— „איך ווייס ניט וועגן וועלכן בריוו עס רעדט זיך דאָ,"
— האָט דעם רבס זון געענטפערט, — „און דערווייל דאַרפט
איר זיך היטן. מיר האָט זיך געדאַכט, אז עמעצער איז מיר
היינט גאַנגעגאַנגען. מע דאַרף עס קיינעם ניט דערציילן. נאָר
איר דאַרפט אַלע אַרײַן אין אַ טיפּערער הייל."

כא. געכאפט א פארעכטיקן

7 עם אנדערן טאג איז דער מענטש וואס ברענגט די שפיז ניט געקומען. די מיידלעך זיינען געווען אומרואיק און הונגעריק. רבקה האט זיי געטרייסט און צוגעגעבן מוט. אפער ווען עס איז געווען שפעט אין דער נאכט און זיי האבן ניט געוואוסט, וואס עס איז געשען אין שטאט, האט קיין איינע ניט געקענט איינשלאפן. טייל האבן געוויינט. טייל האבן געבעטן גאט אין דער שטיל. רבקה איז געשטאנען אפ-געטיילט פון אירע חברטעס און זיך צוגעהערט... אפשר וועט זי דערהערן טריט!

און זי האט טאקע דערהערט טריט. איבער דער הייל וואו זי איז געווען מיט אירע חברטעס איז עמעצער געגאנגען מיט אומ-זיכערע טריט. עס איז געגאנגען א מענטש וואס ווייס ניט דעם וועג, וואס האט מורא צו פארבלאנדזשען אין די געדריידלטע גענג אונטער דער ערד: דער וואס איז געגאנגען האט זיך א סך מאל אפגעשטעלט, געגאנגען אהין און צוריק. ער איז געווען אין יענעם ארט וואו די מיידלעך האבן א נאכט פריער געשלאפן. רבקה האט זיך דערשראקן. זי האט זיך ניט גערירט פון ארט. מיט דער גאנצער נשמה האט זי זיך צוגעהערט צו יעדן אפקלאנג פון די טריט. און פלוצלונג האט זי זיך געגעבן א לאז דורך א שמאלן גאנג צו דער הייל וואס איז איבער איר. אין דער פינצטערניש האט זי אנגעכאפט א האנט אין א ברייטן ארבל פון א מאנאכישן מאנטל.

דער געכאפטער האט זיך די ערשטע רגע זייער דערשראקן. אפער נאך דעם האט ער אנגעהויבן זיך צו ראנגלען. רבקה האט

אים ניט אפגעלאזט. זי האט גערופן די חברטעס. אבער ביז יענע האבן זי דעהערט, ביז וואנעט זיי האבן פארשמאנען פון וואנעט עס קומט צו זיי רבקהס קול און ביז זיי זינען געקומען איר צו הילף, האט רבקה געקראגן קלעפ פון דעם געכאפטן. זי האט אבער מיט ביידע הענט זיך אינגעקלאמערט אין איין האנט פון דעם פרעמדן און אים ניט אפגעלאזט.

ביז א שנין פון א רייכערנדיקן פאקעל, וואס א מיידל האט געבראכט, האט זיך אין דער הייל באוויזן אזא בילד:

צעשראקענע יידישע מיידלעך רינגלען ארום אן אלטן מאן-נאך. און איינע א מיידל האלט אים פעסט פאר א האנט; דער מאנאך צימערט פון פעס, זינע אויגן זינען פארלאפן מיט בלוט און ער ברומט ארום:

— „פארשאלטענע! זיי האבן ווידער געזיגט! אפילו אונ-

טער דער ערד קען מען פון זיי ניט אנטלויפן!“

— „ווער ביסטו און ווי קומסטו אהער?“ — האט רבקה

אים געפרעגט.

— „איך בין פישאף מאמאס. אין די אלטע קריסטלעכע

קאמאקאמפן אונטער רוים האב איך געוואלט זיך באהאלטן פון ראדושערס מענטשן וואס האבן זיך געיאגט נאך מיר.“

— „חברטעס טייערע!“ — האט אויסגערופן רבקה —

„איר הערט? ער איז געראמטעוועט!“

— „ווער איז געראמטעוועט? וואס שרייבסטו?“ — האט

איינע פון די מיידלעך געפרעגט.

— „ער, דער פויפס! מיר זינען שוין אלע געראמטעוועט.

קומט, מיר דארפן זיך ניט באהאלטן מער.“

כב. זיך ווידער באגעגנט.

בער וואס טוען מיר מיט אים? — האט די זעלביקע מיידל געפרעגט און געוויזן אויפן אלטן. — „לאמיר אים אלע ברענגען צום פויפס. אפשר איז ער א וויכטיקער פארשוין. אויב ער איז געלאפן

זיך באהאלטן, האט ער דאך פאר וואס מורא צו האבן.“ און רבקה און אירע חברטעס זיינען צוריק פון די אונטער-ערדישע גענג, מיטשלעפנדיק מיט זיך דעם אלטן מאנאך. זיי האבן אים ניט אפגעלאזט. זיי האבן אים געפירט צום פויפס אנטקלעט דעם צווייטן. וואס ער איז שוין ווידער געווען אין לא-טעראן. אינאקענט איז געלאפן קיין צפון, געלאפן גיכער ווי דער קייסער לאטאר וואס האט געמוזט אפטרעטן פאר ראדזשערס ארמיי.

ארומגערינגלט מיט א וואך, איז דער בישאף טאמאס גע-קומען פארן טראן פון דעם פויפס. דאס ערשטע מאל אין דער געשיכטע פון פויפסן איז פארן טראן געשטאנען א יידישע מיידל. אירע קליידער זיינען געווען פארשטויבט. די אויגן האבן גע-ברענט. מיט אן אויפגעגעבער שמים האט זי דערציילט ווי אזוי זי האט געכאפט דעם מענטשן וואס איז אנגעטאן ווי א פשוטער מאנאך, אבער ער זאגט אז ער איז א בישאף. ער הייסט בישאף טאמאס.

דער בישאף איז געקומען צו זיך. ער האט גערעדט וועגן זיינע פארדינסטן פאר דער קריסטלעכער קירך און וועגן זיין ראלע. ער איז דעם קייסער לאטארס רעכטע האנט, האט ער גע-זאגט, און אויב ער איז אפילו קעגן דעם פויפס, איז ער דאך א בישאף און אן אלטער מאן. ער האט געבעטן, דער פויפס זאל אים לאזן פריי. ער האט גערעדט וועגן קריסטלעכער ליבע.

דער פּוּיפּס האָט אים איבערגעריסן:
 — „און וואו איז געווען דיין קריסטלעכע ליבע, ווען דו
 האָסט נים דערלאָזט עם זאָל ווערן שלום אין דער קירך?“
 דער בישאָף האָט ווידער אָנגעהויבן זיך צו פארטיידיקן.
 נאָר דער פּוּיפּס האָט אַ פּרעג געמאַן אַ זיטיקע זאָך:
 — „ביסטו אין די יונגע יאָרן געווען אַ גלח אין מיניץ?“
 — „יא, איך בין געווען אַ גלח אין מיניץ.“
 — „אויב אַזוי, האָבן מיר זיך שוין אַ מאל באַגעגנט!“
 — האָט מיט אַ פאַרשטיקטער שטים געזאָגט דער פּוּיפּס.
 — „איך געדענק נים,“ — האָט דער בישאָף געענטפערט
 אַ צעטומלמער.
 — „אַבער איך געדענק, און פּדי דו זאָלסט זיך דערמאַנען
 — פאַרשפּאַרט אים אין אַ פינצטערן און נאַסן קעלער אויף עט-
 לעכע טעג און גיט אים קיין זאָך נים צו עסן. מיר וועלן שפּע-
 טער באַשליסן וואָס צו טאָן מיט אים!“
 און ווען די וואָך איז אַרויס מיטן בישאָף, האָט דער פּוּיפּס
 זיך געווענדט צו רבקהן:
 — „איך בין אַריינגעפאלן אין זינע הענט, און ער איז אַרייני-
 געפאלן אין דינע הענט. גיי און זיי געפּענטשט. עם וועט קר-
 מען אַ טאַג, ווען איך וועל דיר דערציילן אַלץ וואָס איך ווייס
 וועגן אים.“

כג. טאַמאַסעס סוף.

דער בישאָף טאַמאַס האָט זיך נים דערמאַנט, ווען ער האָט
 שוין אַ מאל באַגעגנט דעם פּוּיפּס. און ער איז שוין
 קיין מאל מער נים געקומען פאַר דעם פּוּיפּס' אויגן.
 דעם קיניג ראָדזשערס סאַלדאַטן האָבן אים מיטגענו-
 מען מיט זיך קיין סיביליע. דאַרטן האָט מען אים פאַרשפּאַרט
 אין אַ קלויסטער.

די קיניגין טראפעא איז מיט א פאָר חדשים שפעטער געווען אין דעם זעלביקן קלויסטער. דער געפאנגענער טאָמאָס האָט זיך אינגעבעטן. אז מע זאל אים צולאָזן צו איר. ער איז איר גערפאלן צו די פיס און געזאָגט:

— „בעט איינער ברודער דעם פויפס פאָר מיר. ער איז צו מיר שטרענגער ווי צו אלע אנדערע. ער האָט געהייסן אז מע זאל מיך אַרײַנוואַרפן אין אַ פינצטערן קעלער און ניט געבן צו עסן און צו טרינקען. ער האָט מיך פאַרשיקט אַהער. בעט פאָר מיר, אז ער זאל מיך אַרויסלאָזן, איך זאל קענען קומען צוריק קיין דײַטשלאַנד. איך זאָג צו אז איך וועל מער קיין מאָל ניט אַרויסטרעטן קעגן אים.“

— „איך מײַש זיך ניט אין מיין ברודערס געשעפטן.“ — האָט די קיניגין געענטפערט, — „ער איז גוט צו אַלעמען און איז מוחל אַלעמען. פאַרוואָס איז ער שטרענגער צו אייך ווי צו די איבעריקע?“ — האָט טראַפעא דאָך געפרעגט.

— „דער פויפס האָט געזאָגט“, — האָט טאָמאָס געענטפערט, — „אז ער האָט מיך שוין פריער פאַגעגנט. איך געדענק ניט ווען און וואו. איך בין קיין מאָל אין אימאָליע פריער ניט געווען און מיט די פיערלעאַנים ניט געהאַט צו טאָן.“

— „וואָס נאָך האָט דער פויפס אייך געזאָגט?“ — האָט טראַפעא ווידער געפרעגט. ווען דער געפאנגענער איז שטיל גע-וואָרן.

— „דער פויפס האָט געפרעגט, צי איך בין ניט אַמאָל געווען אַ גלח אין מײַנץ. יא, איך בין יאָרן לאַנג געווען אין מײַנץ.“

טראַפעאס פאַרטראַכטע אויגן זײַנען לעבעדיק געוואָרן. זי האָט געזאָגט אירע הימערס, זיי זאלן אַרויסגיין. ווען זי איז געבליבן אַליין מיטן בישאָפּ, האָט זי אנגעהויבן רואיק צו דער-צײלן:

— „אין מײַנץ איז געווען אַ גלח, וואָס האָט געגנבעט אַ

יידיש קינד. ער האט דאס קינד געפייניקט, עס געשלאגן, אים ניט געגעבן צו עסן. ווען דאס קינד איז איין מאל אנטלאפן, האט ער עס נאכגעיאגט מיט הינט. דאס קינד איז שיער ניט גע- שטארבן אין זיינע הענט."

דער בישאף טאמאס האט אנגעהויבן צו ציטערן:

— „איז ניט פויפס אנאקלעט דער צווייטער א פיערלעאני?

איז ער ניט אייער ברודער?"

— „ניין, ער שטאמט פון מיינין. א בייזער גלח האט אייני-

גערעדט א נארישע פרוי, זי זאל אים ארויסגנבענען פון דעם

הויז פון זיינע עלטערן."

טאמאס האט געשוויגן א וויילע. דערנאך האט ער געגעבן

א ברום ארויס:

— „ווען ניט איך, וואלט ער דאך קיין פויפס ניט געווארן!

ער דארף דאך מיר דאנקבאר זיין."

— „פאר וואס?" — האט די קיניגין געפרעגט, — „איר

האט אים געפייניקט, ווען ער איז געווען א קינד, און אים אומ-

גליקלעך געמאכט אויפן גאנצן לעבן."

טאמאס האט געוואלט וואס זאגן, אבער די קיניגין האט גע-

געבן א מאך מיט דער האנט, אז ער זאל שוויגן, און זי האט

צוגעגעבן:

— „און וועמען האט איר גוטס געמאן? דאך ניט דער

קריסטלעכער קירך! איר רופט דאך אים „פארשאלמענער ייד",

און איר האט דאך געוואלט אים אראפווארפן פון פויפסלעכן

טראן!"

די קיניגין האט א קלונג געמאן אין א גלעקל. אירע היטערס

זיינען אריינגעקומען. זי האט זיי געזאגט אז זי דארף פאלד

אוועקפארן.

טאמאס האט נאך דעם ניט געקענט שלאפן בינאכט. ער

איז געווארן זייער אומרואיך. ער האט פאשלאסן צו אנטלויפן

און צו קומען צו בערנאר פון קלערווא און אים דערציילן דעם סוד.

עם איז געווען א ווינטערנאכט, ווען ער האט זיך ארויסגע-
גנבעט פון קלויסטער. אן אונטערנגעקויפטער שומר האט געווארט
אויף אים מיט א שיפל ביים ברעג. דער ים איז געווען שטורעם-
דיק.

צוויי טעג שפעטער האבן די כוואליעס צוגעשלאגן צום
ברעג דעם קערפער פון א דערטרונקענעם מאנאך. מען האט
עם דערציילט די מאנאכן אין קלויסטער. ווען זיי זיינען געקומען
צו באגראבן דעם קערפער, האבן זיי דערקענט אז דאס איז דער
פארשיקטער בישאף טאמאס.

וועגן דער פאסירונג האט מען געשיקט א בריוו דער קי-
ניגין.

כה. דער בלינדער בעמלער.

אך דעם ווי ראדזשער האט פארטריבן דעם קייסער לא-
טאר און דעם פאלשן פויפס, איז די שמאט רוים און א
גרויסער טייל איטאליע געווען אין די הענט פון פויפס
אנאקלעט דעם צווייטן. אבער ער איז געווען אין גאנצן
אפגעריסן פון דייטשלאנד און פון די אנדערע קריסטלעכע לענד-
ער הינטער די אלפן. דארטן האט מען ניט געהאלטן פון אים.
איז דער פויפס געווען פארוואונדערט, ווען מען האט אים
אנגעזאגט:

— „אן אלטער, בלינדער מאנאך פון בראמבערג, אין
דייטשלאנד, בעט דעם פויפס, ער זאל אים צולאזן. דער בלינד-
ער איז געגאנגען דעם גאנצן וועג צו פוס, ער איז א מאנאך א
בעמלער און זאגט, אז ער קומט ווי א זינדיקער. נאר דעם פויפס
אלוין וועל ער דערציילן אין וואס זיין זינד באשטייט.“

דער פויפס האט געהייסן, מען זאל אים צולאזן. דער אל-
טער מאנאך האט ביים אריינגיין זיך אראפגעלאזט אויף די קני-
און צוגעקראכן צום פויפסלעכן טראן. מיט הענט פון א בלינדן

ד ע ר י י ד י ש ע ר פ ו י פ ס

האָט ער געטראָפּט, ביז ער האָט געכאַפּט דעם זויס פון פּוּפּסלעכען מאַנמל און צוגעטראָגן צו די ליפּן.

— „וואָס ווילסטו דערציילן, מיין זון?“ — האָט דער יונגער פּוּפּס געפרעגט דעם גרייז-גראַען בלינדן.

— „הייליקער פּאַטער“, — האָט דער אַלמער אָנגעהויבן, — „איך קום אויסקויפּן אַ גרויסע זינד. איך האָב מיטגעאַלפּן אַ מאָל, ווען מען האָט אַרויסגעגנבעט אַ קינד פון ייִדישע עלטערן. איך האָב דאָס קינד דערצויגן און דערפּי געזאָרגט אַז דאָס קינד זאָל פאַרגעסן זײַנע עלטערן. איך האָב עס אַ סך מאָל אָפּגעזאָרט. איך האָב עס נאָך דעם געלאָזן צווישן פּרעמדע. איך זע אַבן אַז אַלץ וואָס איך האָב געטאָן איז געווען פּאַלש. איך האָב עס געדאַרפּט פּרענגען צוריק צו זײַן פּאַטער אין מיניקן. איך האָב אָבער גע- מיינט אַז איך וועל העלפּן דער קירך, ווען זי וועט קריגן אַזאַ פּעאַיקן דינער, ווייל דאָס קינד איז געווען אויסערגעוויינטלעך קלוג. איך האָב אָבער דער קירך קיין גוטס ניט געטאָן מיט דעם. עס זײַנען אַרויס פון דעם מלחמות און אומגליקן. צי קען דאָס אַלץ מיר פאַרגעבן ווערן?“

דער פּוּפּס איז נאָך קיין מאָל ניט געווען אַזוי אויפגערעגט. ער האָט פּרײַער אין דער שטיב און נאָך דעם אין פּנים דערקענט דעם פּאַטער פּעליקס. ער האָט געוואָלט אַראָפּ פון טראָן, אויפ- הייבן דעם בלינדן, צופאַלן צו אים. ער האָט זיך אָבער אַינגע- האַלטן.

— „און דו ווייסט צו וועמען דו רעדסט עס?“ — האָט ער שטילערהייט געפרעגט.

— „איך ווייס“, — האָט דער בלינדער געענטפּערט. — „אָבער דער וואָס איז אויסגעקליבן פאַר אַ פּוּפּס, איז מיין פּוּפּס! און איך קום צום פּוּפּס אים דערציילן מיין זינד און בעטן זי זאָל מיר פאַרגעבן ווערן. דריי יאָר בין איך געגאַנגען און גע- בעטן גאָט, אַז איך זאָל ניט שטאַרבן אין וועג. ווייל איך בין בלינד געווען, האָט גאָט מיך געשטראָפּט מיט בלינדקייט פון

אויגן. און ווייל איך האָב חרטה געהאַט, האָט ער מיך דערפירט אַהער."

— „און ווען האָסטו דערזען, אז דו האָסט נישט ריכטיק גע-
מאַן?" — האָט שטילערתייט געפרעגט דער פּוּיפּס.

— „ווען נאָכן אויסקלייבן דעם פּוּיפּס, האָט זיך אָנגעהויבן אַ קאַמף אין קירך. ווען איך האָב געהערט, ווי מע רופט מיין פּוּיפּס — „דער פאַרשאַלטענער ייד". איך ווייס איצט אז אַ ייד בלייבט שטענדיק אַ ייד. איך ווייס אויך איצט אז אַ ייד דאַרף שטענדיק בלייבן אַ ייד."

כה. דער רב פון מינינג.

א, ייז דיין זינד נאָר קעגן דער קירך?" — האָט דער פּוּיפּס ווידער געפרעגט.

— „ניין, אויך קעגן דעם יידישן קינד. ווען איך בין אַוועק פון רוים און געקומען צוריק קיין דײַטשלאַנד, האָב איך זיך דערוואוסט אין מינינג, אז דער רב האָט זיך געראַ-
טעוועט, ווען די קרייצפאַרערס זינגען באַפאַלן די יידן. איך האָב געדאַרפט אַרײַנגיין צום רב און אים דערציילן וועגן זײַן זון. איך האָב עס אָבער נישט געמאַן."

— „און דער רב פון מינינג לעבט?" — האָט אויסגעשרי-
ען דער פּוּיפּס.

— „איך ווייס נישט, הייליקער פאַטער," — האָט דער בלינד-
דער בעטלער געזאָגט, — „איך בין דאַרטן געווען מיט אַזוי פיל יאַרן צוריק... קען מיין זינד פאַרגעבן ווערן, הייליקער פאַ-
טער?"

— „דיין זינד איז פאַרגעבן, גוטער פּעליקס!"
„זאל דער הייליקער פאַטער מיך בענעמשן!" — האָט דער אַלטער אויסגערופן און אויסגעשמרעקט די הענט צו זײַן אַמאַליקן תּלמיד.

דער פּוּיפּס האָט אַרויפגעלייגט די הענט אויפן קאַפּ פון דעם

אלמן בלינדן און אים געבענטשט. ער האט געהייסן, מע זאל דעם אלמן געבן אן ארט וואו צו זיין און אים לאזן אין פויפס- לעכן הויף.

ווי נאך דער אלטער איז ארויס, האט דער פויפס אריינגערופן דעם קארדינאל פעטרוס פון פארטום און אים געזאגט: — „איך דארף זען דעם רב פון מיניץ! זאל מען אים הייסן קומען אהער!“

— „דער ארציבישאף פון מיניץ פאלגט אויך ניט אויס אונ- דערע באפעלן, טא ווי קענען מיר באפעלן דעם רב פון מיניץ צו קומען אהער?“

— „ווארט! מע דארף אויסגעפינען, ווי עס הייסט דער איצ- מיקער רב פון מיניץ.“

— „דאס קען מען אויסגעפינען.“ — האט פעטרוס פון פארטום געענטפערט. אין א געוויסער צייט ארום איז ער געקו- מען און דערציילט:

— „דער איצמיקער רב פון מיניץ הייסט שמעון, דער זון פון יצחק. ער שטאמט פון דער משפחה פון יענעם קלוימוס וואס האט גערעטעוועט דעם קיניג אטא דעם צווייטן. אין א שלאכט האט מען דערהרגעט דאס פערד פון אונטער דעם קיניג. האט קלוימוס אפגעגעבן דעם קיניג זיין פערד און אים גערע- טעוועט. דערפאר האט דער קיניג אים שפעטער געבראכט קיין מיניץ. דער רב פון מיניץ איז בני יודן זייער אנגעזען, זיי רופן אים: „שמעון דער גרויסער.“

דער פויפס האט ארומגענומען זיין קארדינאל און אים א קויש געטאן.

ווען דער קארדינאל איז נאך דעם געקומען צו זיך, האט ער געפרעגט:

— „צי שטאמען דען די פיערלעאנים אויך פון אט דעם קלוימוס?“

— „וואס גייען מיך אן די פיערלעאנים!“ — האט דער

יודל מארק

פויפס אויסגערופן, — „מיך גייט אבער יא אן דער רב פון
מייניץ!“

„איך האב קיין מאל נישט פארשטאנען די יידן“, — האָט
צו זיך אליין געזאָגט דער קארדינאל.

ב. די גזירה אויף יידן אין מייניץ.

X פאר מעג שפעטער האָט דער פויפס ווידער גערעדט
מיטן קארדינאל וועגן דעם רב פון מייניץ, און דער
פויפס האָט פלוצעם פאָרגעלייגט אַ מאַדנעם פלאַן:
— „איך ווייס אז אויב איך זאל אַרויסגעבן אַ פאַ-
פעל וואָס זאל זיין גוט פאַר יידן, וועל איך דעם באַפעל נישט קע-
נען דורכפירן אין דייטשלאַנד. מען וועט זאָגן: דער יידישער
פויפס נעמט זיך אָן פאַר זיינע ברידער. אַבער אויב איך זאל
אַרויסגעבן אַ בייזן געזעץ, אַ גזירה אויף יידן — ווי וואָלט דע-
מאַלט געווען?“

— „דאָס וואָלט געווען זייער אינטערעסאַנט אויסצו-
פראַוווּן,“ — האָט זיך אַרויסגעכאַפט בניס קארדינאל.
דער פויפס איז אַבער נישט בייז געוואָרן. ער האָט גאָר צו-
געגעבן:

— „איך האָב וועגן דעם געמראַכט. איך האָב באַשלאָסן,
אז איך וועל עס אויספראַוווּן. איך וועל עס אויספראַוווּן אויף די
יידן פון מייניץ. לאַמיר זאָגן, אז איך גיב אַרויס אזאַ באַפעל דעם
אַרציבישאָף פון מייניץ: „די יידן פון מייניץ ווערט פאַרווערט
צו היטן שבת!“ — וואָלט דער אַרציבישאָף דורכגעפירט מיי-
נץ באַפעל?“

פעטרוס פון פאַרמוס האָט נישט געגלייבט זיינע אויערן. דער
פויפס איז געווען רואיק און צופרידן און האָט געהייסן:
— „זאל נאָך היינט אַוועק אזאַ באַפעל צום אַרציבישאָף
פון מייניץ: „די יידן פון מייניץ ווערט פאַרווערט צו היטן שבת!“

ווען דער ארציבישאָף האָט דעם באַפֿעל געקריגן, האָט ער גלייך גערופן צו זיך די פירערס פון די מיניצער יידן און זיי איבערגעגעבן:

— „שבת טאָרט איר ניט גיין אין שול דאוונען; שבת טאָרט איר ניט אַנמאַן קיין יום-טובדיקע קליידער; שבת טאָרט איר ניט שליסן אייערע קראַמען; שבת מוזט איר אַרבעטן ווי איינדר-וואַכן. אויב מע וועט כאַפֿן אַ יידן וואָס היט אַפֿ שבת — וועט מען אים גלייך אַרויסטרייבן פון מיניץ!“
פֿי יידן איז געוואָרן אַ טרויער. מען האָט אויסגערופן אַ פאַסטמאַג. אַלע יידן זיינען זיך צונויפגעקומען אין שול און דער אַלמער רב רפי שמעון האָט גערעדט:

— „זייט שטאַרק און זייט מוטיק. שבת איז אונדז מייער רער ווי אונדזער היים, ווי אונדזער פאַרמעגן. מיר וועלן פראוון אַפֿשריינען די גזירה. אויב אַבער מע וועט אונדז צווינגען, וועלן מיר ווידער נעמען דעם וואַנדערשמעקן אין דער האַנט. מיר וועלן זיך פון הייליקן שבת ניט אַפּוואַגן!“
פירערס פון די מיניצער יידן זיינען געקומען צום ארציבי-שאָף און אים פאַרגעלייגט אַ סך געלט, ער זאל פֿמל מאַכן די בייזע גזירה.

— „איך קען עס ניט טאָן“, — האָט דער ארציבישאָף גע-ענטפֿערט. — „די גזירה קומט פון דעם פויפס. נאָר דער פויפס קען זי פֿמל מאַכן.“

— „וועלן מיר פאַרן צום פויפס און אים בעטן?“ — האָט דער רב געזאָגט, — „און דערווייל זאל דער ארציבישאָף אַפֿ-לייגן די גזירה.“

דער ארציבישאָף האָט צוגעשטימט. דער אַלמער רב און נאָך צוויי פירערס פון דער קהילה אין מיניץ זיינען געפאַרן קיין רוים.

כז. עם קען ניט זיין!

וען רבי שמעון מיט די איבעריקע צוויי יידן פון מיניץ
 איז געקומען קיין רוים, איז ער אוועק צום רב פון דער
 קהילה אין רוים. דער רב האט געוואוסט ווער עס
 איז רבי שמעון. ער האט זיך זייער געפרייט מיט אזא
 מייערן גאסט. ער איז אבער געווארן גוואלדיק פארוואנדערט,
 ווען ער האט דערהערט די געשיכטע מיט דער גזירה.
 — „זינט איר זיכער, אז די גזירה שמאמט פון אונדזער
 פויפס?“ — האט דער רב געפרעגט, — „ער איז אן אייניקל
 פון א משומד, אבער ער טוט יידן גומס, ער איז אונדזער באשי-
 צער. מיר בעטן גאט פאר אים.“
 — „מיר האבן אליין געזען דעם באפעל מיטן פויפסלעכן
 שטעמפל אויף אים,“ — האבן געענטפערט די מיניצער יידן, —
 „און איר דארפט אונדז העלפן. אפשר דארף מען געבן דעם
 פויפס א גרויסע מתנה?“
 — „דער פויפס דארף ניט אונדזער געלט,“ — האט דער רב
 פון רוים געזאגט, — „דא איז עפעס א טעות; אוודאי וועלן מיר
 אייך העלפן. איך אליין וועל גיין מיט אייך צום פויפס. איך וועל
 אויך מיטנעמען א יידן וואס קומט אויך פון דייטשלאנד, ר'
 משולם הייסט ער. ער שמאמט פון רעגנסבורג און איז זייער
 גוט באקאנט מיטן פויפס. איין מאל האט אים דער פויפס גע-
 ראטעוועט, א צווייט מאל האט ער געדאמטעוועט דעם פויפס.“
 און דער רב האט געשיקט נאך משולמען און אים אלץ דער-
 ציילט. משולם ווידער האט גלייך איבערגעגעבן זיין טאכטער
 די גאנצע געשיכטע.
 — „עס קען ניט זיין!“ — האט רבקה אויסגערופן, —

„ער האט אזא גזירה ניט ארויסגעגעבן. דאס האט מען געפעלשט דעם פויפסלעכן שמעמפל!“
 — „שריי ניט אזוי“, — האט דער פאטער געענטפערט,
 — „אט זיינען דאך געקומען יידן אזש פון מיניץ אפצושרייען די גזירה.“
 — „וועל איך גיין צום פויפס און איך וועל זען, אז ער זאל בטל מאכן די גזירה!“ — האט רבקה אויסגערופן.
 — „וואס איז ער דינער, דער פויפס?“ — האט ר' משולם צום ערשטן מאל אין לעפן אנגעשרויען אויף דער טאכטער, — „רייד ניט וועגן אים און קלער ניט וועגן אים!“
 — „עס קען ניט זיין, עס קען ניט זיין!“ — האט רבקה א פארעקשנמע איבערגעחזרט.

כח. די דעלעגאציע צום פויפס

7 י דרבי יידן פון מיניץ און די צוויי יידן פון רוים האבן דעם טאג געפאסט. זיי זיינען געווען ערנסט און פארזארגט און מיט אומגעדולד געווארט, אז דער פויפס זאל זיי אויפנעמען. אבער זיי האבן געדארפט לאנג ווארטן. נאך דעם האט מען זיי געזאגט:
 — „דער פויפס וועט אויפנעמען נאר די יידן פון מיניץ.“
 דער רב פון רוים און רבי משולם האבן געמוזט אוועקגיין. די פרעמדע יידן זיינען געווארן אומרויאיקער. שפעטער האט מען אנגעזאגט:
 — „דער פויפס וועט אויפנעמען נאר דעם רב פון מיניץ.“
 רבי שמעון איז געבליבן אליין. פריער האט דער פויפס אויפגענומען אלע אנדערע מענטשן וואס זיינען געקומען צו אים. ערשט נאך דעם איז געקומען די ריי פון דעם אלטן רב. ווען ער איז אריין צום פויפס, האט ער געזען אז דער פויפס איז אליין.

יודל מארק

מיט א געבויגענעם קאפ האט רבי שמעון זיך דערנענטערט צום טראג, וואו עס איז געזעסן א מענטש פון א יאר פערציק, אַנגע-טאן אין א ברייטן רויטן מאנטל. ווען דער פויפס האט דערזען דעם רב וואס דערנענטערט זיך צו אים, איז ער אַראָפּ פון טראָג, אים געאַנגען אַנטקעגן, געבעטן אים זיך זעצן און אַליין זיך אַוועקגעזעצט לעבן אים.

דער רב פון מיניץ איז געווען זייער פאַרוואַנדערט. ער האט געוואלט אַנהייבן דערציילן וועגן דער גזירה און וועגן זייער בקשה, אָבער דער פויפס האט אים איבערגעריסן:

— „שפעטער, שפעטער... צי לעבט נאך... וואס מאכט אַינער פרוי?“

— „ווען איך בין אַוועק פון מיניץ, האב איך זי געלאזט א געזונטע און נאָר א פאַרוואַרגטע איבער דער גזירה...“

— „צי האט איר קינדער? וויפל קינדער האט איר?“ — האט דער פויפס ווידער איבערגעריסן.

— „איך האב ניט קיין קינדער. גאט האט מיך געשמראַפט און געלאָזן אַליין אויף דער עלטער.“

— „האט איר גאָר קיין מאָל קיין קינדער ניט געהאט?“

— „איך האב געהאט א יונגל, א טייער קינד...“

— „איז דאָס קינד געשמאַרבן?“

— „נאָך ערגער, מען האט עס צוגעגנבעט פון אונדז.“

— א טרער האט זיך באַוויזן אין די אַלמע אויגן, — „מער קיין

קינדער האָבן מיר ניט געהאט; פון דעם צוגעגנבעטן קינד האָבן

מיר קיין מאָל ניט געהערט; ווי אין וואַסער אַרביין.“

— „באַרוואַיקט זיך“, — האט דער פויפס געזאָגט צום רב,

— „לאַמיר פאַרגעסן די אַלמע צרות. די נייע, זיי וועלן אויך

פאַרביי. איך האב געהערט אז איר זינט א באַרימטער שאַכשפי-

לער. לאַמיר גאָר שפּילן א פאַרטיע שאַך. א פאַרטיע שאַך באַ-

רוואַיקט. מע קלערט וועגן שפּיל און מע פאַרגעסט די זאַרג.“

כמ. די פארטיע שאך

בער איך בין דאך געקומען וועגן דער גזירה אויף דער הייליקער קהילה אין מיניץ, — האט דער רב געזאגט און איז געבליבן זיצן א פארוואונדערטער.

— „אט דא אין ווינקל איז גרייט א מישל מיט די שאך-פיר-גורן, — האט דער פויפס אנגעוויזן, — „לאמיר אריבער אהין.“ ווי איינער גייט אין שלאף, אזוי האט זיך דער אלטער רב אויפגעהויבן און צוגעגאנגען צום שאכטישיל.

— „נו, איך האב אייך געבעטן שפילן, — האט דער פויפס געזאגט, — „דארפט איר שפילן ווייט. הייבט אן.“

דער רב האט געקלערט וועגן דעם מאדנעם אויפנעם און וועגן דער אומגעריכטער פארטיע שאך. ניט טראכטנדיק, האט ער געמאכט דעם ערשטן גאנג: גערוקט אויף צוויי קעסטלעך דעם פויער פון זיין מלך. דאס איז אין יענע צייטן געווען זייער א מאדנער אנהייב. מע פלעגט אנהייבן געוויינטלעך די שפיל מיט א גאנג פון דעם פויער פליס טורעם. דער רב האט געמיינט אז דער פויפס וועט זיך וואונדערן איבער אזא אנהייב. אבער דער פויפס האט גלייך געגעבן א שמעל אויף צוויי קעסטלעך פארויס דעם פויער פון זיין מלך. דער רב האט יעמאלט גערוקט אויף צוויי קעסטלעך פארויס דעם פויער פון ווייסן לויפער וואס איז לעבן מלך. דער פויפס האט ניט קלערנדיק גערוקט פארויס אויף צוויי קעסטלעך דעם פויער פון זיין מלכה ...

דער רב האט זיך אנגעלענט אויפן שטול און מיט דער האנט געגעבן א פיר איבערן פנים. דאס איז דאך דער אנהייב וואס ער אליין האט אויסגעקלערט! דאס האט ער דאך שמענדיק אנגעהויבן אזוי, ווען ער האט געשפילט שווארץ און דער ווייסער

דער יידישער פויפס

קעגנער איז שוין אין דעם צווייטן גאנג געווען גרייט אפצוגעבן א פויער. ווי קומט אזא מין שפילן צו איינעם וואס האט קיין מאל מיט אים ניט געשפילט? ...

און פלוצעם דערמאנט ער זיך: עס זיצט זיין קינד אין בעט; זיין יינגל איז קראנק, ער הוסט, ער טאר ניט ארויס אין דרויסן. עס איז פרייטיק. די שטוב שמעקט מיט שבת. ער זיצט לעבן בעטל פון זיין יינגל און לערנט אים אזא אנהייב. דער רב עפנט די אויגן, קוקט, קוקט אויפן פויפס. דער פויפס קוקט אויף אים.

ל. פאטער! פאטער!

פאטער! פאטער! דערקענטסט מיר ניט? — שרייב אויס דער פויפס און ווארפט זיך צום רב. פאטער און זון האבן זיך דערקענט, האבן זיך ארום גענומען. זיינען אנטשוויגן געווארן אויף א לאנגער צייט.

דעם רבס ליפן האבן שמילערהייט אנגעהויבן צו זאגן א תפילה. זיין געפונענער זון האט געפרעגט:

— „קענען נאך פארגעבן ווערן מיניע זינד? איז נאך דא פאר מיר א וועג אויף צוריק?“

— „וויילסטו גיין מיטן וועג אויף אהיים? אפשר געפעלט דיר די גרויסקייט דינע?“

— „אוודאי וויל איך אהיים, אניש וואלט איך דאך ניט גע- מאכט אז דו זאלסט קומען אהער. איך האב פיינט מיין גרויס- קייט. איך וויל זיין א ייד, אזוי ווי איך בין, ווי איך בין אלע מאל געווען.“

פאטער און זון האבן זיך צערעדט. דער זון האט דערציילט וועגן זיין ראנגלען זיך צו קומען אהיים, און וועגן זיין פליין ווען ער האט זיך דערוואוסט אז מען האט אויסגעהרגעט די יידן פון מיניץ, און וועגן אלע זיינע בענקענישן צו קומען צוריק צו יידן. דער פאטער האט דערציילט, ווי אזוי ער איז אויף א וואונדער-לעכן אופן געראטעוועט געווארן אין דער לעצטער מינוט און וועגן די אלע יארן פון בענקען נאך אים. ער האט אויך גערעדט מיט אים וועגן זיינע זינד.

אלהן איז טרויעריק געווארן. מיט א געבראכענער שטים האט ער געפרעגט:

— „וועט איר מיך ווידער אויפנעמען ווי א ייד צווישן יידן? צי איז ניט גלייכער זיך אראפצואווארפן פון טורעם פון מיין פאלאץ? און זאל עס נעמען א סוף?“

— „וואס רעדסטו, מיין קינד!“ — האט רבי שמעון אויסגערופן — „דו וועסט קומען צו מיר און איך און דיין מוטער וועלן נאך דערלעפן נחת פון דיר און פון דיניע קינדער.“

זיי האבן אפגערעדט אז דער פאטער און די איבעריקע שלוחים פון מיניץ פארן מארגן פרי ארויס אהיים. עס איז שוין צוגעגרייט א בריוו פון פויפס צום ארציבישאף פון מיניץ אז די גזירה ווערט בטל. דערווייל גייט דער אלטער פאטער אוועק צום רב פון רוים מיט אט דעם בריוו און דערציילט קיינעם ניט וועגן דעם געפונענעם זון. דער זון וועט ארויס פון רוים ווי נאר ער וועט קענען און ער וועט זיך טרעפן מיטן פאטער אין וויטערבא. דארטן זאל דער פאטער ווארטן אויף אים.

עס איז געווען שפעט אין דער נאכט, ווען דער פויפס האט ארויסצאגלייט דעם אלטן רב פון לאטעראן און געגעבן אים א וואך, וואס זאל אים אפפירן צום רב פון רוים. ער אליין האט זיך געזעצט שרייבן.

ער האט געשריבן א פאר שעה. דאס איז געווען אן „אנזאג פון פויפס אנאקלעט דעם צווייטן פאר אלע קומענדיקע פויפסן

— צו לייענען נאָכן אַרויפגיין אויפן טראַן פון הייליקן פעטרוס".
דאַרמאָן רעדט זיך וועגן דער אייביקייט פון יידישן פאַלק און וועגן
לאַזן ייִדן לעבן ווי זיי ווילן. ער פאַרענדיקט מיט דעם: „איך גיי
אַליין אַוועק, וויל איך בין געבאַרן אַ ייִד און איך בלייב אַ ייִד“.

לא. זיך אַרונטערגעוואַרפן פון דאָך.

Nאָקלעט דער צווייטער איז אַרויף אויפן דאָך. עס האָט
שוין גענומען גרויען דער פרימאַרגן. דער ווינט האָט
אים אָפגעפרישט נאָך די אַלע איבערלעבונגען פון דעם
טאַג און דעם שרייבן ביינאַכט. ער איז שטיל געשמאַ-
נען הינטער אַ קוימען.

פּלוצעם דערהערט ער שטימען: „אַט דאָ — איך ווייס וואו
עס איז זיין שלאַפצימער — אַ העלפט אַרבעט איז שוין אָפגע-
טאַן — קום אַהער — דאָ קען מען זיך אַראַפלאַזן!“
ער האָט דערזען בלאַנקע מעסערס אין די הענט פון צוויי
מענטשן וואָס האָבן זיך געגנבעט ביים ראַנד פון דאָך. ער האָט
געגעבן אַ טראַכט:

אויב עס וואַלט געווען אַ נאַכט ווי אַלע נעכט, וואַלטן זיי
מיד דערשטאַכן אין מיין שלאַפצימער! ווער ווייס, ווי זיי זיינען
אַרויף אַהער!

די מענטשן, געדונגענע מערדערס, האָבן גענומען די מער-
טערס אין די צייַן, און זיי האָבן אָנגעהויבן זיך אַראַפצולאַזן מיט
דער וואַסער-ריינע. דער פּויפּס איז שטיל צו צום אַרמ, פון וואָ-
נעט זיי האָבן זיך גענומען אַראַפלאַזן. ער האָט אומגעריכט גע-
געבן מיט אַלע פּוחות אַ שטויס איינעם פון די צוויי. יענער האָט
פאַרלאָרן זיין גלייכגעוויכט און אַ פאַל געטאַן צו דער ערד. דער
צווייטער האָט זיך אַראַפגעלאָזט און גענומען לויפן. דער פּויפּס
האָט קיינעם ניט גערופּן. ער איז אַריין צו זיך, זיך איבערגעטאַן

אין קליידער פון א דינער און געווארט, ווען עס וועט זיך אנהייבן דאס גערודער פון דעם טאג. ווי נאך די נאכטוואך איז אוועק פון טויער, איז ער אומפאמערקטערהייט ארויס, אין איינעם מיט אנדערע דינערס וואס זיינען געגאנגען טאן זייער ארבעט. מען האט געפונען א דערהרגעטן בני א וואנט פון לאמע-ראן. אבער מען האט ניט געפונען דעם פויפס, ווען מען האט עס אים געוואלט אנוואגן. פעטרוס פון פארטום האט איבערגע-לייענט דעם אנוואג פון פויפס, וואס איז געבליבן אויף זיין טיש. און דער קלוגער קארדינאל האט געשיקט מענטשן צום פויפס אי-נאקענט: זאל ער קומען קיין רוים, דער יידישער פויפס האט אליין זיך אראפגעווארפן פון דאך פון פאלאץ. דעם געדונגענעם מערדער האט מען באגראבן ווי דעם פויפס. מען האט אין די ביכער פון דער געשיכטע פון פויפסן פארשריבן: דער פויפס אנאקלעט דער צווייטער האט זיך ארונטערגע-ווארפן פון דאך.

לב. ווייסט איר, ווער ער איז?

דינער האט אנגעקלאפט אין דעם הויז וואו עס האט גע- לעבט ר' משולם און רבקה. — „איך בין געשיקט פון פויפס,“ — האט ער גע-זאגט.

אבער ווען ער איז אריין, האבן פאטער און מאכטער אים דערקענט. זיי האבן ניט באוויזן ארויסצואווייזן זייער פארוואונ-דערונג. ווי אלעזן האט א זאג געטאן: — „קומט, לאמיר אלע פארן אהיים, קיין מיניגן. אין ווי-טערבא ווארט אויף אונדז מיין פאטער ר' שמעון.“

ר' משולם איז געבליבן שטיין ווי א געפלעפטער. ער האט
ניט פארשטאנען די מאדנע רייד. אבער רבקה האט זיך ניט
פארלארן, זי האט פארשטאנען וואס אלחנן זאגט דא. זי האט
אים ארומגענומען און געזאגט:

— „קום, חתן מינער! איך האב אזוי פיל יארן אויף דיר
געווארט!“

אין וויטערבא איז געווען די חופה. ר' משולם האט נאך
דעם געוואלט פראווען אין מיניץ א גרויסע שמחה. אבער ר'
שמעון און זיין זון אלחנן האבן ניט דערלאזט: עס איז צו גרויס
די געפאר — מע טאר ניט וויסן ווער דער חתן איז. רואיק און
שטיל האבן אלחנן און רבקה געלעבט ביי רבי שמעוןען אין
שטוב. דער אלטער טאטע האט געלערנט מיטן זון תורה...
מיט יארן שפעטער איז אין מיניץ געווען א צוזאמענפאר
פון דריי יידישע קהילות: פון שפייער, ווארמס און מיניץ. אין
נאמען פון די יידן פון מיניץ האט גערעדט רבי אלחנן, דער זון
פון רבי שמעון. און ער האט פארגעלייגט: זאלן די דריי קהילות
האבן די זעלביקע פירונגען, די זעלביקע תקנות. מען האט עס אָנ-
גענומען.

שטילערהייט האבן די פארשטייערס געזאגט איינער דעם
צווייטן אויפן אויער:

— „איר ווייסט ווער רבי אלחנן איז געווען? דאס איז דער
יידישער פויפס!“

פון דעם זעלבדיקן מחבר

אלע מאמעס זענען שיין

דוד הראובני און שלמה מולכו

רבינו גרשום, רשי, יהודה חסיד

דער רמבם

דער יידישער פויפם

